

UNIVERZA NA PRIMORSKEM

Fakulteta za management Koper

EIFM – EKONOMSKI INŠTITUT FAKULTETE ZA MANAGEMENT

R1: Metodologija za ugotavljanje konkurenčnih prednosti slovenskega gospodarstva in predlog prednostnih področij

Raziskava izdelana za Urad za makroekonomske analize in razvoj

UVODNI DEL

Pripravili: izr. prof. dr. Štefan Bojnec (vodja raziskave), prof. dr. Egon Žižmond in Matjaž Novak

UVOD

Ključni atribut uspešnega razvoja slovenskega gospodarstva v Evropski uniji bo konkurenčnost tako v sektorjih, ki so vključeni v tokove mednarodne menjave, pa tudi za lokalne ponudnike proizvodov in storitev. Pri tem pričakujemo, da bodo pod največjim konkurenčnim pritiskom tiste gospodarske dejavnosti, ki so vključene v mednarodno menjavo in vse tiste lokalne dejavnosti, kjer transportni stroški in novi vstopi podjetij ne predstavljajo pomembnejšega oportunitetnega stroška.

Na Ekonomskem inštitutu fakultete za management Koper izvajamo številne raziskave v zvezi z naravo gospodarske rasti, na temelju katerih ugotavljamo, da ostaja ta v Sloveniji vseskozi ekstenzivna (temelji torej na rasti rabe produkcijskih faktorjev delo in kapital in ne na rasti skupne factorske produktivnosti - TFP), ter padajoči donosi na obseg produkcijskih faktorjev. To so analize, ki izhajajo iz proizvodne strani narodnega gospodarstva, ki jih je preko Dixon – Thirlwallovega modela mogoče povezati s povpraševalnimi dejavniki, izmed katerih je ključna izvozna uspešnost narodnega gospodarstva oziroma regije.

Tabela 1: Dixon – Thirlwallov model kumulativne vzročnosti gospodarske rasti

$$y = \alpha \cdot x^d \quad (1)$$

$$x^d = \beta_0 \cdot p_s + \beta_1 \cdot z - \beta_2 \cdot p \quad (2)$$

$$p = w - q \quad (3)$$

$$q = \varphi + \lambda y_{-1} \quad (4)$$

Stopnja rasti bruto domačega proizvoda (y) je odvisna od stopnje rasti izvoza (x^d), ki je negativno odvisna od stopnje rasti domačih cen (x_p). Višja kot je stopnja rasti produktivnosti v narodnem gospodarstvu, nižja je stopnja rasti domačih cen. Povezava med navedenimi gibanji je zagotovljena s t.i. Verdoornovim koeficientom (λ), ki povezuje stopnjo rasti produktivnosti v narodnem gospodarstvu s stopnjo rasti minule gospodarske rasti.

Opombe (vse spremenljivke so izražene v stopnjah rasti):

y – stopnja rasti bruto domačega proizvoda,

x^d – stopnja rasti izvoza,

p – stopnja rasti cen v domačem gospodarstvu,

p_s – stopnja rasti cen substitutov na izvoznih trgih,

z – stopnja rasti svetovnega dohodka,

w – stopnja rasti plač v domačem gospodarstvu,

q – stopnja rasti produktivnosti domačega gospodarstva.

Vir: prirejeno po Armstrong in Taylor (2000, str. 96-97).

Z vidika izvozno usmerjenega narodnega gospodarstva je ugodno, če so za produkcijo na agregatni ravni značilni naraščajoči donosi na obseg produkcijskih faktorjev ter visoka raven in hitra rast skupne factorske produktivnosti (TFP). Rast prodaje na izvoznih trgih bo vzpodbujala investicijsko aktivnost, kar bo povečevalo učinkovitost produkcije in s tem vplivalo na cenovno konkurenčnost narodnega gospodarstva v izvozu. S tem je krog soodvisnosti med rastjo bruto domačega proizvoda (ta je posledica rasti izvoza), rastjo

investicij (te večajo produktivnost narodnega gospodarstva) ter večanjem izvozne cenovne konkurenčnosti (ki pospešuje rast izvoza), zaključen. Tak proces interdependenčne rasti je v ekonomski teoriji znan kot kumulativna vzročnost gospodarske rasti (cumulative causation). Formalno je ta proces opisal Kaldor (1970) in sta ga kasneje Dixon in Thirlwall (1975) formalizirala z v tabeli 1 prikazanim sistemom štirih enačb.

Gospodarska rast je torej kumulativna in je izrazito odvisna od izvozne (cenovne) konkurenčnosti narodnega gospodarstva. Do sedaj je Urad za makroekonomske analize in razvoj spremljal mednarodno konkurenčnost na temelju tržnih deležev, gibanje realnega efektivnega deviznega tečaja in na različne načine izražene stroške dela na enoto proizvoda. V luči priprave osnov za oblikovanje Strategije gospodarskega razvoja Republike Slovenije pripravljamo na Ekonomskem inštitutu fakultete za management (EIFM) raziskave o primerni metodologiji za ugotavljanje konkurenčnih prednosti slovenskega gospodarstva, kar nadgrajuje naše dosedanje analize v zvezi z naravo gospodarske rasti, kot smo to opisali zgoraj. Izbrali smo štiri metodološke sklope proučevanja nacionalne konkurenčnosti v mednarodni menjavi:

- Analiza strukture zunanje trgovine,
- Analiza znotrajindustrijske trgovine,
- Analiza primerjalnih trgovinskih prednosti,
- Analiza cenovne konkurenčnosti.

V prvem sklopu je posebej analizirana struktura slovenske zunanje trgovine po osamosvojitvi z namenom, da se ugotovi in pokaže dejavnosti, katerih pomen bodisi v izvozu in/ali uvozu se je povečeval, zniževal ali pa ostajal na približno isti ravni. Analizirani so deleži v izvozu in uvozu po posameznih NACE dejavnostih in za štiri skupine industrij po dejavnostih tehnološke intenzivnosti: nizke tehnologije, srednje-nizke tehnologije, srednje-visoke tehnologije in visoke tehnologije (glej na primer Hatzichronoglou, 1997).

V drugem delu je prikazana metodologija za izračun deleža posamezne dejavnosti v izvozu oziroma uvozu glede na merilo primerjave. Na kratko so tudi prikazani osnovni podatki in razvrščanje sektorjev po NACE dejavnostih in dejavnostih tehnološke intenzivnosti, ki smo jih uporabili v izračunih.

V tretjem delu so prikazane strukturni deleži in spremembe v strukturi slovenske zunanje trgovine. Vsi rezultati so prikazani po industrijskih dejavnostih na ravni ene- in dve-mestne NACE dejavnosti in po tehnološki intenzivnosti posameznih sektorjev.

V četrtem prispevku je analizirana prisotnost kakovostne komponente v slovenski zunanji trgovini po osamosvojitvi v trgovini z EU-15 državami. Poudarek je na velikosti razmerja cen, ki odraža kakovost izvoza glede na uvoz. Rezultati so prikazani kot tehtana povprečja na agregirani eno-mestni in dvo-mestni ravni po NACE dejavnostih in po dejavnostih tehnološke intenzivnosti za slovensko trgovino z EU-15 državami. Slovenske izvozne cene v trgovini z

EU-15 državami so posebej primerjane s slovenskimi uvoznimi cenami sorodnih proizvodov iz EU-15 držav. Posebej pa so slovenske izvozne cene v trgovini z EU-15 državami primerjane z notranjimi uvoznimi cenami v trgovini med EU-15 državami in posebej z zunanjimi cenami v trgovini EU-15 držav.

V zaključnem delu so izvedeni sklepi in podani nekateri ukrepi za potrebe ekonomske politike.

UNIVERZA NA PRIMORSKEM

Fakulteta za management Koper

EIFM – EKONOMSKI INŠTITUT FAKULTETE ZA MANAGEMENT

R1: Metodologija za ugotavljanje konkurenčnih prednosti slovenskega gospodarstva in predlog prednostnih področij

STRUKTURA SLOVENSKE ZUNANJE TRGOVINE

Prvi del poročila

Koper, avgust 2004

1. IZHODIŠČA O STRUKTURI ZUNANJE TRGOVINE

Čeprav je struktura izvoza in uvoza pri nas predmet analiz več institucij, redke obravnavajo strukturo izvoza in uvoza po dejavnostih tehnološke intenzivnosti. Tudi za analizo tehnološke intenzivnosti po dejavnostih obstaja več konceptov in klasifikacij proizvodov in dejavnosti.

Murn in Kmet (2002) sta strukturo slovenskega izvoza prikazali po UNCTAD-ovi klasifikaciji proizvodov glede na njihove faktorske vsebine. Avtorici ugotovljata, da je največji delež proizvodov, ki so intenzivni po vložnem človeškem kapitalu in po tehnološki intenzivnosti. Delež obojih se še naprej povečuje. Zmanjšujeta pa se deleža proizvodov, ki temeljita na naravnih virih in na nekvalificirani delovni sili. Omenjena ugodna gibanja pa po mnenju Rojca in ostalih (2004) postanejo manj optimistična, ko se jih primerja z nekaterimi starimi EU članicami, kot sta na primer Finska in Irska, in nekaterimi novimi EU članicami, kot sta Češka Republika in Madžarska.

Stehrer in Wörz (2003) v svojo analizo sicer nista vključila Slovenije, sta pa analizirala proces tehnološke konvergence na temelju razvoja trgovine v štirih skupinah držav: severne OECD države brez ZDA (Avstralija, Avstrija, Kanada, Danska, Finska, Francija, zahodna Nemčija, Italija, Japonska, Nizozemska, Nova Zelandija, Norveška, Švedska in Velika Britanija), južne OECD države (Grčija, Portugalska, Španija in tudi Islandija), vzhodna Azija (Hong Kong, Indonezija, Republika Koreja, Malezija, Singapur in Tajland) in ZDA. Na primeru 25 držav in 32 industrij med leti 1981 in 1997 sta ugotovila, da so obstajale različne poti v procesu tehnološkega dohitevanja.

Za skupino držav vzhodne Azije je bilo ugotovljeno, da proces dohitevanja ni temeljil samo na kontinuiranem-konvergenčnem pristopu (continuous-convergence approach) in pristopu vzpenjanja (climbing-up-the-ladder-approach), ampak zlasti na pristopu preskoka (jumping-up approach). To pomeni, da tehnološki razvoj ni potekal z enakomernim dohitevanjem v vseh industrijah. Pravtako se tehnološko manj razvite države niso samo vzpenjale do vodilnih, ampak so začele s preskokom dohitevanja v visoko tehnoloških oziroma hitro rastočih industrijah. Z najhitrejšo rastjo izvoza v visoko-tehnoloških industrijah so izkoristile pozitivna pričakovanja in tržne niše za te proizvode v svetovnem povpraševanju. Ob preskoku vmesnih razvojnih stopenj so z izobraževanjem delovne sile za te potrebe uspele zadržati plače relativno nizko celo v visoko tehnološko intenzivnih industrijah.

Na teh vsebinskih izhodiščih je v nadaljevanju točke ... prikazana analiza strukture zunanje trgovine v Sloveniji po osamosvojitvi. Poudarek je na strukturnih gibanjih v trgovinskih tokovih po NACE dejavnostih in po dejavnostih tehnološke intenzivnosti. Na temelju teh

podatkov sklepamo o smeri, ki kaže potek specializiranja slovenskega izvoza in uvoza po osamosvojitvi. Struktura izvoza in uvoza je prikazana za celotno slovensko trgovino in posebej za slovensko trgovino z EU-15 državami. Pri tem je posebej upoštevan izvoz in uvoz v notranji in zunanji trgovini držav EU-15.

2. Metodologija in uporabljeni podatki

Trgovinski tokovi in njihova struktura so prikazani na eno- in dve-mestni NACE proizvodni dejavnosti in po eno- in dve-mestnih tehnoloških dejavnostih na temelju OECD klasifikacije predelovalnih dejavnosti, ki temeljijo na tehnologiji ob uporabi ISIC rev. 3 razčlenitvi dejavnosti (glej Hatzichronoglou, 1997). Strukturni deleži po dejavnostih in njihova razvojna gibanja po posameznih letih so izračunani v odstotkih za posamezne dejavnosti i na temelju

naslednjih definicijskih formul: (1) $X_i \% = \frac{\frac{\text{R}}{\text{C}} X_i}{\frac{\text{C}}{\text{TM}_i} X_i} \cdot 100$ oziroma (2) $U_i \% = \frac{\frac{\text{R}}{\text{C}} M_i}{\frac{\text{C}}{\text{TM}_i} M_i} \cdot 100$,

kjer je X vrednost izvoza in M vrednost uvoza in i je določena proizvodna skupina oziroma dejavnost.

Kot merilo primerjave, ki je uporabljeno v imenovalcu, smo uporabljali tri različne alternative, odvisno od namena analize. Najprej smo izračunali deleže slovenskega izvoza in uvoza v ustreznem celotnem slovenskem izvozu in uvozu. Dobljeni deleži nam kažejo odstotni pomen posamezne NACE in tehnološki dejavnosti v celotnem slovenskem izvozu oziroma uvozu. V nadaljevanju smo izračunali deleže slovenskega izvoza in uvoza v notranji in tretjič posebej v zunanji trgovini držav EU-15. Delež slovenskega izvoza oziroma uvoza v medsebojnem notranjem EU-15 izvozu oziroma v medsebojnem notranju EU-15 uvozu nam kaže na pomembnost in konkurenčnost slovenske trgovine na notranjem EU-15 tržišču. Omenjeno tržišče se je 1. maja 2004 razširilo, vključno s Slovenijo, kar povečuje pomen primerjave, saj je poudarek na konkurenčnosti in ohranjanju tržnih deležev v trgovini znotraj med EU državami članicami. V primeru zunanje EU-15 trgovine, med katere je pred 1. majem 2004 bila šteta tudi trgovina Slovenije z EU-15 državami, pa nam ta kaže, kakšna je bila uspešnost in konkurenčnost slovenske trgovine v primerjavi z drugimi konkurenti od drugod po svetu za tržišča v EU-15 državah.

Izračuni so izvedeni iz statističnih podatkov o slovenskem izvozu in uvozu na osem-mestni KN za leto 1992 in po posameznih letih za obdobje 1996-2002. Podatke smo dobili od Statističnega urada Republike Slovenije (SURS-a). Rezultati so prikazani na agregirani eno- in dve-mestni NACE ravni in na eno- in dve-mestni ravni po dejavnostih tehnološke intenzivnosti. Primerjave in deleži slovenskega izvoza in uvoza posebej z notranjo in posebej z zunanjo trgovino EU-15 držav pa so narejene na temelju Eurostatovih Comext CD-ROM podatkov za obdobje 1993-2002. Izračuni deleži so prav tako prikazani na eno- in dve-mestni NACE ravni in po dejavnostih tehnološke intenzivnosti.

3. REZULTATI ANALIZE

Rezultati analize so razdeljeni v šest sklopov:

V prvem, sklopu so prikazani in primerjani rezultati o strukturi celotnega slovenskega izvoza in uvoza po NACE dejavnostih.

V drugem sklopu je prikazana in primerjana struktura celotnega slovenskega izvoza in uvoza po dejavnostih tehnološke intenzivnosti.

V tretjem in četrtem sklopu sta posebej analizirani struktura slovenske trgovine z EU-15 po NACE dejavnostih in po dejavnostih tehnološke intenzivnosti.

V petem in šestem sklopu pa smo pozornost namenili analizi pomena slovenske trgovine v medsebojni notranji EU-15 trgovini in njeni zunanji trgovini posebej po NACE dejavnostih, ter posebej po dejavnostih tehnološke intenzivnosti.

3.1. Struktura celotnega slovenskega izvoza in uvoza po NACE dejavnostih

Struktura celotnega slovenskega izvoza in uvoza nam kaže na to, katere dejavnosti prevladujejo v zunanjetrgovinskih tokovih in kakšne so njihove spremembe v času. Njihova struktura in spremembe so odraz domače proizvodnje in prilagodljivosti domače ponudbe spremenjenemu domačemu in izvoznemu povpraševanju, hkrati pa domača proizvodnja in končno povpraševanje generirata potrebe po uvozu. Podatki v tabeli 1 jasno kažejo, da tako pri slovenskem uvozu in še bolj pri slovenskem izvozu blaga po NACE dejavnostih večino predstavljajo proizvodi predelovalne dejavnosti (D).

Tabela 1: Struktura slovenskega izvoza in uvoza po NACE dejavnostih (v %)

NACE klasifikacija (Struktura izvoza)	1992	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	1,53	0,20	0,64	0,77	0,70	0,47	0,46	0,54
B. Ribištvo	0,01	0,03	0,00	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00
C. Rudarstvo	0,98	0,16	0,05	0,16	0,05	0,04	0,05	0,05
CA. Pri. energetskih surovin	0,82	0,01	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00
CB. Pri. rud in kamnin, razen energetskih	0,16	0,15	0,04	0,15	0,05	0,04	0,04	0,05
D. Predelovalne dejavnosti	97,45	99,46	99,27	98,95	99,16	99,44	99,44	99,32
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobaknih izdelkov	5,93	5,12	3,96	6,01	3,85	3,83	3,74	4,15
DB. Pro. Tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	15,43	13,94	10,89	13,01	9,05	8,37	8,14	7,20
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	3,29	2,82	2,15	2,90	1,67	1,46	1,71	1,73
DD. Obdelava in predelava lesa	4,05	3,91	4,65	3,47	3,86	4,20	3,70	3,58
DE. Pro. Vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	5,40	6,51	4,80	5,70	4,59	4,78	4,82	4,50
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	0,58	0,41	0,33	0,35	0,20	0,21	0,19	0,16
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	8,23	8,51	6,93	8,41	6,88	7,87	7,51	8,24
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	4,03	5,32	4,06	5,82	4,51	4,38	5,02	4,95
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	2,34	3,96	2,79	4,07	2,93	2,78	2,67	2,73
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	11,58	14,78	11,63	14,37	11,92	12,75	11,56	12,11
DK. Pro. Strojev in naprav	9,84	16,08	14,10	15,14	14,13	14,53	15,19	15,76

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

NACE klasifikacija (Struktura izvoza)	1992	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
DL. Pro. električne in optične opreme	8,89	10,51	10,35	11,47	10,45	9,97	11,66	12,01
DM. Pro. vozil in plovil	12,50	3,56	15,94	3,77	16,73	16,18	15,06	14,14
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	5,38	4,00	6,69	4,47	8,38	8,13	8,46	8,07
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	0,03	0,09	0,03	0,08	0,06	0,03	0,04	0,06
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	0,00	0,06	0,01	0,03	0,02	0,02	0,01	0,03
NACE klasifikacija (Struktura uvoza)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	2,58	2,15	2,91	2,64	2,57	1,75	2,40	2,07
B. Ribištvo	0,10	0,12	0,13	0,10	0,12	0,06	0,11	0,11
C. Rudarstvo	0,85	0,82	0,82	0,73	0,71	0,57	0,66	0,68
CA. Pri. energetske surovine	0,11	0,06	0,06	0,11	0,08	0,16	0,09	0,10
CB. Pri. rud in kamnin, razen energetskih	0,74	0,76	0,77	0,63	0,63	0,41	0,56	0,57
D. Predelovalne dejavnosti	94,94	96,51	95,78	96,29	96,33	97,49	96,55	96,87
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobaknih izdelkov	5,83	6,36	5,81	6,30	5,79	4,54	6,27	6,40
DB. Pro. Tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	12,90	10,30	9,75	9,96	9,59	8,01	8,59	7,78
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	2,29	2,22	1,84	1,66	1,56	2,40	1,70	1,56
DD. Obdelava in predelava lesa	1,45	1,81	2,06	1,98	1,99	2,04	2,14	2,05
DE. Pro. Vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	4,38	4,56	4,31	4,47	4,46	4,46	4,62	4,79
DF. Pro. koks, naftnih derivatov, jedrskega goriva	4,95	1,13	1,19	1,11	0,96	1,26	0,85	0,91
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	13,53	15,01	14,99	14,96	14,76	12,59	14,31	14,20
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	3,41	5,11	5,09	4,92	5,38	4,52	5,71	5,92
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	2,68	3,11	3,22	3,02	3,20	2,81	3,27	3,18
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	11,84	14,40	13,67	13,69	13,44	12,77	14,37	14,00
DK. Pro. Strojev in naprav	10,34	13,01	15,69	15,62	15,97	11,42	15,86	16,11
DL. Pro. električne in optične opreme	8,69	12,61	11,91	11,66	12,22	12,36	12,04	12,96
DM. Pro. vozil in plovil	10,67	4,03	3,36	4,08	4,03	15,69	4,15	4,13
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	1,99	2,85	2,87	2,84	2,99	2,63	2,67	2,87
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	0,09	0,23	0,22	0,17	0,17	0,08	0,17	0,18
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	1,44	0,17	0,13	0,07	0,09	0,05	0,11	0,10

Opomba: Izhodiščni statistični podatki so bili očiščeni podatkov, ki se pojavljajo enkrat ali večkrat pod domnevo, da je do ponavljanja podatkov prišlo zaradi večkratnih vnosov iste trgovinske transakcije.

Vir: Lastni izračuni na temelju podatkov Statističnega urada Republike Slovenije.

V letu 1992 so nepredelovalne dejavnosti prispevale okrog 2,5% slovenskega izvoza, od tega je okrog 1,5% odpadlo na kmetijstvo, lov in gozdarstvo in okrog 1% na rudarstvo, zlasti na pridobivanje energetskih surovin. V letu 2002 je delež nepredelovalnih dejavnosti znašal le okrog 0,7%. Delež kmetijstva, lova in gozdarstva v slovenskem izvozu se je znižal na 0,54%, medtem ko se je delež rudarstva znižal na 0,05%. Delež ribištva, poslovanja z nepremičninami, najem in poslovne storitve in eksteritorialne organizacije in združenja v slovenskem izvozu ostaja nizek. Na uvozni strani je delež ne-predelovalnih dejavnosti v slovenskem uvozu znašal nekaj več kot 5% v letu 1992. K temu je prispeval uvoz proizvodov kmetijstva, lova in gozdarstva 2,6%, rudarstva 0,9%, eksteritorialne organizacije in združenja 1,4% in poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve 0,1%. V letu 2002 je bil delež uvoza ne-predelovalnih dejavnosti nižji in sicer je znašal 3,1%. Znižal se je delež kmetijstva, gozdarstva in lova na 2,1%, rudarstva na 0,7% in preostalih ne-predelovalnih dejavnosti na 0,3%. Zlasti se je močno znižal uvoz za eksteritorialne organizacije in združenja

in sicer na 0,1%. Do tega znižanja je prišlo med leti 1992 in 1996, ko se je uvoz za potrebe beguncev povezanih z vojnama na ozemlju bivše Jugoslavije začel zmanjševati.

Predelovalne dejavnosti imajo ključno vlogo pri slovenskem izvozu in uvozu, kar potrjuje višjo razvitostno stopnjo v slovenski mednarodni menjavi. Ob tem se je znotraj predelovalnih dejavnosti začel zniževati pomen tradicionalnih, delovno intenzivnih dejavnosti. Znotraj obdobja med letoma 1992 in 2002 opazimo zmanjševanje delež v slovenskem izvozu za naslednje dejavnosti:

DA - proizvodnja hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov (iz 5,9% na 4,2%),

DB - proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov (iz 15,4% na 7,2%),

DC - proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil (iz 3,3% na 1,7%),

DD - obdelava in predelava lesa (iz 4,1% na 3,6%), DE proizvodnja vlaknin, papirja, založništvo in tiskarstvo (iz 5,4% na 4,5%) in

DF - proizvodnja koksa, naftnih derivatov in jedrskega goriva (iz 0,6% na 0,2%).

Med predelovalne D dejavnosti, katerih izvozni delež se je med leti 1992 in 2002 povečal, pa uvrščamo gospodarske dejavnosti:

DH - proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas (iz 4,0% na 5,0%),

DI - proizvodnja drugih nekovinskih mineralnih izdelkov (iz 2,3% na 2,7%),

DJ - proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov (iz 11,6% na 12,1%),

DK - proizvodnja strojev in naprav (iz 9,8% na 15,8%),

DL - proizvodnja električne in optične opreme (iz 8,9% na 12,0%),

DM - proizvodnja vozil in plovil (iz 12,5% na 14,1%) in

DN - proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti ter reciklaža (5,4% na 8,1%).

Izvozni delež za sektor DG - proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov in umetnih vlaken (okrog 8,2%), je ostajal v analiziranem obdobju na praktično nespremenjeni ravni.

Na uvozni strani zasledimo zmanjševanje deleža uvoza v celotnem slovenskem uvozu med leti 1992 in 2002 za naslednje predelovalne dejavnosti:

DB - proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov (iz 12,9% na 7,8%),

DC - proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil (iz 2,3% na 1,6%),

DF - proizvodnja koksa, naftnih derivatov in jedrskega goriva (iz 5,0% na 0,9%) in

DM - proizvodnja vozil in plovil (iz 10,7% na 4,1%).

Z izjemo dejavnosti DM proizvodnja vozil in plovil, kjer je hkrati prišlo do povečanega deleža v izvozu, je za ostale dejavnosti poleg znižanega deleža uvoza značilen hkrati tudi znižan delež izvoza.

V naslednjo skupino spadajo dejavnosti, katerih delež v izvozu se je znižal, medtem ko se je njihov delež v uvozu med leti 1992 in 2002 povečal. To so:

DA - proizvodnja hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov (iz 5,8% na 6,4%),
DD - obdelava in predelava lesa (iz 1,5% na 2,1%) in
DE - proizvodnja vlaknin, papirja, založništvo in tiskarstvo (iz 4,4% na 4,8%).

Posebej pomembno skupino predstavljajo NACE dejavnosti, katerih delež v izvozu se je povečal hkrati s povečanjem deleža uvoza teh dejavnosti. To kaže na dejstvo, da je povečanje izvoza v določeni meri povezano s povečanim uvozom, kar vodi do prevladujoče znotraj-industrijske trgovine. Med dejavnosti, katerih uvoz in izvoz sta se med letoma 1992 in 2002 povečal, spadajo:

DG - proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov in umetnih vlaken (iz 13,5% na 14,2%),
DH - proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas (iz 3,4% na 5,9%),
DI - proizvodnja drugih nekovinskih mineralnih izdelkov (iz 2,7% na 3,2%),
DJ - proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov (iz 11,8% na 14,0%),
DK - proizvodnja strojev in naprav (iz 10,3% na 16,1%),
DL - proizvodnja električne in optične opreme (iz 8,7% na 13,0%) in
DN - proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti in reciklaža (iz 2,0% na 2,9%).

3.2. Struktura slovenskega izvoza in uvoza po dejavnostih tehnološke intenzivnosti

Teorije mednarodne menjave in gospodarske rasti običajno podajajo zaključek, da se visoko razvite države specializirajo v proizvodnjo in v izvoz proizvodov s prevladujočim deležem srednje-visokih tehnoloških industrij in visokih tehnoloških industrij, ki zahtevajo več človeškega in intelektualnega kapitala, medtem ko proizvodnja in izvoz manj razvitih držav v večji meri temelji na primarnih, delovno intenzivnih nizko tehnoloških industrij in deloma na srednje-nizkih tehnoloških industrijah, ki bodisi temeljijo na razpoložljivosti primarnih surovin, kmetijskih proizvodov in zlasti na delovno intenzivnih proizvodnjah z bolj nekvalificirano in poceni delovno silo (VIR!!!). Vendar pa (kot smo opozorili uvodoma) prehojena pot od prevladujočih nizko tehnoloških industrij do visoko tehnoloških industrij ni povsod potekala enako. Ena od izjem so bile nekatere azijske države, ki so dokazale možnost »preskoka« posamezne faze, saj so iz prevladujočih nizko tehnoloških industrij in srednje-nizkih tehnoloških industrij v veliki meri začele povečevati proizvodnjo in izvoz ter s tem konkurirati razvitim državam v srednje-visokih tehnoloških industrijah in v visokih tehnoloških industrijah. Zato je zanimivo primerjati, kakšne strukture in tendence veljajo za slovenski izvoz in uvoz po dejavnostih tehnološke intenzivnosti, ki temelji na OECD-jevi klasifikaciji predelovalnih industrij baziranih na tehnologiji ob uporabi ISIC revizija 3 porazdelitve posameznih dejavnosti, kar je zajeto v podatkih s tabele 2.

Tabela 2: Struktura slovenskega izvoza in uvoza po dejavnostih tehnološke intenzivnosti (%)

	1992	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Struktura izvoza	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Visoko tehnološke industrije	5,73	6,39	6,00	6,94	6,07	7,11	6,87	7,11
Letala in zračna plovila	0,05	0,19	0,04	0,24	0,03	0,05	0,07	0,08
Farmacevtski proizvodi	2,34	1,08	1,54	1,14	1,77	1,88	1,86	2,08
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	0,10	0,42	0,17	0,62	0,23	0,29	0,28	0,33
Radijska, televizijska in podobna oprema	1,21	1,69	1,59	1,84	1,34	2,33	2,05	2,07
Medicinski in optični instrumenti	2,04	3,02	2,66	3,10	2,71	2,56	2,61	2,54
Srednje-visoko tehnološke industrije	34,06	36,35	42,60	43,27	43,38	42,58	43,69	44,15
Drugi električni stroji in aparati	4,85	5,83	6,27	6,50	6,51	5,08	7,06	7,42
Motorna vozila in podobno	12,36	12,63	16,01	12,68	16,73	15,93	14,25	13,60
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	6,20	5,79	5,61	7,70	5,33	6,21	5,86	6,41
Druga železniška in transportna oprema	0,43	0,33	0,15	0,48	0,26	0,41	0,92	0,48
Druga mehanizacija in oprema	10,22	11,76	14,56	15,92	14,56	14,95	15,61	16,24
Srednje-nizko tehnološke industrije	19,74	22,83	19,60	20,17	20,27	20,85	20,16	20,82
Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva	0,60	0,43	0,34	0,36	0,20	0,22	0,20	0,16
Proizvodi iz kavčuka in plastike	4,18	4,55	4,20	4,12	4,65	4,50	5,16	5,10
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	2,46	2,21	2,91	2,34	3,04	2,89	2,78	2,83
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	0,60	0,23	0,14	0,24	0,09	0,12	0,13	0,25
Bazni metali	6,04	8,42	7,19	7,42	7,25	7,94	6,41	6,81
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	5,86	6,99	4,82	5,68	5,03	5,18	5,47	5,67
Nizko tehnološke industrije	40,47	34,43	31,80	29,62	30,29	29,46	29,28	27,93
Ostala predelava in reciklaža	5,58	2,84	5,99	3,04	7,87	7,54	7,79	7,43
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	9,81	9,97	8,70	8,73	7,80	8,27	7,91	7,49
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobakični proizvodi	6,21	5,61	4,15	4,42	4,02	4,00	3,89	4,31
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	18,86	16,01	12,95	13,43	10,61	9,65	9,70	8,70
	1992	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Struktura uvoza	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Visoko tehnološke industrije	6,45	9,37	9,00	9,11	9,34	9,69	8,29	8,71
Letala in zračna plovila	0,09	0,14	0,06	0,08	0,10	0,03	0,07	0,04
Farmacevtski proizvodi	2,02	1,81	1,93	1,84	1,91	2,64	1,72	1,51
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	1,06	1,51	1,29	1,39	1,76	1,12	1,55	1,42
Radijska, televizijska in podobna oprema	1,18	2,33	2,38	2,66	2,32	4,11	2,03	2,59
Medicinski in optični instrumenti	2,10	3,57	3,35	3,14	3,27	1,79	2,92	3,16
Srednje-visoko tehnološke industrije	34,14	39,01	39,99	39,96	40,19	42,32	40,38	40,90
Drugi električni stroji in aparati	5,06	5,73	5,73	5,23	5,64	5,34	6,25	6,50
Motorna vozila in podobno	3,86	3,54	3,17	3,66	3,43	14,64	3,30	3,50
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	12,17	13,83	14,12	14,10	13,77	9,96	13,43	13,47
Druga železniška in transportna oprema	0,21	0,26	0,17	0,32	0,41	0,99	0,60	0,44
Druga mehanizacija in oprema	10,84	15,65	16,80	16,65	16,95	11,38	16,80	16,99
Srednje-nizko tehnološke industrije	29,54	25,19	25,26	24,68	24,84	27,57	26,23	25,85
Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva	1,19	1,17	1,28	1,19	1,02	1,97	0,90	0,96
Proizvodi iz kavčuka in plastike	3,58	5,32	5,45	5,24	5,72	4,20	6,05	6,24
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	3,21	3,62	3,85	3,57	3,69	2,55	3,82	3,74
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	0,19	0,06	0,05	0,10	0,14	0,07	0,25	0,15
Bazni metali	8,79	9,11	9,39	9,35	8,73	8,01	9,25	8,69
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	3,59	5,90	5,25	5,24	5,54	4,78	5,97	6,07
Nizko tehnološke industrije	29,88	26,43	25,74	26,25	25,63	20,42	25,10	24,55
Ostala predelava in reciklaža	2,08	1,10	1,38	1,40	1,67	1,43	1,41	1,59
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	6,11	5,93	6,00	6,05	6,22	5,14	6,42	6,48
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobakični proizvodi	6,60	7,32	6,79	7,28	6,70	4,45	7,09	7,24
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	15,08	12,09	11,57	11,52	11,04	9,40	10,17	9,23

Vir: Lastni izračuni na temelju podatkov Statističnega urada Republike Slovenije.

Največji delež v slovenskem izvozu imajo srednje-visoko tehnološke industrije (44%), katerih izvoz narašča in nizko tehnološke industrije (28%), katerih izvoz se zmanjšuje. Omenjeni izvozni deleži in tendence nas približujejo razvitim državam, vendar je pri nas izvozni delež visoko tehnoloških industrij (7,1%) še zmeraj relativno nižji, zlasti v primerjavi z ZDA. Slovenijo tako čakajo pomembni izzivi na področju doseganja povečanja izvoza visokododanih proizvodov iz visoko tehnoloških industrij.

Srednje-nizko tehnološke industrije ohranjajo svoj izvozni delež oziroma so ga rahlo povečale iz 19,7% v letu 1992 na 20,8% v letu 2002. Tudi v uvozu prevladujejo srednje-visoko tehnološke industrije (40,9% v letu 2002). Uvozni delež srednje-nizkih tehnoloških industrij se je sicer znižal, vendar pa je postal bolj pomemben (25,9%) kot uvoz proizvodov nizkih tehnoloških industrij (24,6%). Delež uvoza visoko tehnoloških industrij se je povečal zlasti med leti 1992 in 1996, na kar je prišlo do stabiliziranja oziroma do znižanja deleža uvoza proizvodov visoko tehnoloških industrij. Njihov delež v uvozu v letu 2002 znaša 8,7%.

V okviru srednje-visokih tehnoloških industrij se pri izvozu najhitreje povečuje delež proizvodov »druge mehanizacije in opreme«. Izvozni delež »motornih vozil in podobno niha«, vendar se je povečal od 12,4% v letu 1992 na 13,6% v letu 2002, medtem ko je v letu 1999 dosegel celo 16,7%. Izvozni delež »drugih električnih strojev in aparatov« se povečuje, saj je znašal 4,9% v letu 1992 in 7,4% v letu 2002. Rahel porast v izvoznem deležu je opazen tudi za »kemikalije brez farmacevtskih sredstev« (od 6,2% na 6,4%). Izvozni delež »druge železniške opreme« je nizek in po posameznih letih niha med 0,2% in 0,9%. V uvozu srednje-visokih tehnoloških industrij prevladujejo »druga mehanizacija in oprema«, »kemikalije brez farmacevtskih sredstev« in »drugi električni aparati in stroji«, katerih uvoz se še nadalje povečuje.

Največje znižanje izvoznih deležev velja za nizko tehnološke industrije od 40,5% v letu 1992 na 27,9% v letu 2002. V okviru nizko tehnoloških industrij je največje znižanje opazno za tekstil, tekstilne proizvode, usnje in obutev iz 18,9% na 8,7%. Znižanje izvoznega deleža velja tudi za les, celulozo, papir, papirne proizvode, tiskanje in publiciranje iz 9,8% na 7,5%. Izvozni delež za prehrabene proizvode, pijače in tobачne proizvode se je prav tako znižal iz 6,2% na 4,3%, medtem ko se je delež ostale predelave in reciklaže povečal iz 5,6% na 7,4%. Med uvozom nizko tehnoloških industrij se je rahlo povečal delež uvoza lesa, celuloze, papirja, papirnih proizvodov, tiskanje in publiciranje in prehrabnih proizvodov, pijač in tobачnih proizvodov. Gre za uvoz vmesnih in končnih proizvodov, ki konkurirajo pri vzpostavljanju cenovne in kakovostne diverzifikacije ponudbe na domačem slovenskem trgu. Na drugi strani se podobno kot izvoz tudi uvoz tekstila, tekstilnih proizvodov, usnja in obutve se je močno znižal. To kaže na to, da je velik del uvoza bil v obliki vmesnih proizvodov za nadaljnjo predelavo in dodelavo, medtem ko je pri končnih proizvodih prišlo do določene saturacije domačega trga.

Pri srednje-nizkih tehnoloških industrijah ni prišlo do pomembnejših sprememb v izvoznih deležih. Za bazne materiale se deleži gibljejo med 6% in 8% in za fabricirane metalne proizvode z izjemo strojev in opreme med 4,8% in 7%. Izvozni delež proizvodov iz kavčuka in plastike se je povečal iz 4,2% na 5,1%. Za druge nemetalne mineralne proizvode se delež giblje med 2,2% in 3%, zniževal se je tudi izvozni delež za popravilo ladij in čolnov in sicer od 0,6% na 0,2%. Podobno znižanje velja za koks, rafinirane naftne proizvode in jedrska goriva. Med uvozom srednje-nizko tehnoloških industrij prevladujejo bazni metali z dokaj stabilnim deležem, proizvodi iz kavčuka in plastike, katerih uvozni delež se povečuje, in fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme.

Kljub temu, da se je izvozni delež visoko tehnoloških industrij rahlo povečal, njihovi izvozni in uvozni deleži še zmeraj ostajajo najnižji. Med letom 1992 in 2002 se je rahlo povečal izvozni delež medicinskih in optičnih instrumentov iz 2,0% na 2,5% in za radijsko, televizijsko in podobno opremo iz 1,2% na 2,1%. Delež farmacevtskih proizvodov se je znižal iz 2,1% v letu 1992 na 1,1% v letu 1996, medtem ko v letu 2002 znaša 2,1%. Izvozni delež pisarniške, računovodske in računalniške opreme se povečuje, vendar delež ostaja še zmeraj relativno nizek (0,33% v letu 2002). Izvozni delež dejavnosti letal in zračnih plovil se giblje med 0,1% in 0,2%. Tudi delež uvoza visoko tehnoloških industrij se je povečal zlasti med leti 1992 in 1996, na kar je sledilo stabiliziranje oziroma celo znižanje deleža uvoza proizvodov visoko tehnoloških industrij. Med njimi je najpomembnejši uvozni delež medicinske in optične opreme, radijska, televizijska in podobna oprema in pisarniški, računovodski in računalniški stroji. Delež uvoza farmacevtskih proizvodov se znižuje, kar je verjetno posledica substitucije s proizvodi domače industrije.

Velik izziv za slovensko gospodarstvo je ohraniti visok delež srednje-visokih tehnoloških industrij v izvozu in zlasti povečati izvoz proizvodov visoko tehnoloških industrij na račun industrij, ki so v zatonu med nizkimi in srednje-nizkimi tehnološkimi industrijami. Primer nekaterih azijskih držav je pokazal, da je možen tudi direkten preskok iz nizko tehnoloških industrij v srednje-visoke in visoke tehnološke industrije, kar se delno dogaja tudi v Sloveniji.

3.3. Struktura slovenske trgovine z EU-15 državami po NACE dejavnostih

EU-15 države so najpomembnejši trgovinski partner Slovenije. Zato je zanimivo pogledati, katere dejavnosti prevladujejo v izvozu in uvozu z EU-15 državami ter kakšne so njihove tendence v času. Na razvoj tendenc vpliva na eni strani domača proizvodnja, ki predstavlja vir proizvodov namenjenih domači oziroma izvozni ponudbi in na drugi strani s povpraševanjem po proizvodih namenjenih končni oziroma intermediarni potrošnji, s katerima je povezano tudi uvozno povpraševanje. Na temelju podatkov s tabele 3 ugotavljamo, da v strukturi slovenskega izvoza v EU-15 prevladujejo naslednje NACE dejavnosti:

DM - proizvodnja vozil in plovil (19,1%; rahlo se znižuje z določenimi oscilacijami),

DL - proizvodnja električne in optične opreme (13,3% s tendenco povečevanja),

DJ - proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov (12,3% s tendenco povečevanja),
DK - proizvodnja strojev in naprav (12,2%),
DG - proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov in umetnih vlaken (10,6%),
DB - proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov (7,1%; delež se je prepolovil in se še nadalje znižuje),
DA - proizvodnja hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov (3,8% s tendenco zniževanja),
DH - proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas (3,8% s tendenco povečevanja),
DE - proizvodnja vlaknin, papirja; založništvo in tiskarstvo (3,7% s tendenco povečevanja),
DF - proizvodnja koksa, naftnih derivatov in jedrskega goriva (3,0% s tendenco povečevanja),
DC - proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil (2,7% s ponovno tedenco oživljanja),
DN - proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti in reciklaža (2,7%),
DI - proizvodnja drugih nekovinskih mineralnih izdelkov (2,2%),
DD - obdelava in predelava lesa (1,7% s tendenco povečanja) in
A - kmetijstvo, lov in gozdarstvo (1,4% s tendenco zniževanja).

Ena najpomembnejših sprememb v deležih slovenskega izvoza v EU-15 po osamosvojitvi je občutno zmanjšanje izvoza dejavnosti DB proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov, katerih delež se je zmanjšal od 14,2% v letu 1993 na 7,1% v letu 2002 in se verjetno še nadalje znižuje. To na eni strani kaže izvozne težave te dejavnosti na tržiščih EU-15, kjer se soočajo z vse bolj zaostreno konkurenco in saturirano domačo potrošnjo. Po drugi strani pa to tudi kaže, da se v slovenskem gospodarstvu in posledično v izvozu na tržišča EU-15 držav pojavljajo nekatere bolj propulzivne dejavnosti (na primer DL proizvodnja električne in optične opreme), ki povečujejo izvozne deleže na račun nizko tehnoloških dejavnosti. Delež drugih NACE dejavnosti je manjši kot 1%.

V strukturi slovenskega uvoza iz EU-15 prevladujejo naslednje dejavnosti (podobno kot pri izvozu):

DM - proizvodnja vozil in plovil (21,7%, ki pa se povečuje),
DK - proizvodnja strojev in naprav (14,5%, ki se povečuje s procesom investiranja),
DJ - proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov (13,6% s tendenco, podobno kot pri izvozu, povečevanja),
DL - proizvodnja električne in optične opreme (12,4% s tendenco, podobno kot pri izvozu, povečevanja),
DN - proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti in reciklaža (8,8% z rahlo tendenco povečanja),
DB - proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov (6,8%; podobno kot pri izvozu z močno tendenco znižanja),
DG - proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov in umetnih vlaken (5,3% s tendenco povečanja),
DH - proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas (4,1% z rahlo tendenco povečanja),

DE - proizvodnja vlaknin, papirja; založništvo in tiskarstvo (3,6% s tendenco, nasprotno kot pri izvozu, znižanja),

DD - obdelava in predelava lesa (3,4% s tendenco, nasprotno kot pri izvozu, znižanja),

DI - proizvodnja drugih nekovinskih mineralnih izdelkov (2,6%),

DC - proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil (1,5% s tendenco nadaljnega znižanja),

DA - proizvodnja hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov (1,2% s tendenco zniževanja) in

A - kmetijstvo, lov in gozdarstvo (0,4% s tendenco zniževanja).

Tabela 3: Struktura slovenske trgovine z EU-15 državami po NACE dejavnostih (%)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Struktura izvoza po NACE klasifikaciji	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	1,9	2,1	1,9	1,9	1,7	1,7	1,6	1,4	1,5	1,4
B. Ribijstvo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
CA. Pri. Energetskih surovin	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
CB. Pri. rud in kamnin, razen energetskih	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	5,5	5,6	5,6	5,3	4,7	4,6	4,6	4,1	3,8	3,8
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	14,2	12,6	10,3	10,3	9,7	9,3	8,4	7,9	7,8	7,1
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	3,0	2,8	2,3	2,2	2,0	1,7	1,7	2,0	2,4	2,7
DD. Obdelava in predelava lesa	0,9	1,1	1,5	1,4	1,5	1,4	1,6	1,5	1,5	1,7
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	2,7	2,8	4,3	3,8	3,5	3,5	3,4	3,8	3,6	3,7
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	1,6	2,1	1,3	1,9	2,5	2,3	2,4	5,2	3,7	3,0
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	10,7	10,8	11,0	10,2	9,7	9,5	9,6	9,9	10,6	10,6
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	2,9	2,9	3,9	4,4	4,4	5,0	4,2	3,7	3,7	3,8
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	1,7	1,8	2,2	2,4	2,5	2,5	2,5	2,1	2,2	2,2
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	9,1	9,3	10,3	9,8	11,3	11,6	12,0	11,7	11,8	12,3
DK. Pro. strojev in naprav	12,5	12,3	12,9	12,1	13,2	13,0	13,4	12,2	12,8	12,2
DL. Pro. električne in optične opreme	9,2	9,4	10,3	11,3	11,6	12,1	13,4	13,9	13,7	13,3
DM. Pro. vozil in plovil	21,2	21,3	18,8	18,8	16,9	17,9	17,9	17,0	17,6	19,1
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	2,4	2,8	3,0	3,6	4,0	3,3	2,7	2,5	2,7	2,7
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,7	0,2	0,0
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Uvoz po NACE klasifikaciji	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	1,2	1,1	0,8	0,7	0,7	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4
B. Ribijstvo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
CA. Pri. Energetskih surovin	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
CB. Pri. rud in kamnin, razen energetskih	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	2,0	1,6	1,3	1,5	1,4	1,4	1,5	1,3	1,2	1,2
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	21,0	17,8	14,4	13,7	13,1	11,2	9,9	8,8	8,4	6,8
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	4,1	3,5	2,9	2,7	2,7	1,9	1,7	1,6	1,7	1,5
DD. Obdelava in predelava lesa	5,3	5,5	5,8	5,2	4,7	4,6	4,4	4,0	3,5	3,4
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	4,4	4,4	5,2	4,2	4,3	3,9	3,8	4,3	3,9	3,6
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	0,1	0,0	0,1	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	3,1	4,1	4,9	4,4	4,2	4,2	4,8	5,0	5,0	5,3
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	3,8	3,3	3,8	3,8	3,7	3,8	3,8	3,7	4,0	4,1
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	2,7	2,8	2,9	3,2	2,9	2,9	3,0	2,7	2,7	2,6
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	10,5	12,1	13,1	12,2	12,9	12,2	12,8	13,9	14,4	13,6
DK. Pro. strojev in naprav	11,9	12,2	13,6	13,9	14,0	14,5	14,5	13,8	14,5	14,5
DL. Pro. električne in optične opreme	9,3	9,8	9,8	10,5	10,7	10,5	11,2	12,7	12,2	12,4
DM. Pro. vozil in plovil	14,5	15,4	14,8	16,4	16,5	20,5	18,8	18,9	18,8	21,7

DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	6,1	6,3	6,7	7,4	8,1	7,7	9,2	8,8	9,1	8,8
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

Še bolj izrazito kot pri strukturi slovenskega izvoza v EU-15, je v strukturi slovenskega uvoza iz EU-15 prisotno zmanjšanje uvoza dejavnosti DB proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov, katerih delež se je zmanjšal od 21,0% v letu 1993 na 6,8% v letu 2002. Do navedenga zmanjšanja je verjetno prišlo zaradi zmanjšanih potreb po intermedirnih surovinah za nadaljnjo predelavo in tudi zaradi saturacije s temi proizvodi na domačem tržišču. Menimo, da je del vzrokov za tako tendenco mogoče pripisati tudi ponovnemu vračanja domačih kupcev k slovenskim proizvajalcem, ki so kot odgovor na vse večji uvoz popestrili ponudbo in prilagodili cenovne in izboljšali kakovost. S tem so postali na domačem slovenskem trgu kunkurenčnejši glede na uvozno ponudbo iz držav EU-15.

Obtem zaznamo hitro rast slovenskega uvoza iz EU-15 držav za dejavnost DM - proizvodnjo vozil in plovil iz 14,5% v letu 1993 and 21,7% v letu 2002, delež drugih NACE dejavnosti je manjši kot 1%.

3.4. Struktura slovenske trgovine z EU-15 državami po dejavnostih tehnološke intenzivnosti

V strukturi slovenskega izvoza v EU-15 države po dejavnostih tehnološke intenzivnosti velja poudariti povečanje deleža za srednje-nizko tehnološke industrije (iz 16,9% v letu 1993 na 23,1% v letu 2002) in zlasti za visoko tehnološke industrije (iz 7,6% na 12,9%). Kot lahko razberemo s podatkov tabele 4 velja za visoko tehnološke industrije povečanje izvoznega deleža za vse posamezne podskupine. Pri srednje-nizkih tehnoloških industrijah je opazno povečanje izvoznega deleža za »bazne materiale« (z 6,1% na 7,8%), »fabricirane metalne proizvode z izjemo strojev in opreme« (z 3,5% na 5,0%), »proizvode iz kavčuka in plastike« (z 3,0% na 3,9%) in za koks, rafinirane naftne proizvode in jedrska goriva (z 1,7% na 3,1%).

Tabela 4: Struktura slovenske trgovine z EU-15 po dejavnostih tehnološke intenzivnosti (%)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Struktura izvoza	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Visoko tehnološke industrije	7,6	7,6	9,1	9,0	8,6	9,2	11,2	11,9	11,6	12,9
Letala in zračna plovila	0,1	0,3	1,0	0,5	0,1	0,1	0,4	0,3	0,2	2,0
Farmacevtski proizvodi	1,4	1,4	1,6	1,5	1,6	1,8	2,1	2,4	2,7	2,7
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	1,8	1,5	1,6	1,5	1,5	1,8	2,3	2,3	2,3	2,3
Radijska, televizijska in podobna oprema	1,7	1,9	2,2	2,8	2,6	2,8	3,7	4,5	3,6	3,1
Medicinski in optični instrumenti	2,6	2,5	2,8	2,7	2,7	2,7	2,7	2,5	2,6	2,8
Srednje-visoko tehnološke industrije	48,4	48,4	46,6	45,2	44,7	45,1	44,9	43,0	44,4	43,5
Drugi električni stroji in aparati	3,7	4,0	4,4	4,9	5,4	5,4	5,3	5,3	5,6	5,7
Motorna vozila in podobno	21,4	21,3	18,1	18,1	16,8	17,9	17,4	16,0	16,7	16,5
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	9,9	10,0	10,1	9,2	8,6	8,1	8,0	8,0	8,3	8,3
Druga železniška in transportna oprema	0,2	0,1	0,2	0,4	0,1	0,2	0,3	0,9	0,5	0,3
Druga mehanizacija in oprema	13,1	13,0	13,7	12,7	13,8	13,5	14,0	12,8	13,3	12,7
Srednje-nizko tehnološke industrije	16,9	17,9	18,4	20,3	22,4	23,1	22,8	24,4	23,3	23,1

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva	1,7	2,2	0,2	2,0	2,6	2,4	2,5	5,4	3,9	3,1
Proizvodi iz kavčuka in plastike	3,0	3,1	4,1	4,6	4,6	5,3	4,4	3,9	3,9	3,9
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	2,0	2,2	2,6	2,7	2,8	2,8	2,8	2,4	2,4	2,4
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	0,5	0,6	0,5	0,7	0,6	0,4	0,5	0,6	0,7	0,9
Bazni metali	6,1	6,2	6,7	5,5	6,7	7,1	7,2	7,5	7,5	7,8
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	3,5	3,7	4,3	4,8	5,1	5,1	5,4	4,7	4,8	5,0
Nizko tehnološke industrije	27,2	26,2	25,9	25,5	24,3	22,6	21,1	20,7	20,8	20,5
Ostala predelava in reciklaža	0,9	1,4	1,9	2,5	2,9	2,2	1,7	1,6	1,7	1,8
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	3,7	3,7	5,4	4,8	4,6	4,5	4,5	4,8	4,6	4,8
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobakični proizvodi	5,8	6,1	6,1	5,8	5,2	4,9	5,0	4,4	4,1	4,1
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	16,8	15,1	12,5	12,4	11,7	10,9	10,0	9,8	10,2	9,8
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000		2002
Struktura uvoza	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Visoko tehnološke industrije	5,3	5,4	5,1	8,4	4,7	4,9	5,3	6,9	5,7	7,1
Letala in zračna plovila	0,6	0,3	0,3	3,8	0,1	0,3	0,2	0,3	0,1	1,4
Farmacevtski proizvodi	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,5	0,5	0,5	0,6
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	0,4	0,3
Radijska, televizijska in podobna oprema	1,2	1,6	1,3	1,3	1,4	1,3	1,4	2,7	2,0	2,0
Medicinski in optični instrumenti	3,1	2,9	3,0	2,8	2,8	2,9	3,0	2,9	2,7	2,7
Srednje-visoko tehnološke industrije	34,7	37,6	39,4	39,9	42,0	46,3	45,4	45,0	46,1	48,1
Drugi električni stroji in aparati	5,3	5,4	5,7	6,1	6,7	6,5	7,0	7,0	7,5	7,7
Motorna vozila in podobno	13,6	15,3	14,6	15,6	16,3	20,4	18,6	18,5	18,4	19,9
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	3,1	4,0	4,7	4,1	4,2	4,1	4,5	4,6	4,7	4,9
Druga železniška in transportna oprema	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,5	0,6	0,7
Druga mehanizacija in oprema	12,4	12,7	14,1	13,9	14,5	15,0	15,0	14,3	14,9	14,9
Srednje-nizko tehnološke industrije	18,1	19,2	20,6	19,5	20,7	19,6	20,4	21,2	22,0	21,0
Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva	0,1	0,0	0,0	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Proizvodi iz kavčuka in plastike	4,0	3,5	3,9	3,8	3,8	3,9	3,9	3,9	4,1	4,2
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	2,8	2,9	3,1	3,2	3,1	3,0	3,1	2,8	2,8	2,7
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Bazni metali	5,8	7,4	8,4	7,2	8,1	7,5	8,0	9,0	9,4	8,6
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	5,2	5,2	5,2	5,1	5,3	5,2	5,3	5,4	5,5	5,4
Nizko tehnološke industrije	42,0	37,8	34,9	32,2	32,6	29,1	28,8	26,9	26,2	23,7
Ostala predelava in reciklaža	5,3	5,5	6,0	6,5	7,4	7,0	8,5	8,1	8,5	8,1
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	9,1	9,3	10,3	8,5	8,4	7,9	7,5	7,6	6,8	6,4
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobakični proizvodi	2,1	1,7	1,3	1,5	1,5	1,5	1,5	1,3	1,2	1,3
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	25,4	21,3	17,3	15,7	15,4	12,8	11,2	9,9	9,6	8,0

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

Opazno pa je zniževanje pomena najpomembnejših dejavnosti v slovenskem izvozu v države EU-15 in sicer za nizko tehnološke industrije z 27,2% na 20,5% in za srednje-visoke tehnološke industrije z 48,4% na 43,5%. Bolj razvojno problematičen je slednji z zniževanjem deleža izvoza srednje-visokih tehnoloških industrij. Pri srednje-visokih tehnoloških industrijah je zlasti prisotno značilno znižanje deleža izvoza za »motorna vozila in podobno« (iz 21,4% na 16,5%). Med nizko tehnološkimi industrijami pa se je zlasti močno znižal delež izvoza za »tekstil, tekstilne proizvode, usnje in obutev« (z 16,8% na 9,8%).

Pri slovenskem uvozu iz EU-15 držav se je občutno znižal delež nizko tehnoloških industrij (z 42,0% na 23,7%). Znižanje deleža je opazno za »tekstil, tekstilne proizvode, usnje in obutev« (z 25,4% na 8,0%), znižanje je značilno tudi za »lesu, celulozi, papirju, papirnih proizvodih,

tiskanju in publiciranju» (z 9,1% na 6,4%), povečal pa se je delež za »ostalo predelavo in reciklažo« (z 5,3% na 8,1%). Vzporedno z zniževanjem deleža nizko tehnoloških industrij, se je v slovenskem uvozu iz EU-15 povečeval delež uvoza za visoko tehnološke industrije (z 5,3% na 7,1%), za srednje-visoko tehnološke industrije (z 34,7% na 48,1%) in za srednje-nizke tehnološke industrije (z 18,1% na 21,0%). Z izjemo »medicinskih in optičnih instrumentov« povečanje uvoza velja za vse druge podskupine v okviru visoko tehnoloških industrij. Med srednje-visokimi tehnološkimi industrijami je povečanje uvoznega deleža značilno za vse podskupine, zlasti je izrazito povečanje uvoznega deleža za »motorna vozila in podobno« (z 13,6% na 19,9%) ter druga »mehanizacija in oprema« (z 12,4% na 14,9%). Do povečanega uvoznega deleža pa je prišlo tudi po posameznih podskupinah v okviru srednje-nizkih tehnoloških industrij, zlasti za bazne metale (z 5,8% na 8,6%).

3.5. Pomen slovenske trgovine v trgovini držav EU-15 po NACE dejavnostih

Delež izvoza posamezne države v uvozu neke druge države ali skupine držav nam kaže, ali določena država uspeva ohranjati svoje izvozne deleže na tem tržišču, jih z večjo konkurenčnostjo povečuje ali pa izgublja svoje tržne deleže, ki jih prevzemajo novi in bolj konkurenčni ponudniki iz drugih držav. V tabeli 5 so najprej prikazani deleži izvoza Slovenije glede na notranji medsebojni uvoz med državami EU-15 in nato deleži uvoza Slovenije glede na notranji medsebojni izvoz med državami EU-15. Ta pokazatelj je pomemben sedaj, ko je Slovenija vstopila v EU, saj nam kaže pričakovana slovenska izvozna gibanja in zlasti deleže, ki jih imamo v obsegu notranjega medsebojnega uvažanja EU-15 držav.

Tabela 5: Delež Slovenije v notranji trgovini med EU-15 državami po NACE dejavnostih (%)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Delež uvoza iz Slovenije (slovenskega izvoza) v EU-15 medsebojnem uvozu po NACE klasifikaciji	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
B. Ribištvo	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
CA. Pri. energetske surovin	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
CB. Pri. rud in kamnin, razen energetskih	0,2	1,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0	1,0	0,2	0,9	1,0	0,9
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	0,7	0,7	0,9	1,1	1,3
DD. Obdelava in predelava lesa	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,9
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	0,3	0,5	0,4	0,5	0,7	0,9	0,7	1,0	0,8	0,7
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	0,4	0,4	0,6	0,0	0,7	0,8	0,6	0,6	0,6	0,7
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	0,4	0,4	0,6	0,7	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	0,8
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	0,5	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,8	0,7	0,8	0,9
DK. Pro. strojev in naprav	0,6	0,7	0,7	0,6	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8
DL. Pro. električne in optične opreme	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
DM. Pro. vozil in plovil	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	0,4	0,5	0,7	0,7	0,9	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	0,2	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	1,2	0,5	0,2
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	0,1	0,2	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,3

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Delež izvoza v Slovenijo (slovenskega uvoza) v notranjem EU-15 izvozu po NACE klasifikaciji	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
B. Ribišstvo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
CA. Pri. energetskih surovin	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
CB. Pri. Rud in kamnin, razen energetskih	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	1,6	1,5	1,3	1,2	1,2	1,0	0,0	0,9	0,9	0,8
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	1,4	1,3	1,2	1,0	1,0	0,8	0,7	0,7	0,7	0,6
DD. Obdelava in predelava lesa	3,7	3,8	2,4	2,1	1,9	2,0	1,9	1,8	1,7	1,7
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	0,6	0,7	0,5	0,4	0,5	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	0,5	0,5	0,5	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	0,6	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,8
DK. Pro. strojev in naprav	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8
DL. Pro. električne in optične opreme	0,3	1,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
DM. Pro. vozil in plovil	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	1,2	1,4	1,4	1,4	1,6	1,6	1,8	1,8	1,9	2,0
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	0,0	0,0	0,0	...	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM.

Z izjemo dejavnosti DB -proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov in dejavnosti DC -proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil, je delež izvoza Slovenije v notranjem uvozu med EU-15 državami manjši kot 1%. Za večino NACE dejavnosti velja, da je Slovenija uspela ohraniti svoje izvozne deleže ali pa jih je celo rahlo povečala, kar potrjujejo pozitivna gibanja med leti 1993 in 2002 pri izvoznem integriranju Sloveniji v Skupno evropsko tržišče (SET). Primerjava slovenskega deleža uvoza iz EU-15 držav glede na notranji medsebojni izvoz EU-15, kaže na pomen slovenskega tržišča za notranji EU-15 izvoz.

Primerjava je postala pomembna s članstvom Slovenije v EU. Delež uvoza Slovenije v primerjavi z notranjim izvozom med EU-15 državami je večji od 1% za dejavnosti DD - obdelava in predelava lesa, ki pa se v času znižuje, in za DN - proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti in reciklaža, ki pa se povečuje. Zanimivo je, da sta to dejavnosti, v katerih je v Sloveniji več domačih proizvajalcev. Povečani uvoz iz EU-15 bi lahko pomenil, da je ob vmesnih proizvodih prihajalo zlasti do uvoza končnih izdelkov, ki so prispevali k diverzifikaciji ponudbe na slovenskem trgu ter ustvarjali pritiske na domače ponudnike k večji racionalizaciji, prestrukturiranju in razvijanju novih proizvodov, s katerimi lahko bolj uspešno konkurirjo uvozni ponudbi na domačem tržišču in pri povečevanju izvoznih prodaj na tujih tržiščih.

Za druge NACE dejavnosti v splošnem velja, da so deleži v času precej stabilni na relativno nizki ravni, kar pomeni, da vzpostavljanje proste trgovine z EU-15 državami ni vodilo do pretiranega porasta slovenskega uvoza iz EU-15 držav.

Pred vstopom Slovenije v EU je bilo pomembno, kako uspešna je Slovenija v izvozu v EU-15 države v primerjavi z drugimi državami nečlanicami EU-15 ali s konkurenti iz preostalega sveta. To nam kaže delež slovenskega izvoza v zunanjem EU-15 uvozu iz vseh tretjih držav v zgornjem delu tabele 6. Konkurenčnost Slovenije pri prodajah na EU-15 tržišča in s tem pri ohranjanju tržnih deležev v primerjavi s konkurenti iz preostalega sveta se delno razlikuje med NACE dejavnostmi in v času. Delež Slovenije v EU-15 zunanjem uvozu iz tretjih držav je bil v začetni fazi po slovenski osamosvojitvi najvišji za dejavnost DB - proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov (1,6% v letu 1993), ki pa se je v času delno znižal (1,4% v letu 2002). Do izgubljanja slovenskih izvoznih deležev pri teh proizvodih je prihajalo na račun konkurentov zlasti iz vzhodno-evropskih in azijskih držav, kjer so nižji stroški dela. Posledično se je to preko znižanega povpraševanja in panožne konkurenčnosti odrazilo na to dejavnost doma. Z zmanjševanjem možnosti prodaj na zunanjih, zlasti EU-15 tržiščih in povečano uvozno konkurenco s temi proizvodi na domačem slovenskem tržišču so se možnosti prodaje proizvodov začele pomembno zmanjševati. Običajna posledica dejanskega znižanja prodaj je v začetni fazi povečanje zalog, kar vodi do znižanja proizvodnje in zaposlovanja v teh aktivnostih. Na drugi strani je prišlo do povečanega slovenskega izvoznega deleža v EU-15 zunanjem uvozu za dejavnosti DC - proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil (iz 1,1% na 1,6%) in za DD - obdelava in predelava lesa (iz 1,4% na 1,8%). V obeh primerih gre za pozitivne tendence. Kljub temu je v primeru DC - industrij prihajalo do težav, kar je verjetno bolj posledica zaostrene uvozne konkurence in izgubljanja ugodnih pozicij na domačem slovenskem trgu. V primeru DD industrij so gibanja bolj obetavna, saj so omenjene industrije uspevale povečevati izvoz na zahtevne EU-15 trge v primerjavi s konkurenti iz preostalega sveta in hkrati z učinkovito uvozno substitucijo uspele zmanjšati uvoz podobnih proizvodov, kar bi lahko vodilo do bolj inter-industrijske specializacije in do koriščenja ekonomije obsega ob povečanih konkurenčnih možnostih za prodaje na domačih in tujih trgih. Zanimivo je tudi, da so se slovenski izvozni deleži NACE industrij v EU-15 uvozu iz tretjih držav, z izjemo dejavnosti DB - proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov, bodisi ohranjali ali pa povečevali. Občutno povečanje zlasti velja za DJ - proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov. Omenjeni rezultati med leti 1993 in 2002 kažejo na relativno uspešnost in dinamično konkurenčnost slovenskega gospodarstva pri prodajah in izvozu na zahtevna EU-15 tržišča v primerjavi z drugimi zunanjimi konkurenti na EU-15 tržiščih.¹

¹ Velja pa omeniti, da so izvozni deleži lahko omejeni iz dveh razlogov. Prvič, v primeru, da je prišlo do direktnih vlaganj tujih podjetij (na primer ameriških, japonskih in drugih) v državah EU-15, je to lahko vodilo do ohranitve ali celo povečanja njihovih prodaj in notranjih tržnih deležev na EU-15 tržiščih. Zaradi tega je prišlo le do preusmeritve njihovega prejšnjega izvoza v direktno domačo proizvodnjo, ki je lahko zaradi nižjih transportnih, prodajnih in drugih obremenitev (na primer carin) bolj konkurenčna. Kot posledica tega bi bila, da se je njihov izvoz in izvozni delež s tem zmanjšal, medtem ko se je njihov dejanski tržni delež na EU-15 tržiščih lahko bistveno povečal. Drugič, poleg omenjenega preskoka v lokaciji proizvodnje in tržnih kanalov prodaje je

Tabela 6: Delež Slovenije v zunanji trgovini držav EU-15 po NACE dejavnostih (%)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Deleži Slovenije v EU-15 uvozu po NACE klasifikaciji	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	0,7	0,9	1,2	1,2	1,2	1,4	1,2	1,0	1,1	1,0
B. Ribištvo	0,5	0,6	0,9	1,0	0,0	0,8	0,7	0,7	1,0	0,9
CA. Pri. Energetskih surovin	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1
CB. Pri. rud in kamnin, razen energetskih	0,1	1,1	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	0,5	0,6	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	1,6	1,5	1,8	1,7	1,7	1,8	0,3	1,6	1,5	1,4
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	1,1	1,0	1,2	1,1	1,1	1,0	1,1	1,2	1,3	1,6
DD. Obdelava in predelava lesa	1,4	1,6	2,0	1,8	1,9	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	0,7	0,8	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	0,4	0,6	0,7	0,9	1,2	1,4	1,3	1,9	1,6	1,3
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	0,5	0,6	0,8	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,7	0,6
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	0,8	0,8	1,5	0,0	1,6	1,9	1,6	1,4	1,4	1,3
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	0,6	0,6	1,1	1,1	1,2	1,3	1,3	1,1	1,2	1,2
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	0,7	0,8	1,2	1,1	1,4	1,5	1,7	1,5	1,6	1,7
DK. Pro. strojev in naprav	0,5	0,5	0,7	0,6	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,7
DL. Pro. električne in optične opreme	0,4	0,4	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
DM. Pro. vozil in plovil	0,9	1,0	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5	0,9	1,0
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	0,4	0,5	0,8	0,9	1,0	0,9	0,7	0,7	0,7	0,7
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	0,3	0,3	0,6	0,2	0,6	0,9	0,8	3,1	1,2	0,3
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	0,1	0,2	0,5	0,2	0,3	0,6	0,4	0,3	0,3	0,8
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Deleži Slovenije v EU-15 izvozu po NACE klasifikaciji	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
B. Ribištvo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
CA. Pri. energetskih surovin	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
CB. Pri. rud in kamnin, razen energetskih	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	0,2	0,2	0,2	0,2	0,7	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	1,5	1,4	1,4	1,3	1,1	1,0	0,0	0,8	0,8	0,6
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	1,4	1,2	1,3	1,1	1,0	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6
DD. Obdelava in predelava lesa	1,5	1,5	3,0	2,8	2,3	2,5	2,2	2,0	1,9	2,0
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	0,7	0,7	1,7	1,6	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	0,2	0,3	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	1,2	1,1	1,6	0,0	1,4	1,4	1,3	1,3	1,4	1,5
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	1,8	2,0	2,6	2,8	2,4	2,4	2,3	1,9	1,9	2,0
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	0,8	0,9	1,1	1,2	1,2	1,1	1,2	1,2	1,3	1,3
DK. Pro. strojev in naprav	1,1	1,2	1,6	1,5	1,5	1,5	1,4	1,3	1,4	1,5
DL. Pro. električne in optične opreme	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
DM. Pro. vozil in plovil	0,9	1,1	1,4	1,4	1,2	1,4	1,1	1,1	1,1	1,4
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	0,9	1,1	1,5	1,5	1,5	1,6	1,7	1,5	1,6	1,5
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

do morebitne spremembe v izvoznih tržnih deležih lahko prihajalo tudi zaradi razlik v kakovosti in s tem v cenah. Izvojni deleži so računani na temelju vrednosti izvoza, ki pa je odvisna tako od količine izvoženih proizvodov kot tudi od njihovih cen. Slednje je pomembno zato, ker s povečanimi količinskimi izvoznimi prodajami bi lahko prihajalo tudi do relativnega znižanja izvoznih cen, kar bi se lahko odrazilo v zmanjšani in ne povečani vrednosti izvoza, kljub povečani količini izvoženih proizvodov (na primer, kot obnašanje med količino in ceno v obliki neke vrste teorema pajčevine). Takšen primer bi lahko bil za dejavnost DB proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov, kot eden od razlogov, da so podjetja znotraj te nizko tehnološke industrije zašla v ekonomske težave.

Na drugi strani je delež slovenskega uvoza v EU-15 zunanjem izvozu najvišji za dejavnosti DI - proizvodnja drugih nekovinskih mineralnih izdelkov, DD - obdelava in predelava lesa in DH - proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas, katerih deleži so se nadalje povečali. Do podobnega ali povečanega slovenskega deleža v zunanjem EU-15 izvozu pa je prišlo tudi pri večini drugih NACE dejavnostih, kar bi lahko pomenilo, da je s povečanim slovenskim izvozom na EU-15 trge hkrati prihajalo do povečanega uvoza za potrebe same proizvodnje in za končno potrošnjo. Med večjimi izjemami velja omeniti znižanje slovenskega uvoznega deleža v zunanjem EU-15 izvozu za dejavnosti DB - proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov in DC - proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil, kar kaže na to, da je z znižanjem izvoza pri DB - prihajalo tudi do manjših potreb po reprodukcijskih surovinah in materialih ter da je ob zmanjšanih možnostih prodaj na zunanjih, zlasti EU-15 tržiščih, prihajalo do zasičenja in saturacije s temi proizvodi na domačem slovenskem tržišču.

3.6. Pomen Slovenije v notranji trgovini EU-15 držav po dejavnostih tehnološke intenzivnosti

Delež Slovenije v notranji trgovini EU-15 držav v tabeli 7 kaže, kako pomembne so posamezne slovenske dejavnosti po tehnološki intenzivnosti glede na notranjo EU-15 trgovino in hkrati kako konkurenčne so posamezne dejavnosti pri ohranjanju ali povečevanju tržnih deležev v času. Kot izhaja s podatkov tabele 7, je delež slovenskega izvoza v notranjem EU-15 uvozu po dejavnostih tehnološke intenzivnosti stabilen za visoko tehnološke industrije (0,3%), za srednje-visoko tehnološke industrije (0,6%) in v povprečju tudi za nizko tehnološke industrije (0,6%). Med visoko tehnološkimi industrijami je najvišji delež opazen za medicinske in optične instrumente (0,6%). Po posameznih srednje-visokih tehnoloških industrijah so opazna bolj pogosta in večja odstopanja. Tudi znotraj nizko tehnoloških industrij so opazne večje razlike, čeprav so z izjemo za ostalo predelavo in reciklažo deleži dokaj stabilni.

Tabela 7: Delež Slovenije v notranji trgovini med EU-15 državami po dejavnostih tehnološke intenzivnosti (%)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Delež uvoza iz Slovenije (slovenski izvoz) v EU-15 medsebojnem uvozu po dejavnostih tehnološke intenzivnosti	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Visoko tehnološke industrije	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Letala in zračna plovila	0,0	0,1	0,3	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,4
Farmacevtski proizvodi	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Radijska, televizijska in podobna oprema	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Medicinski in optični instrumenti	0,5	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6
Srednje-visoko tehnološke industrije	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Drugi električni stroji in aparati	0,5	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,9
Motorna vozila in podobno	0,7	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5
Druga železniška in transportna oprema	0,2	0,1	0,4	0,6	0,2	0,3	0,3	1,3	0,7	0,4

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

Druga mehanizacija in oprema	0,6	0,7	0,7	0,6	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8
Srednje-nizko tehnološke industrije	0,4	0,5	0,5	0,6	0,7	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8
Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva	0,3	0,5	0,1	0,5	0,7	0,9	0,7	1,0	0,8	0,7
Proizvodi iz kavčuka in plastike	0,4	0,4	0,6	0,6	0,7	0,8	0,6	0,6	0,6	0,7
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	0,8
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	1,0	2,1	1,2	1,6	1,8	1,3	1,5	1,2	1,2	1,7
Bazni metali	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0
Nizko tehnološke industrije	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6
Ostala predelava in reciklaža	0,3	0,5	0,7	0,9	1,2	0,9	0,7	0,7	0,8	0,8
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje, publiciranje	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobakični proizvodi	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Delež izvoza v Slovenijo (slovenski uvoz) v notranjem EU-15 izvozu po dejavnostih tehnološke intenzivnosti	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Visoko tehnološke industrije	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
Letala in zračna plovila	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,3
Farmacevtski proizvodi	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Radijska, televizijska in podobna oprema	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2
Medicinski in optični instrumenti	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Srednje-visoko tehnološke industrije	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6
Drugi električni stroji in aparati	0,7	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	1,1
Motorna vozila in podobno	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Druga železniška in transportna oprema	0,4	0,1	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,6	0,7	0,8
Druga mehanizacija in oprema	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8
Srednje-nizko tehnološke industrije	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6
Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Proizvodi iz kavčuka in plastike	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	0,6	0,7	0,7	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	0,8	0,8	0,5	0,5	0,8	0,4	0,3	0,2	0,4	0,5
Bazni metali	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9	1,0
Nizko tehnološke industrije	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Ostala predelava in reciklaža	2,2	2,4	2,5	2,5	2,9	2,8	3,3	3,3	3,6	3,7
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje, publiciranje	1,1	1,1	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobakični proizvodi	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	1,6	3,7	1,3	1,2	1,1	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

Delež izvoza EU-15 v Slovenijo glede na notranji EU-15 izvoz nam kaže, v kolikšni meri je slovensko tržišče pomembno glede na obseg notranje trgovine med EU-15 državami. Za visoko tehnološke industrije so deleži nizki med 0,1% in 0,2%. Izjema so »medicinski in optični instrumenti«, za katere je delež enak 0,5%. Pomen slovenskega tržišča v primerjavi z EU-15 notranjim izvozom se je povečal v primeru srednje-visokih tehnoloških industrij 0,4% v letu 1993 na 0,6% v letu 2002. To kaže na to, da je slovensko uvozno povpraševanje po teh proizvodih raslo hitreje kot je to veljalo za notranji izvoz med EU-15 državami članicami. Znotraj srednje-visokih tehnoloških industrij so bolj občutne razlike po posameznih dejavnostih, pri čemer je delež najvišji za druge električne stroje in aparate (1,1%). Delež za srednje-nizko tehnološke industrije znaša 0,6%, pri čemer je delež višji za fabricirane metalne proizvode z izjemo strojev in opreme (1,0%) in za druge nemetalne proizvode (0,8%). Delež

tehnoloških industrij v Slovenijo se je znižal iz 0,8% v letu 1993 na 0,6% v letu 2002. Gre za učinek zmanjšane slovenskega povpraševanja za vmesnimi in verjetno zaradi saturacije v potrošnji tudi za končnimi proizvodi v primerjavi z izvozom med EU-15 državami na njihovem notranjem trgu. Do zmanjšane deleža je prišlo tudi pri tekstilu, tekstilnih proizvodih, usnju in obutvi (iz 1,6% v letu 1993 na 0,8% v letu 2002) in pri lesu, celulozi, papirju, papirnih proizvodih, tiskanju in publiciranju (iz 1,1% na 0,7%). Delež prehrabnih proizvodov, pijač in tobačnih izdelkov ostaja na okrog 0,1%, medtem ko se je delež ostale predelave in reciklaže povečal iz 2,2% na 3,7%. Omenjeni deleži so zlasti pod vplivom slovenskega uvoznega povpraševanja za temi proizvodi iz EU-15 držav, saj je obseg gibanja notranjega izvoza med EU-15 državami bil bistveno bolj stabilen.

Delež slovenskega izvoza v zunanjem uvozu EU-15 držav po dejavnostih tehnološke intenzivnosti kaže, kako uspešne in konkurenčne so posamezne dejavnosti slovenske industrije pri ohranjanju tržnih deležev v primerjavi z vsemi drugimi konkurenti, ki izvažajo podobne proizvode na tržišča EU-15 držav. S podatkov tabele 8 lahko razberemo, da je Sloveniji po osamosvojitvi uspelo ohranjati oziroma celo povečevati deleže izvoza v primerjavi z drugimi izvozniki na EU-15 tržišča.

Tabela 8: Delež Slovenije v zunanji trgovini EU-15 držav po dejavnostih tehnološke intenzivnosti (%)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Delež Slovenije v EU-15 uvozu po dejavnostih tehnološke intenzivnosti	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Visoko tehnološke industrije</i>	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5
Letala in zračna plovila	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,4
Farmacevtski proizvodi	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	0,4	0,3	0,5	0,4	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6
Radijska, televizijska in podobna oprema	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4
Medicinski in optični instrumenti	0,4	0,4	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5
<i>Srednje-visoko tehnološke industrije</i>	0,7	0,8	1,0	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9
Drugi električni stroji in aparati	0,5	0,6	0,8	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0	1,1
Motorna vozila in podobno	1,4	1,4	1,6	1,6	1,5	1,6	1,6	1,3	1,3	1,2
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	0,6	0,7	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8
Druga železniška in transportna oprema	0,3	0,2	0,6	0,9	0,4	0,5	0,7	2,3	1,2	0,8
Druga mehanizacija in oprema	0,5	0,5	0,7	0,6	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,7
<i>Srednje-nizko tehnološke industrije</i>	0,6	0,7	1,1	1,1	1,3	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4
Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva	0,4	0,6	0,1	0,9	1,2	1,4	1,3	1,9	1,6	1,3
Proizvodi iz kavčuka in plastike	0,8	0,8	1,5	1,6	1,6	1,9	1,6	1,4	1,4	1,3
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	0,6	0,7	1,1	1,1	1,2	1,2	1,3	1,1	1,1	1,1
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	0,2	0,4	0,4	0,5	0,5	0,3	0,4	0,4	0,5	0,6
Bazni metali	0,7	0,8	1,2	1,0	1,3	1,5	1,7	1,5	1,6	1,8
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	0,7	0,8	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	1,5	1,5	1,6
<i>Nizko tehnološke industrije</i>	0,9	0,9	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1
Ostala predelava in reciklaža	0,5	0,8	1,5	1,8	2,2	1,7	1,3	1,2	1,3	1,4
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje, publiciranje	0,8	0,8	1,2	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Prehrabni proizvodi, pijače in tobačni proizvodi	0,5	0,6	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	1,5	1,4	1,6	1,5	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Delež Slovenije v EU-15 izvozu po dejavnostih tehnološke intenzivnosti	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Visoko tehnološke industrije</i>	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2
Letala in zračna plovila	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Farmacevtski proizvodi	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Radijska, televizijska in podobna oprema	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2
Medicinski in optični instrumenti	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5
Srednje-visoko tehnološke industrije	0,9	1,1	1,4	1,4	1,3	1,4	1,3	1,2	1,3	1,5
Drugi električni stroji in aparati	1,0	1,0	1,1	1,2	1,2	1,1	1,1	1,0	1,1	1,3
Motorna vozila in podobno	1,5	1,9	2,7	2,7	2,4	2,7	2,1	2,2	2,2	2,3
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	0,3	0,4	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6
Druga železniška in transportna oprema	0,4	0,2	0,3	0,3	0,5	0,4	0,4	0,6	0,9	1,2
Druga mehanizacija in oprema	1,1	1,2	1,6	1,5	1,5	1,5	1,4	1,3	1,4	1,5
Srednje-nizko tehnološke industrije	0,7	0,9	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1
Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Proizvodi iz kavčuka in plastike	1,2	1,1	1,6	1,5	1,4	1,4	1,3	1,3	1,4	1,5
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	1,7	1,9	2,5	2,7	2,3	2,3	2,2	1,9	1,8	1,9
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	0,2	0,2	0,2	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Bazni metali	0,5	0,7	0,9	0,9	0,9	0,8	1,0	1,0	1,1	1,1
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	1,6	1,7	2,1	2,0	2,0	1,9	1,8	1,8	1,8	1,9
Nizko tehnološke industrije	1,2	1,1	1,4	1,3	1,2	1,2	1,1	1,0	1,0	1,0
Ostala predelava in reciklaža	3,8	4,3	5,7	5,7	5,7	5,2	5,3	4,7	4,9	4,5
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje, publiciranje	1,1	1,2	2,4	2,3	2,2	2,2	2,0	1,9	1,8	1,8
Prehrabeni proizvodi, pijače in tobačni proizvodi	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	1,5	1,4	1,4	1,2	1,1	1,0	0,8	0,7	0,7	0,6

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

Postopen porast slovenskega izvoznega deleža je opazen za vse štiri skupine industrij po njihovi tehnološki intenzivnosti. Za visoko tehnološke industrije se je izvozni delež povečal iz 0,3% v letu 1993 na 0,5% v letu 2002 s hkratnim povečanjem deležev po posameznih podskupinah. V istem obdobju se je za srednje-visoko tehnološke industrije izvozni delež povečal iz 0,7% na 0,9%. Z izjemo motornih vozil in podobno je povečanje opazno tudi po posameznih podskupinah. Za srednje-nizko tehnološke industrije je povečanje izvoznega deleža bolj občutno iz 0,6% na 1,4%. Do povečanja izvoznega deleža pa je tudi prišlo po posameznih podskupinah. To zlasti velja za bazne metale in fabricirane metalne proizvode z izjemo strojev in opreme. Pri nizko tehnoloških industrijah je prav tako prišlo do splošnega povečanja slovenskega izvoznega deleža iz 0,9% na 1,1%, čeprav obstajajo nekatere razlike znotraj po posameznih podskupinah.

Pomen Slovenije kot tržišča za EU-15 zunanji izvoz se je najhitreje povečal med letom 1993 in 1995. Poleg nadomeščanja uvoza iz tradicionalnih bivših jugoslovanskih tržišč je prihajalo tudi do povečanega uvoza v Slovenijo iz EU-15 držav zaradi postopne zunanjetrgovinske liberalizacije in povečanega domačega intermediarnega, investicijskega, potrošnega in drugega povpraševanja. Porast deleža med letom 1993 in 1995, bolj kot pa kasneje, velja za visoko tehnološke industrije (0,2%), srednje-visoke tehnološke industrije (1,4%-1,5%), in srednje-nizke tehnološke industrije (1,1%). Med letom 1995 in 2002 pa je prišlo do znižanega deleža za nizko tehnološke industrije iz 1,4% na 1%. Obstajajo sicer določene razlike po industrijskih podskupinah, ki jih je možno opaziti v spodnjem delu tabele 8. Na primer, pri motornih vozilih in podobno med srednje-visokimi tehnološkimi industrijami se je delež povečal iz 1,5% v letu 1993 na 2,7% v letu 1995 in znižal na 2,3% v letu 2002. Pri tekstilu, tekstilnih proizvodih, usnju in obutvi med nizko tehnološkimi industrijami se je delež zniževal od 1,5% v letu 1993 na 0,6% v letu 2002.

4. Sklepi

Na temelju izračunov in podanih interpretacij lahko sprejmemo naslednje sklepe o strukturi slovenske zunanje trgovine:

Predelovalne dejavnosti (sektor D) prispevajo večino slovenskega izvoza in uvoza. V izvozu se je Slovenija v večji meri specializirala v srednje-visoko tehnološke industrije, katerih pomen se povečuje, in nizko-tehnološke industrije, katerih pomen se znižuje.

Poleg notranje strukture med predelovalnimi dejavnostmi je bil poseben poudarek namenjen strukturi slovenske zunanje trgovine po tehnoloških dejavnostih z namenom, da se ugotovi in prikaže v kakšni smeri se razvija in specializira slovensko gospodarstvo v mednarodni menjavi.

V slovenskem uvozu so na prvem mestu po njihovem pomenu srednje-visoke tehnološke industrije, katerih uvoz se povečuje. Sledijo srednje-nizke in nizke tehnološke industrije, katerih pomen v uvozu se znižuje. Delež visoko tehnoloških industrij ostaja pod 10% v primeru slovenskega uvoza in izvoza.

Slovensko gospodarstvo vseskozi postopno povečuje izvozne deleže na EU-15 tržiščih. Pravtako se povečuje uvoz iz EU-15 na slovensko tržišče – najhitrejša rast je značilna za obdobje do vključno leta 1995, kar je posledica nadomeščanja uvoza iz tradicionalnih jugoslovanskih tržišč in do spremenjene strukture v intermediarnem in v končnem (uvoznem) povpraševanju s strani slovenskega gospodarstva.

Ugotovljamo, da se v Sloveniji zmanjšuje izvozni delež nizko tehnoloških industrij, katerih trgovinski delež (27.9% v izvozu in 24.6% v uvozu v letu 2002) je višji kot v ZDA in v državah vzhodne Azije (v letu 1997), vendar nižji kot v severnih in južnih OECD državah.² Pričakovati je, da se bo njihov delež, ki temelji na nizko-kvalificirani delovni sili še nadalje zniževal. Zaradi tega se tudi znižuje povpraševanje po nizko-kvalificiranih delavcih v teh industrijah, kar posledično vodi do padajočih plač v teh dejavnostih.

Srednje-nizko tehnološke industrije ohranjajo svoj delež v izvozu (20,8% v letu 2002) in zmanjšujejo svoj delež v uvozu (iz 29,5% v letu 2002 na 25,9%). Pomen teh industrij v izvozu in uvozu pri nas ostaja pomembnejši kot v ZDA, kjer se njihov delež nadalje zmanjšuje. Uvoz teh proizvodov v Slovenijo se obnaša podobno kot v severnih OECD državah. Razlika pa je pri uvozu v južnih OECD državah in vzhodno azijskih državah, kjer se je uvoz teh proizvodov povečal nad raven, kot velja za Slovenijo. Srednje-nizko tehnološke industrije izgubljajo svoj delež v izvozu v severnih OECD državah, kjer je izvozni delež višji kot v Sloveniji. Do znižanega deleža izvoza v teh proizvodih pa prihaja tudi v vzhodno azijskih državah, kateri delež je nad ravni v Sloveniji, vendar se temu približuje.

² Za primerjavo so vzeti podatki, ki jih navajata Stehrer in Würz (2003, str. 201).

Srednje-visoko tehnološke industrije povečujejo svoj delež v izvozu (44,2% v letu 2002) in v uvozu (40,9%). Te industrije so tako postale »paradni« konj, na katerem temelji slovenska gospodarska rast na povečanem tujem povpraševanju po slovenskem blagu. Delež teh industrij v izvozu se približuje tistemu, kar velja za ZDA, v katerih pa se je pomen teh industrij v izvozu rahlo znižal na račun povečanega izvoza visoko-tehnoloških industrij.

Manj razlik z ZDA je tudi pri uvozu proizvodov srednje-visoko tehnoloških industrij. Na drugi strani je slovenskem izvozni delež teh industrij dohitel severne OECD države, kjer je prav tako prisotna rahla tendenca njihovega povečanja, in je bistveno na tistem, kar velja za južne OECD države, kjer se njihov delež zmanjšuje, in nad vzhodno azijskimi državami, kjer se njihov delež povečuje, vendar je relativno bistveno nižji.

Tudi uvozni deleži pri srednje-visokih tehnoloških industrijah v Sloveniji so višji kot v severnih OECD državah (okrog 30%), v južnih OECD državah, kjer se je delež občutno znižal pod 25%, in v vzhodno azijskih državah, kjer se je njihov pomen prav tako znižal. Zanimivo je zmanjševanje deležev srednje-visokih tehnoloških industrij v južnih OECD državah. Ker nekatere od njih močno razvijajo turizem (na primer Španija, Grčija in tudi Portugalska), bi del odgovora lahko bil tudi v tem, da so višje dodane vrednosti našli v prihodkih od tujih turistov, ki prihajajo v njihove turistične destinacije, kar bi lahko delno spremenilo strukturo njihove zunanje trgovine od bolj tehnološko zahtevnih in sofisticiranih proizvodov do proizvodov, za katere obstaja turistično povpraševanje. To je posledično vplivalo na strukturo zaposlenih, strukturo proizvodnje in mednarodne menjave z bistveno večjo vlogo turističnega in povezanega storitvenega sektorja.

Pomembne razlike med državami so v razvitosti in deležu trgovine v visoko tehnoloških industrijah. Delež visoko tehnoloških industrij v slovenski trgovini se je rahlo povečal na raven 7,1% v izvozu in 8,7% v uvozu. V deležu izvoza teh proizvodov Slovenija daleč zaostaja za ZDA (28,2% v letu 1997, ki ima tendenco povečevanja) in državami vzhodne Azije (29,4% v letu 1997 s prav tako tendenco povečevanja). Vendar pa je slovenski izvozni delež teh proizvodov višji kot v severnih OECD državah, vendar bližje južnim OECD državam. Z izjemo severnih OECD držav, kjer imajo nizek delež v uvozu, je slovenski uvozni delež teh proizvodov precej nižji od ZDA in tudi nižji od južnih OECD držav in držav vzhodne Azije.

Zanimivo je tudi, da so se slovenski izvozni deleži po NACE industrijah v EU-15 uvozu, z izjemo dejavnosti DB proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov, bodisi ohranjali ali pa povečevali. Občutno povečanje zlasti velja za dejavnost DJ proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov. Omenjeni rezultati med leti 1993 in 2002 kažejo na relativno uspešnost in dinamično konkurenčnost slovenskega gospodarstva pri prodajah in izvozu na EU-15 tržiščih. Prišlo pa je tudi do povečanega slovenskega uvoza oziroma deleža izvoza EU-15 držav v Slovenijo. S povečanim slovenskim izvozom na EU-15 tržišča je hkrati prihajalo do povečanega uvoza za potrebe same proizvodnje in za končno potrošnjo. Med večjimi izjemami velja omeniti znižanje za dejavnost DB proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov in DC proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil.

Primerjalno gledano je slovenska trgovina po tehnološki intenzivnosti še najbolj podobno približuje severnim OECD državam. Slovenija je po osamosvojitvi uspela ohranjata ali celo povečati deleže izvoza na EU-15 tržišča. Postopen porast slovenskega izvoznega deleža je opazen za vse štiri skupine industrij po njihovi tehnološki intenzivnosti. Za visoko tehnološke industrije je povečanje deležev tudi po posameznih podskupinah. Med srednje-visoko tehnološkimi industrijami je z izjemo motornih vozil in podobno povečanje opazno tudi po posameznih podskupinah. Za srednje-nizke tehnološke industrije je do povečanje prišlo zlasti za bazne metale in fabricirane metalne proizvode z izjemo strojev in opreme. Pri nizko tehnoloških industrijah obstajajo nekatere razlike znotraj po posameznih podskupinah. Pomen Slovenije kot tržišča za EU-15 zunanji izvoz se je najhitreje povečal med letom 1993 in 1995, kar kaže na nadomeščanja uvoza iz tradicionalnih bivših jugoslovanskih tržišč, učinke zunanjetrgovinske liberalizacije z EU-15 državami in učinke sprememb v strukturi domačega intermediarnega, investicijskega, potrošnega in drugega povpraševanja.

Literatura

- Murn, A. & Kmet, R. (ured.) (2002). Development Report. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
- Hatzichronoglou, T. (1997). Revision of the High-Technology Sector and Product Classification. STI Working Paper. OECD/GD(97)/216, Paris.
- Rojec, M., Šušteršič, J., Vasle, B., Bednaš, M. & Jurančič, S. (2004). Accession to the EU: The End of Gradualism in Slovenia? Paper presented at the 57th International Atlantic Economic Conference, Session: Growth and Convergence, Lisbon, Portugal, 10-14 March 2004.
- Stehrer, R. & Wörz, J. (2003). Technological Convergence and Trade Patterns. *Review of World Economics* 139(2): 191-219.

UNIVERZA NA PRIMORSKEM

Fakulteta za management Koper

EIFM – EKONOMSKI INŠTITUT FAKULTETE ZA MANAGEMENT

R1: Metodologija za ugotavljanje konkurenčnih prednosti slovenskega gospodarstva in predlog prednostnih področij

ZNOTRAJ-INDUSTRIJSKA TRGOVINA SLOVENIJE

Drugi del poročila

Koper, avgust 2004

1 EKONOMSKI POMEN ZNOTRAJINDUSTRIJSKE TRGOVINE V SLOVENIJI

Znotraj-industrijska trgovina je opredeljena kot delež trgovine v sorodnih proizvodih. Proces liberalizacije zunanje trgovine in gospodarska rast sta pogosta dejavnika, ki vodita do porasta deleža znotraj-industrijske trgovine. S procesom liberalizacije zunanje trgovine se povečajo možnosti za povečanje uvoza in izvoza za sorodne proizvode, kar vzpodbuja rast znotrajindustrijske trgovine. Podobno velja, da gospodarska rast (in s tem povečani dohodki) vplivajo na rast povpraševanja na eni strani in rast ponudbe proizvodov na drugi strani. S povečanim povpraševanjem je povezan tudi proces diverzifikacije v potrošnji, ki se delno zadovolji s povečano domačo proizvodnjo in zlasti z uvozom različnih podobnih proizvodov in sorodnih substitutov. S povečano ponudbo se del te nameni za domači trg in del povečane proizvodnje se poskuša izvoziti. Oba procesa na strani povpraševanja in na strani ponudbe vodita do povečanih uvoznih in izvoznih tokov v sorodnih proizvodih ter s tem do povečanega deleža znotraj-industrijske trgovine.

V Sloveniji je v zadnjih letih prišlo do občutne spremembe v zunanjetrgovinskih tokovih. Najprej zaradi gospodarske in politične krize v bivši Jugoslaviji, kjer je nestabilnost in razpad tradicionalnih trgov vplival na preusmeritev dela trgovine (s teh tradicionalnih trgov) na druge, zlasti evropske trge. Ob tem je prihajalo do sprememb tudi v zunanjetrgovinski politiki in njenih ukrepih. Zunanjetrgovinski režimi so se najprej spremenili prilagoditve zunanjetrgovinskih režimov pravilom članstva Slovenije v Svetovni trgovinski organizaciji, vzporedno so bili sklenjeni številni bilateralni in multilateralni prostotrgovinski sporazumi. To velja zlasti za Srednje evropski prostotrgovinski sporazum (CEFTA - Central European Free Trade Agreement). Glede na velik pomen Evropske unije (EU) za slovensko gospodarstvo, je bil za razvoj trgovinskih tokov ključen proces postopne liberalizacije trgovine z EU v pripravah na polnopravno članstvo in s tem udejanjenje dokončne odprave vseh carinskih in necarinskih omejitev.

Liberalizacija zunanje trgovine bi se morala odraziti v rasti deleža znotraj industrijske trgovine. Na rast deleža znotraj industrijske trgovine bi morala vplivati tudi pozitivna gospodarska rast od leta 1994 dalje. Med dejavniki, ki utegnejo negativno vplivati na znotraj-industrijsko trgovino, so uvrščeni inercialni procesi povezani z ekonomskimi politikami, ki so zagotavljale določeno zaščito posameznim sektorjem. Zaradi tega bi lahko bil proces prestrukturiranja počasnejši in bi se lahko odrazil v nižji ravni ali celo v znižanju deleža znotraj-industrijske trgovine v času.

V poglavju posebej analiziramo znotraj industrijska trgovina z uporabo Grubel in Lloyd (1975) indeksa znotraj-industrijske trgovine. Uporabljeni so statičen Grubel-Lloyd znotraj-industrijski trgovinski (GLIIT) indeks, Brühlhartov (1994) dinamični mejni znotraj-industrijski

trgovinski indeks, ki je izpeljan iz GLIIT indeksa, ki v bistvu bližje merjenju horizontalne znotraj-industrijske trgovine (HIIT), in Thom in McDowell (1999) celotni mejni znotraj-industrijski trgovinski indeks (MIIT) z dekompozicijo na horizontalni znotraj-industrijski trgovinski (HIIT) indeks in vertikalni znotraj-industrijski trgovinski (VIIT) indeks. Medtem ko sta MIIT indeks in HIIT indeks izračunana, je VIII indeks razlika med MIIT indeksom. Razlika med 100% in vrednostjo MIIT indeksa pa predstavlja delež, ki odpade na med-industrijsko trgovino (IT). Analizirano je razdobje po slovenski osamosvojitvi. V nadaljevanju prispevka je v naslednjem, drugem delu najprej prikazana metodologija in podatki, ki smo jih uporabili v izračunih. V tretjem delu so prikazani izračuni, ki so prikazani po industrijskih dejavnostih na ravni ene- in dve-mestne NACE dejavnosti in po tehnološki intenzivnosti posameznih sektorjev. Posebej so prikazani izračuni GLIIT indeksa za celotno slovensko trgovino in posebej za slovensko trgovino z EU-15 državami. V zaključnem delu pa so izvedeni sklepi, ki izhajajo iz celovite analiza znotraj-industrijske trgovine kot pokazatelja ravni integriranosti slovenskega gospodarstva v mednarodno menjavo in v menjavo z EU-15 državami.

2 Metodologija in uporabljeni podatki za izračun znotraj- in med-industrijske trgovine

Raven integriranja slovenske trgovine v mednarodno menjavo in posebej v menjavo z EU-15 državami je merjena z deležem znotraj-industrijske trgovine (intra-industry trade - IIT). Najpogosteje uporabljena formula za merjenje IIT je Grubel-Lloyd (1975) IIT indeks (GLIIT), ki meri strukturo trgovinskih tokov z deležem znotraj-industrijske trgovine v celotni trgovini določene proizvodne skupine:

$$(1) \quad GLIIT_i = \frac{\text{R}}{\text{C}} - \frac{\text{M}}{\text{TM}} \left[\frac{|X_i - M_i|}{X_i + M_i} \right] \cdot 100, \quad (2) \quad GLIIT_i = \frac{\text{R}}{\text{C}} - \frac{\text{M}}{\text{TM}} \left[\frac{\sum_j |X_{ij} - M_{ij}|}{\sum_j (X_{ij} + M_{ij})} \right] \cdot 100, \text{ kjer } X \text{ ponazarja}$$

vrednost izvoza in M vrednost uvoza, i in j ponazarjata proizvodne skupine. Znotraj-industrijska trgovina na agregatni ravni i je definirana kot tehtano povprečje indeksa v (2), kjer so kot uteži uporabljeni deleži specifičnega proizvoda na 8-mestni ravni kombinirane nomenklature v celotni trgovini proizvodne skupine i. Vrednost GLIIT indeksa je med 0% in 100%. GLIIT indeks je enak 0%, ko je vsa trgovina znotraj proizvodne skupine i med-industrijskega značaja (na primer, če je samo izvoz ali pa samo uvoz). GLIIT indeks je enak 100%, ko je vsa trgovina znotraj proizvodne skupine i znotraj-industrijskega značaja (na primer izvoz je enak uvozu). GLIIT_i indeks torej odraža delež trgovine (izvoz plus uvoz) med državama znotraj proizvodne skupine i, ki so sorodni proizvodi.

Izračuni GLIIT indeksa so izvedeni za celotno slovensko trgovino po posameznih letih za prvo poosamosvojitveno leto 1992 in po posameznih letih 1996-2002 iz podatkov o slovenskem izvozu in uvozu na osem-mestni ravni kombinirane nomenklature (KN). Vir

podatkov je Statistični urad Republike Slovenije (SURS). Poleg tega so posebej izvedeni izračuni GLIIT indeksa za slovensko trgovino z EU-državami po NACE dejavnostih in po dejavnostih tehnološke intenzivnosti po posameznih letih za obdobje 1993-2002 iz Eurostatovih Comext CD-ROM podatkov o slovenski trgovini z EU-15. Rezultati izračunani na osem-mestni KN ravni so agregirani in prikazani na eno-mestni in dve-mestni NACE ravni in po OECD klasifikaciji predelovalnih dejavnostih temelječih na tehnoloških intenzivnostih z uporabo ISIC rev. 3 razčlenjenih aktivnostih. Kot je znano, so dobljeni rezultati pogojeni tudi z načinom računanja. Velja pravilo, da bolj kot so izhodiščni podatki dezagregirani, nižja je velikost GLIIT indeksa. Naši izhodiščni trgovinski podatki za celotno slovensko trgovino temeljijo na najbolj možnih dezagregiranih transakcijah, ki vključujejo tako najnižjo možno dezagregacijo po tarifni nomenklaturi in znotraj tega so dodatno dezagregirani po transakcijah s posameznimi državami v posameznem letu. GLIIT indeksi so statični, saj so računani izključno na temelju podatkov za posamezno leto. Rezultati so agregirani na eno-mestni in dve-mestni NACE skupini in po OECD klasifikaciji predelovalnih dejavnosti. Dobljene rezultate je možno primerjati med posameznimi dejavnostmi v posameznem letu in njihovo dinamiko razvoja v času po posameznih letih.

GLIIT indeks kaže sestavo trgovinskih tokov (delež znotraj-industrijske trgovine glede na delež med-industrijske trgovine) v posameznem letu po posameznih dejavnostih in njihovo spreminjanje v času. Kot tak nam kaže statične spremembe strukture trgovinskih tokov. Brühlhart (1994) je GLIIT indeksu dodal dinamiko in ga tako preoblikoval v mejni znotraj-industrijski trgovinski (Brühlhart's marginal intra-industry trade) (BMIIT) indeks, ki kaže dinamične spremembe v trgovinskih tokovih med dvema različnima časovnima obdobjema:

$$(3) \quad BMIIT_i = \frac{\left| \frac{\Delta X_{ij}}{j} - \frac{\Delta M_{ij}}{j} \right|}{\left| \frac{\Delta X_{ij}}{j} + \frac{\Delta M_{ij}}{j} \right|} \cdot 100, \text{ kjer } \Delta \text{ predstavlja razliko v spremembi za}$$

izvozne in uvozne tokove med dvema letoma. V našem primeru med leti 1992 in 1996 na eni strani in med leti 1996 in 2002 na drugi strani. Čeprav je Brühlhart (1994) poimenoval svoj kazalec mejni znotraj-industrijski trgovinski indeks, se je kasneje pokazalo, da je njegov indeks v bistvu v večji meri zajema horizontalne znotraj-industrijske trgovinski tokove in ne celotne znotraj-industrijske trgovine. Kot sta pokazala Thom in McDowell (1999), BMIIT indeks podcenjuje pomen znotraj-industrijske trgovine in s tem precenjuje pomen med-industrijske trgovine in stroškov prilagajanja, ki nastanejo iz procesa zunanjetrgovinske liberalizacije. To se je tudi potrdilo v naših izračunih, ki jih prikazujemo v dodatku v tabelah D1 in D2. Prav tako BMIIT indeks ne more razmejiti znotraj-industrijske tokove med horizontalno- in vertikalno-znotraj-industrijsko trgovino.

Thom in McDowell (1999) sta zato predlagala ekvivalenten mejni znotraj-industrijski trgovinski (MIIT) indeks, ki identificira celotno znotraj-industrijsko trgovino: (4)

$$MIIT_i = \frac{\left| \frac{\Delta X_{ij}}{j} - \frac{\Delta M_{ij}}{j} \right|}{\left| \frac{\Delta X_{ij}}{j} \right| + \left| \frac{\Delta M_{ij}}{j} \right|} \cdot 100.$$

Podobno kot dinamični agregirani BMIIT indeks je tudi dinamični agregirani celotni MIIT indeks izračunan ob uporabi trgovinskih uteži. Kot izhaja iz formul (3) in (4), je razlika med dinamičnim agregiranim BMIIT indeksom in dinamičnim agregiranim celotnim MIIT indeksom v imenovalcu posameznih pokazateljev. Medtem ko dinamični BMIIT indeks tretira vsak podsektor neke industrije kot posamezno industrijo, dinamični MIIT indeks meri na ravni industrije in s tem omogoča merjenje neto učinkov možne trgovinske substitucije na ravni industrije. Dinamični agregirani celotni MIIT indeks meri delež spremembe v skupnih trgovinskih tokovih med dvema časovnima obdobjema, ki odpadejo na znotraj-industrijsko trgovino v primerjavi z med-industrijsko trgovino. Vrednosti MIIT indeksa bližje 100% kažejo konvergenčne tendence v sektorskih izvoznih in uvoznih tokovih, medtem ko vrednosti bližje 0% kažejo divergenčne tendence v sektorskih trgovinskih tokovih z višjimi tranzicijskimi stroški prilagajanja. Podobno kot GLIIT indeks je tudi MIIT indeks računani iz SURS-ovih zunanjetrgovinskih podatkov na osem-mestni ravni KN. Rezultati so potem agregirani na eno- in dvo-mestno raven NACE klasifikacije in po OECD-jevi klasifikaciji predelovalnih dejavnosti temelječih na tehnološki intenzivnosti.

Znotraj-industrijska trgovina je lahko horizontalna in vertikalna.³ Horizontalna znotraj-industrijska trgovina je povezana z ekonomijo obsega, ko so sorodni proizvodi diferencirani znotraj posamezne trgovinske skupine in potrošniki izražajo preference za različnost sorodnih proizvodov. Kot na primer, povraščanje po različnih vrstah sirov, vključno takih, ki se ne proizvajajo doma in obogatijo domačo ponudbo. Vertikalna znotraj-industrijska trgovina izkorišča razlike v primerjalnih prednosti in specializacijo na znotraj-industrijski ravni in rezultira v realokacijo produkcijskih dejavnikov med različnimi sektorji znotraj iste industrije. $MIIT_i$ je sestavljen iz HIIT indeksa in vertikalnega znotraj-industrijskega trgovinskega (VIIT) indeksa. HIIT indeks je računani iz Brülhartovega (1994) dinamičnega indeksa na ravni posameznega proizvoda: (5) $HIIT_i = \frac{w_i A_{ij}}{j}$, kjer je w_i ustrezna trgovinska utež: (6)

³ V literaturi obstajata vsaj dva pristopa, ki razmejujeta vertikalno in horizontalno trgovino. Prvi pristop temelji na velikosti razmerja med izvozno in uvozno ceno za sorodne trgovinske skupine. Razmerje bližje 1 (ali 100%) kaže, da je manjša razlika med kakovostjo izvoženih in uvoženih sorodnih proizvodov, kar pomeni, da gre za horizontalne trgovinske tokove, in narobe za vertikalno trgovino, ko so razlike v enotah vrednosti izvoženih in uvoženih sorodnih proizvodih velike. Drug pristop, ki je uporabljen v tem prispevku, temelji na dekompoziciji znotraj-industrijske trgovine na horizontalni in vertikalni del glede na osnovo organizacije proizvodnje in razpoložljivost produkcijskih dejavnikov kot pa značilnosti in razlike v kakovosti dobrin.

$$w_{ij} = \frac{|\Delta X_{ij}| + |\Delta M_{ij}|}{\left(\frac{|\Delta X_{ij}| + |\Delta M_{ij}|}{N} \right)} \text{ in } A_i \text{ je Brühlhartov (1994) dinamični indeks na ravni posameznega}$$

$$\text{proizvoda: (7) } A_{ij} = \frac{\left(\frac{|\Delta X_{ij} - \Delta M_{ij}|}{\left(\frac{|\Delta X_{ij}| + |\Delta M_{ij}|}{N} \right)} \right)}{\left(\frac{|\Delta X_{ij}| + |\Delta M_{ij}|}{N} \right)} \cdot 100.$$

Delež MIIT_i indeksa, ki odpade na VIIT indeks je enak razliki med MIIT_i indeksom in HIIT_i indeksom:

$$(8) \quad VIIT_i = MIIT_i - HIIT_i.$$

Med-industrijska trgovina izkorišča razlike v primerjalnih prednostih na ravni celotnega gospodarstva, ki se rezultira v specializacijo in realokacijo produkcijskih dejavnikov med različnimi industrijami. Med-industrijski trgovinski (IT) indeks je dobljen kot rezidual med 100% in MIIT (oziroma GLIIT) indeksom:

$$(9) \quad IT_i = 100 - MIIT_i.$$

Običajno velja, da so stroški prilagajanja nižji, če je dinamični MIIT indeks relativno višji, in narobe, če je IT indeks relativno višji.

3 Rezultati analize

Rezultati analize v tem prispevku so razdeljeni na tri dele. Najprej so prikazani in primerjani statični GLIIT indeksi za celotno slovensko trgovino po NACE dejavnostih in po dejavnostih tehnološke intenzivnosti po posameznih letih in sicer za leto 1992 in obdobje 1996-2002. V nadaljevanju v drugem delu so prikazni GLIIT indeksi za slovensko trgovino z EU-15 državami po NACE dejavnostih in po dejavnostih tehnološke intenzivnosti po letih v obdobju 1993-2002. V tretjem delu so prikazani dinamični MIIT indeksi za celotno slovensko trgovino za dve analizirani obdobji 1992-1996 in 1996-2002 ponovno za NACE dejavnosti in po dejavnostih tehnološke intenzivnosti. Posebej je prikazana dokompozicija znotraj-industrijske trgovine na njen horizontalni in vertikalni del.

3.1. Statični Grubel-Lloyd (GLIIT) indeks za celotno slovensko trgovino

Rezultati v tabeli 1 kažejo na razlike v višini GLIIT indeksa za celotno slovensko trgovino med posameznimi NACE dejavnostmi in oscilacije po posameznih letih. Tendence v GLIIT indeksu za posamezne dejavnosti so razvidne tudi iz grafikonov 1 in 2.

Tabela 2: GLIIT indeks za celotno slovensko trgovino po NACE dejavnostih (%)

NACE klasifikacija	1992	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	81,2	97,2	54,8	32,6	64,7	40,2	52,2	66,6
B. Ribištvo	29,1	26,9	11,8	19,8	11,4	8,7	10,3	4,9
C. Rudarstvo	...	23,1	17,4	25,0	22,2	13,1	22,7	27,0
CA. Pri. energetskih surovin	...	19,0	19,4	8,0	9,0	1,4	13,9	2,9
CB. Pri. rud in kamnin, razen energetskih	39,2	23,4	17,2	27,6	23,7	17,3	24,0	30,7
D. Predelovalne dejavnosti	92,2	82,1	71,7	81,4	71,4	97,9	69,2	67,3
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	92,1	71,4	91,9	77,8	92,4	94,2	95,5	89,1
DB. Pro. Tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	84,2	96,6	68,4	93,2	92,4	97,8	73,0	72,1

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	75,5	93,5	66,5	92,3	69,6	83,8	70,3	63,9
DD. Obdelava in predelava lesa	47,5	80,3	40,9	92,1	45,4	56,3	47,9	46,0
DE. Pro. Vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	82,6	99,2	68,5	92,0	71,4	93,8	68,7	71,3
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	23,6	40,4	64,6	34,5	53,1	5,1	58,4	49,4
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	82,4	56,2	88,7	54,6	89,8	75,9	98,1	94,6
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	84,8	83,7	84,2	88,4	81,2	99,0	76,5	76,7
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	99,7	93,5	80,1	94,7	76,8	93,9	80,0	75,5
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	94,1	82,9	81,1	82,4	78,4	98,8	80,8	75,1
DK. Pro. Strojev in naprav	95,4	85,0	78,4	78,6	78,5	88,9	72,5	69,4
DL. Pro. električne in optične opreme	97,8	73,0	80,0	79,3	80,1	88,2	72,0	72,0
DM. Pro. vozil in plovil	85,2	75,7	21,8	76,4	24,2	100,0	26,1	26,4
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	48,6	98,5	39,9	97,5	33,9	43,7	29,4	31,2
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	54,2	44,2	41,6	48,8	75,5	50,8	57,7	74,3
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	49,8	40,8	27,4	40,3	51,1	50,9	35,8	64,1

Opomba: Izhodiščni statistični podatki so bili očiščeni podatkov, ki se pojavljajo enkrat ali večkrat pod domnevo, da je do ponavljanja podatkov prišlo zaradi večkratnih vnosov iste trgovinske transakcije.

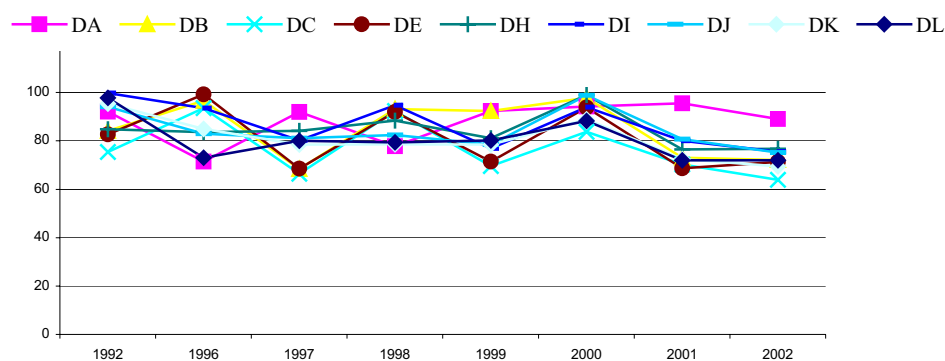
Vir: Lastni izračuni na temelju podatkov Statističnega urada Republike Slovenije.

GLIIT indeksi za predelovalne dejavnosti (D) velja, da so so v povprečju višji kot za ostale nepredelovalne dejavnosti, hkrati je njihova vrednost pri predelovalnih dejavnostih koncentrirani nad 65%, prinepredelovalnih dejavnostih pa razpršena na celotni procentualni skali. Ugotavljamo, da GLIIT indeksi nihajo po posameznih letih. Na primer GLIIT indeks za celotno predelovalno dejavnost (D) kaže tendenco zniževanja v obdobju 1992-2002 z izrazitim skokom v njegovi višini v letu 2000. Porast v letu 2000 bi lahko bilo možno pojasniti z implementacijo bolj liberalizirane trgovine z EU in CEFTA državami. S stabilizacijo razmer na bivših jugoslovanskih tržiščih po letu 2000 in z delno preusmeritvijo izvoza predelovalne industrije na ta tržišča pa je ponovno prišlo do bolj med-industrijske trgovine, saj slovenski izvoz v proizvodih predelovalnega sektorja v glavnem ni bil pokrit z uvozom sorodnih proizvodov iz teh tržišč.

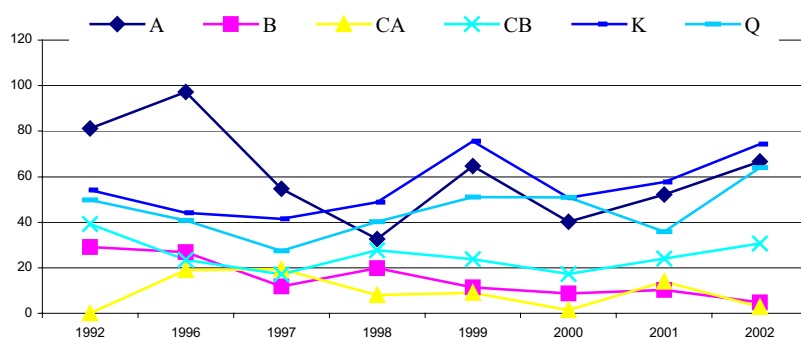
GLIIT indeksi za posamezne predelovalne dejavnosti kažejo, da gre za prevladujočo znotraj-industrijsko trgovino z dvo-stranskimi trgovinskimi tokovi v sorodnih proizvodih, kar je pomembno za diverzifikacijo domače potrošnje in specializacijo slovenskega gospodarstva na proizvode, pri katerih je domača predelovalna industrija potencialno lahko bolj učinkovita bodisi pri koriščenju razpoložljivih proizvodnih dejavnikov ali pa tržnih pogojev. Kljub temu, da je slovenskega predelovalna dejavnost v splošnem relativno visoko integrirana v mednarodne trgovinske tokove, je presenetljivo, da GLIIT indeks ne kaže posebne tendence rasti. Celo narobe, za posamezne dejavnosti kaže celo rahlo znižanje, kar bi lahko kazalo bodisi na težave pri nadaljnem integriranju v mednarodne tokove, ki bi lahko bili povezani z notranjo strukturo in s tem strukturnimi težavami pri izvozu na eni strani ali pa tudi z določeno začasno zaščito določenih predelovalnih sektorjev pred uvozom. V primerih DD - obdelava in predelava lesa, DM - proizvodnja vozil in plovil in DN - proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti in reciklaža je GLIIT indeks pod 50%, kar kaže na med-industrijsko trgovinsko specializacijo, ki temelji v večji meri bodisi na izvozu enih in uvozu drugih (ne)sorodnih proizvodov.

GLIIT indeksi za ostale nepredelovalne dejavnosti bi lahko razvrstili v tri skupine. V prvi skupini so dejavnosti B ribištvo, CA - pridobivanje energetskih surovin in CB - pridobivanje rud in kamnin, razen energetskih, pri katerih velja, da je GLIIT indeks običajno pod 30%. Za te dejavnosti pomembno vlogo igrajo eno-smerni trgovinski tokovi Slovenije kot majhne države s številnimi drugimi državami po posameznih proizvodnih sektorjih. Splošen vtis, ki ga na ta način dobimo je, da so te dejavnosti relativno slabo integrirane v mednarodne trgovinske tokove, saj je delež znotraj-industrijske trgovine v posamezni proizvodni skupini s posameznimi državami pod 30%. Za dejavnosti B ribištvo in CA - pridobivanje energetskih surovin tudi velja, da gospodarska rast in deklarirana liberalizacija zunanje trgovine niso privedle do povečanja ampak celo do znižanja znotraj-industrijske trgovine. V drugo skupino bi lahko uvrstili dejavnost Q - eksteritorialne organizacije in združenja in delno dejavnost K - poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve, ki sta se iz med-industrijske specializacije (GLIIT manjši kot 50%) spremenili v znotraj-industrijsko specializacijo (GLIIT večji kot 50%). Omenjeni rezultati so v soglasju s teoretičnimi pričakovanji, saj bi naj z višjo stopnjo gospodarske razvitosti, z višjo stopnjo deregulacije in zunanjetrgovinske liberalizacije prišlo do porasta znotraj-industrijske trgovine, ki se odraža v hkratnem izvozu in uvozu sorodnih proizvodov ter s tem v večji stopnji integriranosti v mednarodno trgovino. V tretjo skupino lahko uvrstimo dejavnost A kmetijstvo, lov in gozdarstvo za katero velja prevladujoč delež znotraj-industrijskih trgovinskih tokov z vidnimi oscilacijami po posameznih letih, vendar se tendenco zniževanja deleža znotraj-industrijske trgovine, kar je v nasprotju s teoretičnimi pričakovanji. Do pričakovanega porasta pride v zadnjih dveh analiziranih letih.

Grafikon 1: GLIIT indeks za celotno trgovino za NACE predelovalne dejavnosti (%)

Grafikon 2. GLIIT indeks za celotno trgovino za NACE nepredelovalne dejavnosti (%)

Poleg GLIIT indeksa po NACE dejavnostih smo analizirali GLIIT indeks po dejavnostih tehnološke intenzivnosti, ki temelji na OECD-jevi klasifikaciji predelovalnih industrij baziranih na tehnologiji ob uporabi ISIC revizija 3 porazdelitve posameznih dejavnosti. Rezultati so prikazni v tabeli 2. Čeprav je možno opaziti oscilacije v GLIIT indeksih po posameznih letih velja, da se je za visoko-tehnološke industrije GLIIT indeks povečal od 70,3% v letu 1992 na 76,8% v letu 2002. Na drugi strani so GLIIT indeksi takoj po slovenski osamosvojitvi bili nekoliko višji za srednje-visoke tehnološke industrije, za srednje-nizke tehnološke industrije in za nizko tehnološke industrije, ki pa kažejo dolgoročno tendenco rahlega znižanja.

Tabela 3: GLIIT indeks za celotno slovensko trgovino po dejavnostih tehnološke intenzivnosti (%)

	1992	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Visoko tehnološke industrije	70,3	64,0	91,2	68,1	92,2	82,2	78,0	76,8
Letala in zračna plovila	79,3	95,7	87,1	64,3	71,8	68,5	69,1	37,3
Farmacevtski proizvodi	85,2	58,0	82,2	59,1	75,0	80,7	65,7	53,8
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	19,3	32,0	37,2	46,5	37,7	39,5	50,8	63,0
Radijska, televizijska in podobna oprema	91,3	66,7	91,2	63,8	98,0	70,1	68,8	77,7
Medicinski in optični instrumenti	94,2	73,6	82,5	80,1	80,2	84,8	74,4	77,5
Srednje-visoko tehnološke industrije	92,6	74,2	68,8	72,1	67,9	97,8	65,7	64,0
Drugi električni stroji in aparati	2,1	82,5	67,7	91,3	64,9	94,9	63,8	61,6
Motorna vozila in podobno	86,1	67,8	19,9	66,2	20,4	98,3	21,8	23,1
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	74,4	55,9	83,1	54,0	82,2	74,5	90,4	96,6
Druga železniška in transportna oprema	59,2	93,7	76,4	99,2	93,5	56,0	99,4	63,5
Druga mehanizacija in oprema	95,4	85,0	78,4	78,6	78,5	88,9	72,5	69,4
Srednje-nizko tehnološke industrije	87,4	82,9	83,8	83,6	81,0	83,7	81,5	77,4
Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva	23,6	40,4	64,6	34,5	53,1	5,1	58,4	49,4
Proizvodi iz kavčuka in plastike	84,8	83,7	84,2	88,4	81,2	99,0	76,5	76,7
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	94,2	88,9	85,0	90,3	80,6	96,1	84,2	80,3
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	23,6	54,5	32,0	77,0	92,1	74,6	99,4	47,0
Bazni metali	95,4	77,9	84,4	69,9	80,1	97,1	86,5	78,7
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	69,1	89,9	75,7	99,7	75,9	98,4	73,2	70,5
Nizko tehnološke industrije	77,7	94,5	62,3	92,9	63,9	84,3	62,4	61,8
Ostala predelava in reciklaža	48,6	71,7	22,8	81,0	21,1	33,3	17,5	19,7
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	69,8	92,6	55,7	98,8	61,4	79,0	60,1	61,1
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobakični proizvodi	95,6	69,2	95,6	74,8	96,2	92,1	98,2	92,1
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	81,5	95,5	66,6	95,1	73,2	98,8	71,4	70,1

Vir: Lastni izračuni na temelju podatkov Statističnega urada Republike Slovenije.

Čeprav se je GLIIT indeks za visoko tehnološke industrije rahlo povečal, obstajajo razlike po posameznih podskupinah. Medtem ko v industrijah radijska, televizijska in podobna oprema, medicinski in optični instrumenti in delno farmacevtski proizvodi znotraj-industrijski značaj trgovinskih tokov ostaja prevladujoč, to ne velja za industrijo letal in zračnih plovil. Največje izboljšanje je opazno za dejavnost pisarniški, računovodski in računalniški stroji, kjer je izrazit prehod od med-industrijske specializacije k znotraj-industrijski specializaciji.

Z izjemo dejavnosti motorna vozila in podobno tudi srednje-visoko tehnološke industrije ostajajo s prevladujočim znotraj-industrijskim značajem trgovinskih tokov. V skladu s teoretičnimi pričakovanji je zlasti povečanje GLIIT indeksa za dejavnost kemikalije brez

farmacevtskih sredstev, ki kaže na to, da je uvoz teh sredstev povezan z hkrati hitro rastočim izvozom podobnih sredstev. Nasprotno, do znižanja GLIIT indeksa je prišlo za dejavnost mehanizacija in oprema in zlasti za dejavnost motorna vozila in podobno. Kot kaže, je v obeh primerih prišlo do hitrega porasta uvoza, ki ni bil spremljan z hkrati rastočim izvozom podobnih proizvodov bodisi, ker takšna domača industrija ne obstaja ali pa je bila nekonkurenčna in se je proizvodnja znižala ali celo ne obstaja več (na primer Cimos Koper in Tovarna vozil Maribor). V primeru dejavnosti železniška oprema in transportna oprema so opazna občutna nihanja po posameznih letih, vendar znotraj-industrijski trgovinski tokovi ostajajo prevladujoči, kar kaže na strukturna nihanja v tej dejavnosti, ki je povezana z izvoznimi naporoma domače železarske industrije in proizvajalci transportne opreme ter uvozom podobnih proizvodov iz tujine. Za druge električne stroje in aparate je opazen hiter porast znotraj-industrijske trgovine med leti 1992 in 1996, ki pa se kasneje oscilacijsko zniža.

GLIIT indeksi za srednje-nizko tehnološke industrije kažejo oscilacije ali pa je prišlo do znižanja v njihovi velikosti. Kljub temu, da se je velikost GLIIT indeksa znižala, dejavnosti proizvodi iz kavčuka in plastike, drugi nemetalni mineralni proizvodi in bazni metali ostajajo znotraj-industrijskega trgovinskega značaja. Nasprotno s teoretičnimi pričakovanji, bi lahko do njihovega znižanja prišlo zaradi strukturnih razlogov, ki so verjetno povezani z domačo proizvodnjo in s tem z izvozom, kot pa z domačim povpraševanjem in povezanim uvozom. V primeru dejavnosti metalni proizvodi, z izjemo strojev in opreme, je prišlo do hitre raste v GLIIT indeksu v začetnih letih po osamosvojitvi in do njihovega ponovnega znižanja na začetno raven po letu 1996. Velikost indeksa nad 70% še zmeraj potrjuje, da je večina trgovinskih tokov v teh proizvodih znotraj-industrijskega značaja. GLIIT indeks za dejavnosti koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva in izgradnja in popravilo ladij in čolnov se je povečeval v času. V nekaterih letih je prevladovala znotraj-industrijska trgovina in v nekaterih med-industrijska trgovina. To potrjuje, da sta omenjeni dejavnosti podvrženi številnim kratkoročnim spremembam tako na strani domače proizvodnje in izvozne ponudbe kot tudi na strani domačega povpraševanja in povezanega uvoza.

V nizko tehnoloških industrijah se je GLIIT indeks znižal, kar kaže na določene strukturne težave v tovrstnih industrijah pri nas. Dejavnost druga predelava in reciklaža kaže na izrazito med-industrijsko specializacijo, ki je v večji meri bodisi izvozno ali pa uvozno naravnana. Visok delež znotraj-industrijske trgovine še zmeraj velja za dejavnost prehrabeni proizvodi, pijače in tobačni izdelki.⁴ Postopna liberalizacija trgovine je tudi kratkoročno navidezno ščitila domačo proizvodnjo. Zlasti to velja za prehrabeno industrijo, katere dolgoročni obstoj pa je kljub temu vezan na obojestranske trgovinske tokove, kar potrjuje višina GLIIT indeksov nad 92% po letu 1998, ko je prišlo do določene liberalizacije trgovine z EU in CEFTA državami. Raven GLIIT indeksov in njihovo znižanje je bolj občutno za dejavnost les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje in za dejavnost tekstil, tekstilni

⁴ Zaradi visokega deleža dodelavnih poslov, zlasti pri tobačnih izdelkih, bi bilo potrebno posebej narediti izračune za dodelavne posle in posebej za omenjeno industrijo brez dodelavnih poslov. Do velike spremembe pa bo tudi vodilo zaprtje Tobačne tovarne v Ljubljani.

proizvodi, usnje in obutev. To so tudi dejavnosti, ki so bolj delovno intenzivno naravnane in so prav tako bile deležne določene zaščite v preteklosti. Omenjene industrije še zmeraj pokrivajo večji del domačega povpraševanja. Zaradi strukturnih težav in problemov konkurenčnosti, pa se pojavljajo določene težave pri izvozu, kjer so prisotni ponudniki iz držav vzhodne Evrope in Azije z relativno nizkimi osebnimi dohodki. Kljub notranjim strukturnim težavam in povezanim težavam s konkurenčnostjo, pretežni del trgovine ostaja znotraj-industrijskega značaja. V primeru lesa, celuloze, papirja, papirnih proizvodov, tiskanja in publiciranja je GLIIT indeks v letu 2002 okrog 61% in v primeru tekstila, tekstilnih proizvodov, usnja in obutve okrog 71%.

3.2 Statični Grubel-Lloyd (GLIIT) indeks za slovensko trgovino z EU-15 državami

Izračuni GLIIT indeksa za slovensko trgovino z EU, ki jih navaja Wyzan (1999, str. 327), se gibljejo med 0,58 za leto 1992 in 0,696 za obdobje januar – september 1998.⁵ GLIIT indeks se v času postopno povečuje, kar pomeni, da se delež slovenske znotraj-industrijske trgovine z EU povečuje. To pa tudi implicitno pomeni, da se integriranost slovenska gospodarstva z EU v času prav tako povečuje. Aturupane in ostali (1999) navajajo GLIIT indeks z deležem slovenske znotraj-industrijske trgovine z EU-9 državami, ki se giblje med 35% in 40% v letih 1993-1995, kar pa je pogojeno z določeno razliko v formuli, ki so jo uporabili pri izračunih.

Delež horizontalne znotraj-industrijske trgovine, pri predpostavki, da je razlika med izvozno in uvozno ceno do največ 15% navzgor in navzdol, se je sicer povečal v času, vendar pa vertikalna znotraj-industrijska trgovina, pri kateri je cenovni interval med izvozno in uvozno ceno večji kot +15% ali -15%, ostaja še zmeraj bistveno bolj pomembna. Kljub temu poleg Češke in Slovenija največji delež horizontalne znotraj-industrijske trgovine, medtem ko Bolgarija in Moldavija najnižjega med analiziranimi državami. Fidrmuc in ostali (1999) so prav tako primerjali slovensko zunanjo trgovino z EU v primerjavi z nekaterimi drugimi državami v regiji. Ugotovili so, da je bil v letu 1996 GLIIT indeks Avstrije v trgovini s Slovenijo 61,4%, Italije s Slovenijo 58,5% in Nemčije s Slovenijo 52,7%. Primerjava je tudi pokazala, da v trgovini z državami v tranziciji, ima Nemčija najvišji GLIIT indeks v trgovini z Češko (68,8%), Madžarsko (64%) in Slovaško (63,9%). Avstrija najvišjega v trgovini z Madžarsko (63,2%) in Slovenijo (61,4%). Italija najvišjega v trgovini s Slovenijo (58,5%) in Nizozemska z Češko (54,8%). Češka, Slovenija, Madžarska in Slovaška so bile ugotovljene kot skupina držav s podobno ravni znotraj-industrijske trgovine z EU-5 (Avstrijo, Nemčijo, Nizemsko, Italijo in Švedsko) med 63% in 68%.

Cilj naše analize je prikaz ravni in razvoja znotraj-industrijske trgovine Slovenije z EU-15 državami. Bližje je GLIIT indeks 100%, v večji meri gre za trgovino v sorodnih proizvodih, ki poteka v obeh smereh. V takšnem primeru, da dodatna trgovinska liberalizacije običajno ne vodi do pretreslivejših sprememb, saj so trgovinski tokovi že v veliki meri medsebojno razviti in račlenjeni. Narobe, bližje je vrednost GLIIT indeksa 0%, v večji meri gre za trgovino v specializiranih, enosmernih tokovih znotraj določenega sektorja, bodisi izključno izvažajo, bodisi izključno uvažajo.

⁵ Wyzan (1999, str. 327) navaja GLIIT-je za Slovenijo po posameznih letih: 0,58 za leto 1992, 0,58 za leto 1993, 0,635 za leto 1994, 0,662 za leto 1995, 0,672 za leto 1996, 0,677 za leto 1997 in 0,696 za obdobje januar – september 1998. Iz teh izračunov izhaja postopna rast GLIIT indeksa za več kot 10 odstotnih točk v letih 1992-1998. Po osamosvojitvi se je slovenska trgovina z EU do vključno leta 1998 kontinuirano povečevala v obeh smereh, kar se je rezultiralo v porastu znotraj-industrijske trgovine v sorodnih proizvodih.

Omenjena trgovina bi lahko bila povezana s koriščenjem sektorskih primerjalnih prednosti in z njimi povezano ekonomijo obsega. Če to velja v tudi primeru industrije, ki je bila zunanjetrgovinsko zaščitena, trgovinska liberalizacija vodi do izmenjave drugih proizvodov, ki se doma bodisi niso proizvajali ali pa je bila večja razlika v njihovi kakovosti ali ceni. Sprostitev uvoza zato vodi do povečane uvozne konkurence in pritiskov na domačo proizvodnjo, ki v primeru, da le ta ni kos ostrejši zunanji konkurenci vodi do znižanih prodaj, proizvodnje in realokacije proizvodnih dejavnikov običajno med različnimi industrijami.

V primerih, da gre za potrebe po obsežnih prekvalifikacijah delovne sile in prestrukturiranju specifičnih drugih proizvodnih dejavnikov, to lahko vodi do večjih stroškov prilagajanja. Z dodatnimi vlaganji in z uspešnim prestrukturiranjem je seveda možen tudi preskok iz manj-konkurenčnih zaščiteneh industrij na druge mednarodno konkurenčne industrije. Velja omeniti, da v okviru EU politik tudi obstajajo posebna sredstva strukturnih skladov za prestrukturiranje industrijsko nazadujočih področij.

Glede na velikost GLIIT indeksa in glede na njegovo spreminjanje med leti 1993 in 2002 (glej podatke v tabeli 3), lahko NACE dejavnosti razdelimo v štiri osnovne skupine:

Za prvo skupino velja, da je GLIIT indeks večji kot 50%, kar kaže na prevladujočo znotraj-industrijsko trgovino, kar velja za večino predelovalnih dejavnosti (D). Znotraj te prve skupine obstajata dve specifični gibanji. Na eni strani gre za dejavnosti DB - proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov, DE - proizvodnja vlaknin, papirja; založništvo in tiskarstvo, DH - proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas, DI - proizvodnja drugih nekovinskih mineralnih izdelkov, DK - proizvodnja strojev in naprav in DM - proizvodnja vozil in plovil, za katere velja visok GLIIT indeks nad 80% s tendenco nadaljnjega povečevanja v času. Določena nihanja so sicer opazna za dejavnost DB. V teh primerih gre za dejavnosti z visokim deležem hkratnega izvoza in uvoza sorodnih proizvodov z državami EU-15. Sama odprava trgovinskih omejitev s temi državami je v večji meri vodila do realokacije in strukturnih sprememb z racionalizacijo proizvodnje znotraj posameznih industrij. Na drugi strani so dejavnosti DC - proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil in DL - proizvodnja električne in optične opreme, kjer se je GLIIT indeks v času znižal, vendar večina trgovine še zmeraj ostaja znotraj-industrijskega značaja. To velja tudi za dejavnost DN - proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti in reciklaža, pri kateri je leta 1997 prišlo do preloma v rasti GLIIT indeksa v njegovo zniževanje. Bolj občutno znižanje za GLIIT indeks velja za dejavnost DC - proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil, ki je bila deležna tudi večjih ekonomskih težav v procesu prestrukturiranja in prilagajanja novim trženjskim razmeram. Relativno visok GLIIT indeks za dejavnost DJ - proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov kljub določenemu nihanju ostaja na visoki ravni (94%), kar kaže na daleč prevladujočo znotraj-industrijsko trgovino Slovenije z EU-15 državami v teh proizvodih.

V drugo skupino spadajo NACE dejavnosti, pri katerih je prišlo do občutnega znižanja GLIIT indeksa, ki je bil nad 50%, potem pa se je znižal na raven izpod 50%, kar pomeni, da se je struktura trgovine bistveno spremenila iz prevladujočih obojestranskih sorodnih proizvodnih trgovinskih tokov v prevladujoče eno-smerne, različne proizvode v izvozu in uvozu znotraj posameznih dejavnosti. Običajno velja, da je zunanjetrgovinska liberalizacija povezana z večjimi strukturnimi stroški prilaganja, saj ne prihaja le do prestrukturiranja samo znotraj določenih dejavnosti, ampak zaradi novih konkurenčnih pritiskov prihaja do realokacije proizvodnih dejavnikov iz določene dejavnosti v druge dejavnosti, kar lahko ima za posledico večja vlaganja v usposabljanje delovne sile za druge vrste del in neuporabnost določenih specifičnih produkcijskih sredstev, ki jih ni mogoče v celoti uporabiti v drugih, bolj konkurenčnih dejavnostih. Preskok iz znotraj-industrijske trgovine v med-industrijsko

trgovino je bil ugotovljen za naslednje dejavnosti: A - kmetijstvo, lov, gozdarstvo, B - ribištvo in DA- proizvodnja hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov. Gre za dejavnosti, za katere v veliki meri velja, da je prišlo do asimetričnih trgovinskih tokov s pretežnim uvozom in prevladujočimi enosmernimi, v veliko večjem številu primerov uvoznimi tokovi iz EU-15 na slovensko tržišče.⁶

V tretjo skupino spadajo dejavnosti, pri katerih prevladuje med-industrijska trgovina (GLIIT indeks nižji kot 50%). Običajno med-industrijska specializacija temelji na tržnih nišah in povezanim koriščenjem ekonomije obsega. Lahko pa se zgodi, da gre za razvoj industrij, ki temeljijo na uvozni substituciji ob pomoči zunanjetrgovinske zaščite in državnih pomoči. V takšnih primerih se običajno zgodi, da liberalizacija zunanje trgovine in deregulacija znotraj gospodarstva vodijo do hitrih sprememb v makro-ekonomskem okolju z močnimi konkurenčnimi pritiski, ki jim takšne industrije niso kos. Zato je pogosto, da zunanjetrgovinska liberalizacija v takih primerih vodi do višjih strukturnih stroškov, ki so zlasti povezani s tem, da uvozna ponudba v določeni meri začne nadomeščati domačo proizvodnjo. Učinek uvoznega nadomeščanja je toliko večji, kolikor bolj je domača industrija neučinkovita v konkuriranju na domačem tržišču. Najnižji GLIIT indeksi so bili ugotovljeni za naslednje dejavnosti: CA - pridobivanje energetskih surovin, CB - pridobivanja rud in kamnin, razen energetskih (po letih sicer precej niha), DF - proizvodnja koksa, naftnih derivatov in jedrskega goriva, K - poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve in Q eksteritorialne organizacije in združenja.

V četrto, zadnjo skupino, spadata dejavnosti DD - obdelava in predelava lesa in DG proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov in umetnih vlaken, pri katerih je prišlo do preskoka od med-industrijske specializacije k bolj usklajeni znotraj-industrijski trgovini z EU-15 državami.

Tabela 4: Grubel-Lloyd (GLIIT) Indeks za Slovenijo in EU-15 države po NACE dejavnostih (%)

NACE klasifikacija	Slovenija										
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	77,4	68,0	52,5	44,1	44,9	41,6	38,8	39,0	32,3	38,1	
B. Ribištvo	64,2	41,6	32,1	41,9	99,1	38,3	18,5	14,1	42,5	5,3	
C. Rudarstvo	35,3	30,9	15,4	14,7	14,1	34,6	37,5	46,1	56,0	20,5	
CA. Pri. energetskih surovin	6,5	0,0	0,1	0,6	0,5	51,8	32,5	1,4	0,2	0,2	
CB. Pri. Rud in kamnin, razen energetskih	35,7	4,6	17,4	16,0	14,8	31,1	38,0	49,5	61,3	24,2	
D. Predelovalne dejavnosti	98,2	98,2	92,3	90,8	89,1	89,4	89,1	88,7	89,0	89,5	
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	52,1	43,0	32,2	37,7	89,8	39,6	41,0	39,6	39,6	41,0	
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	82,9	85,4	91,6	95,7	98,8	97,6	38,8	92,6	92,1	86,5	
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	86,3	89,9	97,0	99,9	99,7	96,2	88,1	78,2	70,6	61,3	
DD. Obdelava in predelava lesa	31,6	33,5	46,9	50,0	59,3	56,9	61,6	65,3	70,1	75,7	
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	79,4	79,9	98,6	94,7	96,0	94,7	93,5	93,7	92,0	87,0	
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	6,0	0,2	10,1	16,0	9,1	1,0	3,1	0,1	0,4	1,2	
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaken	43,7	53,5	54,4	51,8	49,5	52,1	56,7	56,2	54,5	57,3	
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	88,3	96,2	89,9	17,3	78,0	74,6	83,3	87,8	92,0	92,9	
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	80,6	81,8	93,7	95,6	93,9	96,1	97,5	99,6	98,3	97,7	
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	95,1	89,5	96,9	99,1	93,4	90,9	91,5	96,5	98,2	93,6	
DK. Pro. strojev in naprav	95,4	97,0	94,0	96,8	89,6	94,1	92,3	93,8	94,5	97,4	
DL. Pro. električne in optične opreme	98,2	99,7	89,2	86,3	82,2	82,0	79,6	83,2	82,7	85,2	
DM. Pro. vozil in plovil	79,0	81,6	79,8	83,0	85,1	95,3	90,7	93,0	91,5	95,3	
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	58,7	63,3	69,7	74,9	78,5	69,2	54,3	53,8	53,8	55,3	

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

⁶ Glej bolj podrobno Bojnec in Hartmann (2004).

K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	27,3	30,6	12,5	14,4	16,8	11,5	14,1	2,7	7,8	22,9
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	6,9	7,6	4,5	23,9	4,9	4,4	17,2	14,1	19,3	12,6
Trgovina med EU-15 državami										
NACE klasifikacija	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	98,4	98,4	99,3	99,9	98,6	59,0	99,0	99,9	99,6	99,5
B. Ribišstvo	96,3	95,5	96,5	96,4	99,8	99,0	99,9	99,0	96,8	98,9
C. Rudarstvo	...	98,1	98,4	92,7	94,8	96,9	96,7	93,2	92,9	96,0
CA. Pri. energetskih surovin	90,9	99,5	99,9	90,5	92,3	96,0	95,8	92,2	91,5	96,3
CB. Pri. Rud in kamnin, razen energetskih	92,0	95,8	95,8	96,7	99,3	98,2	98,2	95,8	97,2	95,3
D. Predelovalne dejavnosti	97,8	97,8	98,0	98,1	97,9	98,3	97,6	97,7	97,5	97,2
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	98,5	98,8	99,0	99,0	99,4	99,8	99,8	99,3	99,4	99,1
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	93,3	93,4	93,7	93,8	93,3	94,0	93,1	93,9	93,5	92,6
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	94,6	95,6	94,2	94,0	94,2	93,9	93,7	93,6	92,5	94,1
DD. Obdelava in predelava lesa	91,5	91,5	93,8	94,0	94,2	95,6	93,9	94,3	93,7	93,1
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	96,8	96,3	97,9	97,9	98,0	98,4	98,1	96,9	97,8	100,0
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	99,6	98,7	98,3	95,3	95,1	99,4	93,8	94,8	92,3	92,9
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	94,9	95,7	94,7	95,2	94,7	95,7	96,6	96,0	96,6	97,0
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	95,6	96,6	96,2	96,3	96,6	97,1	96,7	97,1	96,8	96,8
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	93,3	94,7	95,0	95,6	95,7	95,9	95,6	95,1	94,5	94,1
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	96,0	97,9	98,2	98,9	98,3	98,4	97,3	97,8	97,4	96,8
DK. Pro. strojev in naprav	94,1	94,6	95,9	95,9	95,8	96,2	94,6	95,4	95,1	94,9
DL. Pro. električne in optične opreme	97,4	41,6	95,6	95,4	94,3	96,1	95,5	94,6	94,5	92,9
DM. Pro. vozil in plovil	99,0	97,8	98,3	99,5	99,2	99,3	99,1	99,6	99,3	98,9
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	91,3	93,2	92,9	93,1	92,8	93,3	92,7	93,8	91,9	92,0
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	94,9	87,0	87,2	...	98,9	99,8	96,0	92,9	96,2	91,1
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	91,9	99,9	86,7	82,8	82,8	96,4	98,7	96,0	97,6	97,8
Trgovina držav EU-15 z zunanjim svetom										
NACE klasifikacija	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	53,8	46,9	40,3	43,4	41,6	40,9	47,3	51,4	48,8	50,2
B. Ribišstvo	23,8	28,9	26,0	26,1	30,0	26,9	32,4	32,1	32,9	36,3
C. Rudarstvo	27,2	28,5	26,4	22,6	22,0	23,5	26,9	23,2	21,8	46,7
CA. Pri. energetskih surovin	14,1	15,4	12,1	8,3	6,7	7,3	10,5	11,3	9,2	32,7
CB. Pri. Rud in kamnin, razen energetskih	70,6	68,4	65,7	68,5	67,6	62,3	68,8	69,3	69,2	60,5
D. Predelovalne dejavnosti	93,3	93,2	90,5	88,3	89,2	93,0	95,8	91,7	94,3	92,3
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	85,9	87,9	86,7	87,6	84,7	89,4	90,9	90,6	93,2	91,8
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	78,9	81,3	79,1	80,7	78,1	76,4	73,4	73,1	74,2	74,8
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	96,3	99,3	98,8	99,6	95,2	92,4	89,3	90,2	90,0	88,4
DD. Obdelava in predelava lesa	32,2	31,9	61,8	67,9	68,2	68,9	69,5	70,4	74,0	79,8
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	77,8	76,5	83,8	77,0	75,8	78,5	79,4	82,5	80,0	76,4
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	98,2	99,4	94,8	94,5	98,8	97,0	97,6	97,8	90,0	90,3
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	75,9	76,8	79,6	77,1	77,0	78,6	75,8	76,5	74,7	73,0
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	87,5	88,2	88,9	87,0	85,9	88,3	91,1	90,8	89,7	87,2
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	66,2	64,5	63,8	60,5	61,3	65,1	69,9	72,9	74,3	71,9
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	99,8	95,8	93,1	98,2	99,9	91,5	94,0	90,4	92,3	94,6
DK. Pro. strojev in naprav	58,9	59,6	55,6	54,4	55,7	60,8	66,7	69,4	66,4	62,8
DL. Pro. električne in optične opreme	87,2	87,5	87,8	90,2	90,9	88,0	86,3	84,8	88,7	89,6
DM. Pro. vozil in plovil	80,6	76,5	69,1	70,3	73,2	79,0	87,2	60,5	79,5	78,2
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	98,0	98,3	98,1	99,6	97,6	94,3	91,7	90,2	90,8	88,3
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	80,9	84,1	82,8	59,9	90,5	85,7	80,5	68,1	69,1	71,8
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	78,9	68,0	65,7	73,5	70,0	80,8	78,4	84,6	75,0	53,6

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

Na temelju podatkov s tabele 3 lahko izpeljemo tudi primerjavo med GLIIT indeksi za slovensko trgovino z EU-15 državami na eni strani in GLIIT indeksi za EU-15 trgovino posebej znotraj med EU-15 državami in posebej za zunanjo EU-15 trgovino s preostalim svetom.

V trgovini znotraj med EU-15 državami daleč najbolj prevladuje znotraj-industrijska trgovina, ki v večini primerov ali ostaja na približno enaki, visoki ravni, ali pa se celo nadalje povečuje. To je v soglasju s teoretičnimi pričakovanji, ki pravijo, da bi naj dodatna liberalizacija (v letu 1995 se je EU-15 dodatno razširila z Avstrijo, Švedsko in Finsko) in dodatna gospodarska rast pozitivno prispevali na rast znotraj-industrijske trgovine. Podobno tendenco bi lahko pričakovali po vstopu Slovenije v EU za notranjo trgovino med Slovenijo in preostalimi EU državami članicami. Nekoliko drugačno, bolj raznoliko strukturo trgovine kažejo izračuni GLIIT indeksov za zunanjo trgovino EU-15 držav s preostalim svetom, med katerega je do 1. maja 2004 spadala tudi Slovenija. GLIIT indeksi za zunanjo EU-15 trgovino kažejo več specifičnih razlik v velikosti in njihovemu spreminjanju v času, mnogo bolj kot to velja za trgovino znotraj med EU-15 državami. Za Slovenijo je bila v preteklosti bolj pomembna zunanja EU-15 trgovina. Z članstvom v EU pa postaja za Slovenijo vse bolj pomembna notranja trgovina med EU članicami. Zato je pričakovati porast znotraj-industrijske trgovine med Slovenijo in EU državami, kar bo imelo večje ekonomske učinke na tistedejavnosti, kjer je bilo več ovir v medsebojni trgovini v preteklosti, zlasti v primerih, kjer so tudi GLIIT indeksi nižji.

Tudi po osnovnih dejavnostih tehnološke intenzivnosti je v slovenski trgovini z EU-15 državami prišlo do povečanega deleža znotraj-industrijske trgovine (tabela 4). Opazne pa razlike znotraj posameznih industrij in spremembe v času.

Za visoko tehnološke industrije se je delež znotraj-industrijske trgovine po letu 1994 znižal. Povečanje GLIIT indeksa sicer velja za letala in zračna plovila. Tudi pri medicinski in optični opremi kljub znižanju ostaja še naprej relativno precej visok delež znotraj-industrijske trgovine. Pri radijski in televizijski opremi se je GLIIT indeks zniževal do leta 1999, potem pa je opazen porast. Vendar pa med-industrijskega značaja ostaja slovenska trgovina z EU-15 državami v farmacevtskih proizvodih in pri pisarniških, računovodskih in računalniških strojih, pri katerih v trgovinskih tokovih v večji meri prevladujejo eno-smerni tokovi z različnimi proizvodi, ki se izvažajo iz Slovenije v EU-15 v primerjavi s tistimi, ki se od tam uvažajo v Slovenijo.

Tabela 4: Grubel-Lloyd (GLIIT) Indeks za Slovenijo in EU-15 države po dejavnostih tehnološke intenzivnosti

	Slovenija										
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
Visoko tehnološke industrije	80,0	81,4	65,2	64,0	59,4	60,2	55,3	62,8	56,2	61,6	
Letala in zračna plovila	39,9	93,8	39,9	68,9	90,1	71,9	62,9	96,7	41,5	72,7	
Farmacevtski proizvodi	26,5	33,1	32,5	23,2	15,6	17,3	30,2	29,2	25,1	31,4	
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	21,3	28,9	17,3	24,4	17,5	19,4	15,4	23,4	22,7	20,6	
Radijska, televizijska in podobna oprema	80,0	90,4	65,5	58,2	58,0	55,7	46,0	65,4	60,8	68,2	
Medicinski in optični instrumenti	93,4	93,4	97,4	94,4	88,6	92,8	95,3	97,1	90,6	88,3	
Srednje-visoko tehnološke industrije	81,8	85,5	84,4	86,1	84,0	90,4	89,3	90,5	90,5	94,3	
Drugi električni stroji in aparati	84,0	86,6	93,9	96,7	97,8	98,4	97,6	97,3	97,1	95,7	
Motorna vozila in podobno	75,8	81,6	82,2	85,1	85,6	95,7	92,1	95,4	93,4	98,6	
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	45,8	56,0	57,3	55,7	54,6	58,3	62,2	62,6	62,2	64,1	
Druga železniška in transportna oprema	69,6	89,6	78,7	56,2	72,5	89,3	96,6	62,3	99,8	71,1	

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

Druga mehanizacija in oprema	95,4	97,0	94,0	96,8	89,6	94,1	92,3	93,8	94,5	97,4
Srednje-nizko tehnološke industrije	98,5	98,5	98,4	90,4	83,0	81,2	83,4	81,4	85,9	84,7
Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva	6,0	0,2	0,5	16,0	9,1	1,0	3,1	0,1	0,4	1,2
Proizvodi iz kavčuka in plastike	88,3	96,2	89,9	83,1	78,0	74,6	83,3	87,8	92,0	92,9
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	85,9	87,5	98,1	99,1	91,1	93,1	94,5	96,8	95,2	94,5
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	64,2	36,2	28,3	19,0	39,2	31,3	19,7	28,8	28,8	26,1
Bazni metali	95,5	92,7	96,5	94,8	96,2	91,9	94,1	97,5	100	93,8
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	82,1	84,5	97,5	95,3	89,5	89,5	87,9	94,9	95,2	93,2
Nizko tehnološke industrije	80,4	83,9	92,5	96,0	98,4	98,3	95,7	98,5	99,8	96,7
Ostala predelava in reciklaža	31,1	41,3	53,3	62,0	67,6	56,3	39,5	39,2	41,0	42,5
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	59,2	58,3	75,2	79,4	83,2	83,4	85,6	89,3	92,3	96,9
Prehrabeni proizvodi, pijače in tobačni proizvodi	52,1	42,2	31,4	36,7	36,0	38,5	39,8	38,6	38,5	40,2
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	81,3	84,9	91,3	95,8	99,1	96,8	94,8	88,7	85,7	79,5

Trgovina med EU-15 državami

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Visoko tehnološke industrije	98,7	98,3	97,2	97,2	95,7	97,4	95,9	95,9	95,1	95,2
Letala in zračna plovila	96,4	96,3	92,5	97,0	95,3	99,1	90,7	95,3	95,3	90,7
Farmacevtski proizvodi	98,3	97,2	97,4	98,0	98,3	99,5	99,9	98,8	97,0	96,7
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	97,8	99,7	97,2	96,2	93,0	98,4	99,0	99,1	98,4	96,8
Radijska, televizijska in podobna oprema	96,7	96,7	97,2	96,8	95,7	94,8	93,0	90,9	90,9	88,3
Medicinski in optični instrumenti	95,4	94,8	95,3	95,5	95,4	96,5	95,3	95,6	95,5	95,3
Srednje-visoko tehnološke industrije	99,6	98,8	99,7	99,8	99,9	99,8	99,5	99,8	99,9	99,4
Drugi električni stroji in aparati	93,1	92,9	92,1	92,6	93,8	94,4	94,0	93,7	94,1	93,6
Motorna vozila in podobno	99,8	98,5	99,6	99,6	99,8	99,7	99,2	99,3	99,2	98,9
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	94,2	95,4	94,1	94,6	93,8	94,3	95,6	95,1	94,2	97,1
Druga železniška in transportna oprema	99,7	93,8	99,8	96,1	96,8	94,7	97,4	97,5	98,4	91,7
Druga mehanizacija in oprema	94,1	94,6	95,9	95,9	95,8	96,2	94,6	95,4	95,1	94,9
Srednje-nizko tehnološke industrije	95,9	97,2	97,0	97,2	97,0	97,7	96,3	96,8	95,7	95,6
Koks, rafinirani naftni proizvodi in nuklearno olje	99,6	98,7	98,3	95,3	95,1	99,4	93,8	94,8	92,3	92,9
Proizvodi iz kavčuka in plastike	95,6	96,6	96,2	96,3	96,6	97,1	96,7	97,1	96,8	96,8
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	93,3	94,7	95,0	95,7	95,5	95,9	95,5	95,1	94,7	94,3
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	79,1	73,7	59,0	52,1	67,5	73,4	72,4	89,5	63,5	65,8
Bazni metali	97,6	99,8	99,9	99,3	99,9	100,0	98,8	99,5	99,1	98,1
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	92,6	93,6	93,5	95,3	94,6	95,0	94,6	94,1	93,8	94,3
Nizko tehnološke industrije	96,0	96,2	96,6	96,5	96,6	97,1	96,8	96,5	96,6	96,4
Ostala predelava in reciklaža	87,8	90,0	90,0	90,2	90,4	91,8	91,0	90,9	90,3	90,7
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	96,1	95,6	97,2	97,2	97,2	97,8	97,3	96,5	97,2	96,8
Prehrabeni proizvodi, pijače in tobačni proizvodi	98,5	98,8	98,9	99,0	99,4	99,8	99,7	99,2	99,4	99,1
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	93,4	53,0	93,7	93,8	93,4	93,9	93,1	93,8	93,2	92,9

Trgovina EU-15 držav z zunanjim svetom

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Visoko tehnološke industrije	92,1	92,5	94,5	95,3	96,4	94,6	92,3	91,3	96,1	97,1
Letala in zračna plovila	88,9	89,2	82,7	85,5	88,4	90,6	98,8	96,3	89,5	92,0
Farmacevtski proizvodi	73,5	73,4	69,1	72,1	67,1	66,5	67,6	67,6	69,7	70,5
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	65,0	66,8	61,5	61,3	59,8	56,7	57,3	61,0	65,0	63,7
Radijska, televizijska in podobna oprema	73,9	76,8	85,2	89,8	94,2	92,2	90,8	85,3	87,7	86,7
Medicinski in optični instrumenti	99,4	99,0	99,2	98,6	96,5	98,7	98,9	98,9	98,9	93,3
Srednje-visoko tehnološke industrije	70,4	70,5	69,0	66,6	68,8	73,6	77,6	78,1	74,8	72,0
Drugi električni stroji in aparati	84,6	88,6	91,7	88,2	89,8	92,2	95,8	100,0	95,0	94,1
Motorna vozila in podobno	72,5	67,7	59,7	59,0	62,9	70,3	77,5	71,9	70,3	68,4
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	76,8	78,0	83,1	78,9	80,9	83,9	79,7	80,4	77,4	74,5
Druga železniška in transportna oprema	82,8	82,6	86,9	89,0	85,4	81,7	71,5	74,2	82,6	91,3

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

Druga mehanizacija in oprema	58,9	59,6	55,6	54,4	55,7	60,8	66,7	69,4	66,4	62,8
Srednje-nizko tehnološke industrije	93,4	94,9	96,1	90,9	91,2	96,3	96,6	99,7	99,6	97,8
Koks, rafinirani naftni proizvodi in nuklearno olje	98,2	99,4	94,8	94,5	98,8	97,0	97,6	97,8	90,0	90,3
Proizvodi iz kavčuka in plastike	87,5	88,2	88,9	87,0	85,9	88,3	91,1	90,8	89,7	87,2
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	64,7	63,0	60,6	57,9	58,6	62,7	67,0	70,3	71,8	69,5
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	72,9	63,7	48,4	58,9	57,6	61,9	72,5	80,3	78,4	84,1
Bazni metali	91,3	86,4	81,6	91,4	89,3	78,4	81,9	80,6	82,3	83,6
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	79,6	81,4	78,6	75,8	76,5	79,9	83,4	87,6	87,0	84,3
Nizko tehnološke industrije	92,2	92,9	99,8	99,0	99,6	97,2	94,3	93,9	93,8	94,5
Ostala predelava in reciklaža	86,0	83,4	82,5	83,6	85,7	91,7	99,6	98,0	96,4	92,7
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	73,5	72,4	92,0	85,9	85,1	87,2	88,6	90,2	87,7	84,0
Prehrabeni proizvodi, pijače in tobaki proizvodi	85,9	87,1	85,8	86,6	83,8	88,5	90,1	89,8	92,3	90,9
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	81,9	85,1	83,3	85,0	81,7	79,7	76,3	76,4	77,6	77,0

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

Do porasta znotraj-industrijske trgovine med Slovenijo in EU-15 pri srednje-visokih tehnoloških industrijah je prišlo zaradi porasta deleža znotraj-industrijske trgovine pri vseh posameznih podskupinah znotraj te industrije. Relativno visok delež znotraj-industrijske trgovine velja za motorna vozila in podobno, drugo mehanizacijo in opremo in druge električne stroje in aparate.

V splošnem se delež znotraj-industrijske trgovine znižal, vendar še naprej ostaja visok za srednje-nizko tehnološke industrije. Pri koksu, rafiniranih naftnih proizvodih in jedrskem gorivu je trgovina med Slovenijo in EU-15 izrazito med-industrijska, v pretežni meri z enosmernimi trgovinskimi tokovi z različnimi proizvodi v izvozu in uvozu. Nekaj podobnega velja tudi za izgradnjo in popravilo ladij in čolnov. Trgovina med Slovenijo in EU-15 v drugih nemetalnih mineralnih proizvodih, baznih metalih in proizvodih iz kavčuka in plastike je izrazito znotraj-industrijskega značaja.

Delež znotraj-industrijske trgovine pri nizko tehnoloških industrijah se je bistveno povečal med leti 1993 in 1997. Temu sledi obdobje trgovine v pretežno znotraj-industrijskih proizvodih z rahlim znižanjem v letu 2002. Vendar pa obstajajo določene razlike. Med pomembnejšimi to velja za predelavo in reciklažo in prehrabene proizvode, pijače in tobake proizvode, kjer je prisotna med-industrijska specializacija, ki je ob liberalizaciji trgovine povezana z višjimi stroški prestrukturiranja in realokacijo proizvodnih dejavnikov ne samo znotraj, ampak tudi med dejavnostmi.

Kot je jasno razvidno iz drugega dela tabele 4, za notranjo trgovino med EU-15 državami članicami velja več kot 95% trgovinskih tokov, ki znotraj-industrijskega značaja po posameznih tehnoloških industrijah. Ta ugotovitev potrjuje, da popolnoma sproščena notranja trgovina med EU-15 državami članicami vodi do hkratnega izvažanja in hkratnega uvažanja sorodnih proizvodov. Med večjimi izjemami je izgradnja in popravilo čolnov in ladij, kjer pa je še zmeraj večina trgovinskih tokov znotraj-industrijskega značaja.

Poglejmo še za primerjavo GLIIT indekse za zunanjo EU-15 trgovino, v kateri se med vsemi drugimi izvozniki in uvozniki z EU-15 državami pojavlja tudi Slovenija. Za vsako od štirih industrij po njihovi tehnološki intenzivnosti velja, da se je delež znotraj-industrijske trgovine povečal (spodnji del tabele 4). Delež znotraj-industrijske trgovine je tudi daleč najbolj prevladujoč po vseh prikazanih tehnoloških podskupinah, čeprav obstajajo določene razlike v njihovi višini in v njihovi dinamiki v času.

3.3. Mejni znotraj-industrijski trgovinski (MIIT) indeks za celotno slovensko trgovino

Dinamični MIIT indeks kaže delež (%) sprememb v skupnih trgovinskih tokovih, ki pripadajo znotraj-industrijski trgovini. Razlika do 100% se nanaša na med-industrijsko trgovino. MIIT indeksi so prikazani za dve podobdobji. Prvič, za interval med letom 1992 in letom 1996. Drugič, za interval med letom 1996 in letom 2002. MIIT indeksi so izračunani za celotno slovensko trgovino po posameznih NACE dejavnostih (tabela 5) Posebej so tudi prikazani horizontalni znotraj-industrijski trgovinski (HIIT) indeksi in vertikalni znotraj-industrijski trgovinski (VIIT) indeksi (tabela 6). Podobno kot po NACE dejavnostih, so posebej tudi prikazani izračuni po dejavnostih tehnološke intenzivnosti (tabele 7 in 8).

Tabela 5: MIIT indeks za celotno slovensko trgovino po NACE dejavnostih (%)

	IT _i	IT _i	IT _i	MIIT _i	MIIT _i	MIIT _i
	1996- 1992	2002- 1992	2002- 1996	1996- 1992	2002- 1992	2002- 1996
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	10,6	0,5	15,7	89,4	99,5	84,3
B. Ribišstvo	1,9	0,8	1,3	98,1	99,2	98,7
C. Rudarstvo	10,0	8,5	17,5	90,0	91,5	82,5
CA. Pri. energetske surovine	16,0	16,9	32,3	84,0	83,1	67,7
CB. Pri. rud in kamnin, razen energetskih	5,9	15,9	12,0	94,1	84,1	88,0
D. Predelovalne dejavnosti	29,6	13,9	12,6	70,4	86,1	87,4
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobaknih izdelkov	22,5	0,9	19,8	77,5	99,1	80,2
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	10,0	21,1	14,9	90,0	78,9	85,1
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	19,7	1,6	24,7	80,3	98,4	75,3
DD. Obdelava in predelava lesa	29,8	3,8	33,4	70,2	96,2	66,6
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	12,0	5,7	19,9	88,0	94,3	80,1
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	58,0	60,7	8,3	42,0	39,3	91,7
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	7,4	12,5	23,0	92,6	87,5	77,0
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	17,6	8,4	23,2	82,4	91,6	76,8
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	3,3	14,2	19,0	96,7	85,8	81,0
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	11,7	11,4	24,1	88,3	88,6	75,9
DK. Pro. strojev in naprav	10,5	18,6	27,5	89,5	81,4	72,5
DL. Pro. električne in optične opreme	14,4	17,1	30,1	85,6	82,9	69,9
DM. Pro. vozil in plovil	17,0	29,2	68,6	83,0	70,8	31,4
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	37,9	25,4	58,0	62,1	74,6	42,0
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	19,8	0,6	14,5	80,2	99,4	85,5
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	52,3	28,2	22,0	47,7	71,8	78,0

Vir: Lastni izračuni na temelju podatkov Statističnega urada Republike Slovenije.

Izračunani MIIT indeksi za celotno slovensko trgovino po NACE dejavnostih so v splošnem večji kot 50%, kar kaže na konvergenčne tendence v sektorskih izvoznih in uvoznih tokovih. MIIT indeksi za obdobje 1996-2002 so po višini nižji kot za obdobje 1992-1996, kar kaže na to, da je bil proces prestrukturiranja v obojestranskih trgovinskih tokovih bolj dinamičen takoj po slovenski osamosvojitvi kot v kasnejšem obdobju, ko so bili uvedeni različni prostotrgovinski sporazumi in se je Slovenija formalno prilagajala na članstvo v EU. Izjema od omenjene splošne ugotovitve so dejavnosti B ribišstvo, CA - pridobivanje energetskih surovine, CB - pridobivanje rud in kamnin, razen energetskih, in delno predelovalne dejavnosti DD - obdelava in predelava lesa, DF - proizvodnja koksa, naftnih derivatov in jedrskega goriva, DM - proizvodnja vozil in plovil, in DN - proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti in reciklaža ter K -poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve in Q -

eksteritorialne organizacije in združenja. Kot je tudi razvidno iz tabele 5, so pogosto prisotni enosmerni tokovi kot razlog za odsotnost podatkov o znotraj-industrijskih trgovinskih tokovih.

Primerjava med podatki tabel 5 in 6 nam pokaže, da je večina znotraj-industrijske trgovine vertikalne vsebine. To kaže na to, da je v večini predelovalnih dejavnosti prišlo do prestrukturiranja proizvodenj med različnimi poskupinami proizvodov znotraj iste dejavnosti. Kot zanimivo je, da nobene od NACE dejavnosti ni možno vključiti v skupino s prevladujočo horizontalno znotraj-industrijsko trgovino. Najbližje temu primeru je dejavnost CA - proizvodnja energetskih surovin v obdobju 1992-1996, ki je povezana s prestrukturiranjem te dejavnosti znotraj sorodnih proizvodov te dejavnosti. Poseben primer je dejavnost Q - eksteritorialne organizacije in združenja v obdobju, za katero je značilna med-industrijska trgovina, ki kaže na specializacijo v posamezne proizvodne podskupine v izvozu, medtem ko je poudarek na uvozu drugih podskupin proizvodov. Zanimivo pa je, da znotraj-industrijska trgovina, ki se pojavi v okviru te dejavnosti, horizontalnega značaja, kar pomeni, da so domači proizvodni procesi, ki sodelujejo pri izvozu teh proizvodov dokaj podobni proizvodnjam sorodnih proizvodov znotraj te dejavnosti, ki se pojavljajo pri uvozu v Slovenijo. Med-industrijska trgovinska specializacija, vendar z vertikalno-znotraj industrijsko vsebion, delno velja za dejavnosti DM - proizvodnja vozil in plovil (izjema je obdobje 1992-1996), DN - proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti ter reciklaža (izjema je obdobje 1992-1996) in DF - proizvodnja koksa, naftnih derivatov in jedrskega goriva (izjema je obdobje 1996-2002). V teh dejavnostih prihaja do iskanja tržnih niš, s pomočjo katerih se poskušajo koristiti ekonomije obsega, kar vodi do večje prisotnosti med-industrijske trgovine z izvozom določene proizvodne podskupine in uvozom proizvodov iz drugih poskupin v teh dejavnostih. V primeru znotraj industrijskih proizvodov pa prihaja do mednarodne menjave v sorodnih proizvodih, katerih domača proizvodnja se v večji meri razlikuje od proizvodenj, ki jih uvažamo. Kot rezultat različnosti v dejavnostih in proizvodnih usmeritvah bi posledično lahko bile prisotne tudi večje razlike v kakovosti izvoženih in uvoženih proizvodov, z večjim poudarkom na kakovostni diverzifikaciji proizvodov.

Tabela 6: HIIT indeks in VIIT indeks za celotno slovensko trgovino po NACE dejavnostih (%)

	HIIT _i 1996- 1992	HIIT _i 2002- 1992	HIIT _i 2002- 1996	VIIT _i 1996- 1992	VIIT _i 2002- 1992	VIIT _i 2002- 1996
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	5,5	6,3	3,8	83,9	93,2	80,6
B. Ribištvo	4,9	2,6	6,7	93,2	96,5	92,0
C. Rudarstvo	26,1	27,0	18,6	64,0	64,5	63,9
CA. Pri. energetskih surovin	34,5	34,2	0,8	49,5	48,9	66,9
CB. Pri. Rud in kamnin, razen energetskih	4,5	6,7	7,2	89,6	77,4	80,7
D. Predelovalne dejavnosti	13,9	12,8	14,8	56,5	73,3	72,7
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	11,0	10,0	5,0	66,5	89,1	75,2
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	12,6	9,4	25,4	77,4	69,4	59,7
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	20,1	16,0	17,9	60,2	82,4	57,4
DD. Obdelava in predelava lesa	12,5	11,0	12,5	57,6	85,2	54,1

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	14,5	14,1	13,7	73,5	80,2	66,4
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	2,4	1,6	4,5	39,6	37,7	87,2
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	13,1	11,7	7,3	79,6	75,8	69,7
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	19,1	17,7	18,2	63,3	73,9	58,6
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	15,0	13,6	12,5	81,7	72,3	68,5
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	15,0	13,5	15,6	73,4	75,1	60,4
DK. Pro. strojev in naprav	17,4	15,1	16,0	72,1	66,3	56,6
DL. Pro. električne in optične opreme	16,4	16,2	15,3	69,2	66,7	54,6
DM. Pro. vozil in plovil	17,7	11,4	7,1	65,3	59,5	24,3
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	11,5	9,9	10,0	50,6	64,7	31,9
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	11,6	9,7	16,7	68,6	89,7	68,7
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	29,1	17,2	26,8	18,7	54,6	51,2

Vir: Lastni izračuni na temelju podatkov Statističnega urada Republike Slovenije.

Kot zanimiva ugotovitev je, da je v obdobju 1992-1996 bil prevladujoč delež horizontalne znotraj industrijske trgovine v dejavnostih A - kmetijstvo, lov in gozdarstvo, B - ribištvo, CA - pridobivanje energetskih surovin, CB - pridobivanje rud in kamnin, razen energetskih, in za nekatere predelovalne dejavnosti. Z izjemo dejavnosti B - ribištvo, to ne velja za obdobje 1996-2002, ko je večina znotraj industrijske trgovine bila vertikalnega značaja. Delno bi to lahko bil odraz procesa trgovinske preorientacije od tradicionalnih jugoslovanskih tržišč na druge trge. V tem procesu so prišle do izraza nekatere strukturne težave povezane s procesom transformacije in prestrukturiranja v predelovalni industriji.

Tabela 7: MIIT indeksi za celotno slovensko trgovino po dejavnostih tehnološke intenzivnosti (%)

	IT _i	IT _i	IT _i	MIIT _i	MIIT _i	MIIT _i
	1996-1992	2002-1992	2002-1996	1996-1992	2002-1992	2002-1996
Visoko tehnološke industrije	35,1	0,4	31,0	64,9	99,6	69,0
Letala in zračna plovila	6,8	52,7	34,1	93,2	47,3	65,9
Farmacevtski proizvodi	25,0	15,2	51,6	75,0	84,8	48,4
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	2,5	14,8	13,1	97,5	85,2	86,9
Radijska, televizijska in podobna oprema	22,0	12,3	28,2	78,0	87,7	71,8
Medicinski in optični instrumenti	17,3	13,6	11,8	82,7	86,4	88,2
Srednje-visoko tehnološke industrije	15,7	18,2	35,5	84,3	81,8	64,5
Drugi električni stroji in aparati	13,1	21,1	34,4	86,9	78,9	65,6
Motorna vozila in podobno	17,0	30,3	73,8	83,0	69,7	26,2
Srednje-nizko tehnološke industrije	1,6	18,9	22,6	98,4	81,1	77,4
Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva	58,0	60,7	8,3	42,0	39,3	91,7
Proizvodi iz kavčuka in plastike	17,6	8,4	23,2	82,4	91,6	76,8
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	1,8	14,4	17,7	98,2	85,6	82,3
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	11,8	28,2	32,2	88,2	71,8	67,8
Bazni metali	3,1	17,3	23,9	96,9	82,7	76,1
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	17,0	32,1	15,9	83,0	67,9	84,1
Nizko tehnološke industrije	18,1	4,5	27,9	81,9	95,5	72,1
Ostala predelava in reciklaža	39,1	36,6	68,3	60,9	63,4	31,7
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	17,9	5,1	24,4	82,1	94,9	75,6
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobakični proizvodi	15,2	1,3	19,1	84,8	98,7	80,9
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	15,1	1,6	19,7	84,9	98,4	80,3

Vir: Lastni izračuni na temelju podatkov Statističnega urada Republike Slovenije.

MIIT indeks za visoko-tehnološke industrije se je povečal med dvema analiziranimi obdobjema (tabela 7). Še bistveno bolj prisotna prevladujoča znotraj-industrijska trgovina (99.6%) je v spremembi trgovinskih tokov med leti 1992 and 2002. To kaže na izrazito usklajenost v spremembi izvoženih in uvoženih sorodnih visoko-tehnoloških proizvodov. Za srednje-visoko tehnološke industrije, srednje-nizko tehnološke industrije in nizke-tehnološke industrije pa velja, da je bil delež znotraj-industrijske trgovine v spremembi vzajemnih trgovinskih tokov v sorodnih proizvodov večji med leti 1992 in 1996 kot pa med leti 1996 and 2002. Kljub temu znotraj-industrijski tokovi ostanejo prevladujoči. To še posebej velja za nizko-tehnološke industrije med leti 1992 and 2002, ko je kar 95.5% spremembe v trgovinskih tokovih bilo znotraj-industrijskega značaja, kar kaže na to, da je hkrati z izvozom proizvodov domače industrije (na primer obutve, tekstila, prehrabnenih proizvodov in podobno) s procesom delne liberalizacije za te uvozno »občutljive« proizvode vseeno prihalo do približno enakega uvoza podobnih proizvodov iz tujine. To je na eni strani pomembno prispevalo k cenovni in kakovostni diverzifikacije ponudbe na domačem trgem, na drugi strani pa ustvarjalo dodatne konkurenčne pritiske na domače proizvajalce pri ohranitvi tržnih deležev na domačem trgu, na katerem so bili v preteklosti v precejšnji meri zaščiteni. Izgubljanje tržnih deležev na določenih segmentih na domačih trgih je verjetno eden od najpomembnejših dejavnikov, ki bodo ustvarjali pritiske na domače proizvajalce, da izgubljene prodaje na domačih trgih poskušajo uspešno nadomestiti z izvozom na širše evropske in globalne trge, kjer tako povpraševanja obstaja, vendar pa pod bolj konkurenčnimi svetovnimi pogoji in s prisotnostjo konkurentov iz držav, z bistveno nižjimi stroški na enoto dodane vrednosti.

Za visoko tehnološke industrije, z izjemo dejavnosti pisarniški, računovodski in računalniški stroji v obdobju 1992-1996, MIIT indeksi kažejo prevladujočo znotraj-industrijsko trgovino. Do največjega porasta v znotraj-industrijski trgovini je prišlo v začetnem poosamosvojitvenem obdobju 1992-1996, ko je bil pretežni del porasta v trgovini znotraj-industrijskega značaja. Delež znotraj industrijske trgovine in s tem stopnja integriranosti v mednarodne tokove se je znižala za dejavnost letala in zračna plovila in dejavnost farmacevtski proizvodi ter delno za dejavnost radijska, televizijska in podobna oprema v obdobju 1996-2002, kar kaže na določen odmik od teoretičnih pričakovanj, kar je verjetno kratkoročnega značaja.

Za srednje-visoko tehnološke industrije je prav tako značilna prevladujoča znotraj-industrijska trgovina. Z izjemo dejavnosti kemikalije brez farmaceutvskih proizvodov se je MIIT indeks v obdobju 1996-2002 znižal glede na obdobje 1992-1996. Kljub temu, vendar z izjemo dejavnosti železniška oprema in transportna oprema, znotraj-industrijska trgovina ostaja prevladujoča za srednje-visoko tehnološke industrije v celotnem razdobju 1992-2002.

V primeru srednje-nizko tehnološke industrije, z izjemo dejavnosti koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva in dejavnosti izgradnja in popravilo ladij in čolnov, prevladuje znotraj-industrijska trgovina. Le ta kaže tendenco povečevanja za dejavnosti koks, rafinirani

naftni proizvodi in nuklearno olje, dejavnost izgradnja in popravilo ladij in čolnov, dejavnost bazni metali in dejavnost metalni proizvodi, z izjemo strojev in opreme. V primeru dejavnosti kavčuk in plastični proizvodi in dejavnosti drugi nemetalni mineralni proizvodi je prišlo do rahlega znižanja znotraj-industrijske trgovine, vendar je delež znotraj-industrijske trgovine še zmeraj čez 86%.

Za nizko tehnološke industrije velja, da se je MIIT indeks, z izjemo za dejavnost prehrabeni proizvodi, pijače in tobačni izdelki, znižal. Z izjemo dejavnosti druga predelava in reciklaža, trgovinski tokovi ostajajo znotraj-industrijskega značaja. Kljub ekonomskim težavam, ki so prisotne v nekaterih nizko tehnoloških industrijskih dejavnostih, to potrjuje, da se delež znotraj-industrijske trgovine v bilateralnih tokovih ni občutno znižal.

Tabela 8: HIIT indeks in VIIT indeks za celotno slovensko trgovino po dejavnostih tehnološke intenzivnosti (%)

	HIIT _t	HIIT _t	HIIT _t	VIIT _t	VIIT _t	VIIT _t
	1996-1992	2002-1992	2002-1996	1996-1992	2002-1992	2002-1996
Visoko tehnološke industrije	11,5	11,3	12,1	53,4	88,3	56,9
Letala in zračna plovila	27,9	13,2	22,5	65,3	34,1	43,5
Farmacevtski proizvodi	29,2	22,0	5,4	45,8	62,8	43,0
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	9,3	16,3	18,2	88,2	68,9	68,7
Radijska, televizijska in podobna oprema	15,5	13,8	11,7	62,4	73,9	60,1
Medicinski in optični instrumenti	13,3	12,7	13,7	69,4	73,7	74,5
Srednje-visoko tehnološke industrije	14,6	12,5	12,0	69,7	69,3	52,5
Drugi električni stroji in aparati	19,2	0,0	16,6	67,7	78,9	49,1
Motorna vozila in podobno	17,5	11,1	5,6	65,6	58,6	20,5
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	9,6	8,8	7,3	86,4	79,3	74,7
Druga železniška in transportna oprema	12,2	13,1	17,7	63,9	69,9	50,3
Druga mehanizacija in oprema	17,4	15,1	16,0	72,1	66,3	56,6
Srednje-nizko tehnološke industrije	13,8	12,9	15,4	84,6	68,2	62,1
Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva	2,4	1,6	4,5	39,6	37,7	87,2
Proizvodi iz kavčuka in plastike	19,1	17,7	18,2	63,3	73,9	58,6
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	14,3	13,6	12,6	84,0	72,0	69,7
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	8,1	7,3	6,7	80,1	64,5	61,1
Bazni metali	12,4	11,0	11,0	84,5	71,7	65,2
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	20,2	18,1	21,2	62,7	49,9	63,0
Nizko tehnološke industrije	12,9	10,6	18,5	69,0	84,9	53,6
Ostala predelava in reciklaža	10,4	7,8	8,2	50,5	55,6	23,5
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	12,6	12,2	12,5	69,5	82,6	63,1
Prehrabeni proizvodi, pijače in tobačni proizvodi	11,7	10,0	5,4	73,0	88,7	75,5
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	13,4	10,5	23,8	71,5	87,9	56,5

Vir: Lastni izračuni na temelju podatkov Statističnega urada Republike Slovenije.

Primerjava med tabelama 7 in 8 kaže, da je za slovensko zunanjo trgovino po tehnoloških dejavnostih najbolj pogosta vertikalna znotraj-industrijska trgovina. Zanimivo je, da za nobeno od prikazanih tehnoloških dejavnostih ni bila ugotovljena prevladujoča horizontalna znotraj-industrijska trgovina. To kaže na to, da sorodna trgovina vseeno razlikuje po določenih proizvodno-tehnoloških segmentih in kakovosti. Opazen je preskok med analiziranimi obdobjema iz znotraj-industrijske trgovine v med-industrijsko trgovino za farmacevtske proizvode, motorna vozila in podobno in ostalo predelavo in reciklažo. Za

nekatero od teh industrij velja, da so bile privatizirane s pomočjo tujih direktnih investicij (FDI), kot na primer Lek Ljubljana za farmacevtske proizvode in Revoz Novo Mesto pri motornih vozilih. Običajno se v takih primerih lahko zgodi, da se direktni uvoz končnih proizvodov v določeni meri zmanjša s povečano konkurenčno proizvodnjo znotraj države. Poleg tega pa se lahko poveča med-industrijska trgovinska specializacija s povečanimi enosmernimi prevladujočimi uvoznimi tokovi pri podskupinah specifičnih komponent in delov, ki se vgrajujejo v končne proizvode. Zaradi tega lahko pride pri podskupinah, ki se nanašajo na sestavne komponente za končni proizvod do med-industrijske specializacije s poudarkom na uvozni komponenti. V obeh primerih, tako pri končnem proizvodu kot pri sestavnih delih in komponentah lahko pride do bolj poudarjene med-industrijske specializacije, ki vodi do zmanjšane znotraj-industrijske trgovine v sorodnih proizvodih.

Še bolj pogosto kot preskok od znotraj-industrijske trgovine k med-industrijski trgovini je opazno znižanje v prevladujočem deležu znotraj-industrijske trgovine. Z izjemo medicinskih in optičnih instrumentov med visoko tehnološkimi industrijami in z izjemo koksa, rafiniranih naftnih proizvodov in jedrskega goriva med srednje-nizkimi tehnološkimi industrijami to velja za ostale prikazane tehnološke dejavnosti. Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva med srednje-nizkimi tehnološkimi industrijami je tudi edina tehnološka dejavnost, pri kateri je prišlo od med-industrijske specializacije na določenih proizvodih do povečane znotraj-industrijske trgovine ter s tem do povečanega pomena obojestranskih trgovinskih tokov v bolj podobnih proizvodih.

Med deleži horizontalne in vertikalne znotraj-industrijske trgovine po tehnoloških dejavnostih ni prišlo do bistvenih sprememb, saj vertikalna znotraj-industrijska trgovina prevladuje (Tabela 8). V začetnem obdobju po slovenski osamosvojitvi je za visoko tehnološke industrije bil značilen relativno visok delež horizontalne znotraj-industrijske trgovine. V novejšem obdobju pa je značilen velik delež enosmernih trgovinskih tokov, kar kaže na specilizacijo domače industrije na določeno vrsto proizvodnje za domače tržišče in potencialen izvoz ter uvoz proizvodov, kjer ni domače proizvodnje.

Za srednje-visoko tehnološke industrije je v času opazen premik od horizontalne intra-industrijske trgovine k vertikalni znotraj-industrijski trgovini za dejavnost motorna vozila in podobno in dejavnost kemikalije brez farmacevtskih proizvodov. Trgovinski tokovi v dejavnosti električni stroji in aparati ostajajo vertikalnega znotraj-industrijskega značaja. Začetni enosmerni trgovinski tokovi za dejavnost železniška oprema in transportna oprema in dejavnost stroji in oprema postanejo vertikalnega znotraj-industrijskega značaja, kar kaže na odmik od enostranske specializacije v trgovinskih tokovih. Pri morebitno prisotnih izvoznih tokovih so se pojavili novi uvozni tokovi in narobe, vendar z značilnimi razlikami.

Za srednje-nizko tehnološke industrije, z izjemo za dejavnosti drugi nemetalni mineralni proizvodi in dejavnosti bazni metali v obdobju 1992-1996, je znotraj-industrijska trgovina vertikalnega značaja. V primeru dejavnosti kavčuk in plastični proizvodi in dejavnost metalni

proizvodi, z izjemo strojev in opreme v obdobju 1992-1996, in dejavnosti koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva in dejavnosti bazni metali v obdobju 1996-2002 so prisotni enosmerni, bodisi izključno izvozni ali pa izključno uvozni tokovi.

Kot pomembno ugotovitev za nizko tehnološke industrije velja poudariti, da je v okviru znotraj-industrijske trgovine prišlo do občutnega znižanja horizontalne znotraj-industrijske trgovine. Občutno znižanje horizontalne znotraj-industrijske trgovine in hkrati bistveno povečanje vertikalne znotraj-industrijske trgovine kaže na to, da je prišlo do značilnih razlik v dejavnostih, ki sodelujejo pri sorodnih izvoženih in uvoženih proizvodih.

4. Sklepi

Na temelju izračunanih statičnih Grubel-Lloyd znotraj-industrijskih trgovinskih (GLIIT) indeksov, dinamičnih mejnih znotraj-industrijskih trgovinskih (MIIT) indeksov in primerjave njihove razčlenjene strukture med horizontalne in vertikalne znotraj-industrijske trgovinskim (HIIT in VIIT) indekse ugotavljamo:

GLIIT indeksi za posamezne predelovalne NACE dejavnosti kažejo, da gre za prevladujočo znotraj-industrijsko trgovino z dvo-stranskimi trgovinskimi tokovi v sorodnih proizvodih, kar je pomembno za diverzifikacijo domače potrošnje v smislu večje različnosti sorodnih proizvodov in specializacijo slovenskega gospodarstva znotraj določene proizvodne podskupine na tiste sorodne proizvode, pri katerih je domača predelovalna industrija potencialno lahko bolj učinkovita bodisi pri koriščenju ekonomije obsega za razpoložljive proizvodne dejavnike ali pa tržne pogoje. Kljub temu, da je slovenskega predelovalna dejavnost v splošnem relativno visoko integrirana v mednarodne trgovinske tokove, je presenetljivo, da GLIIT indeks ne kaže posebne tendence rasti.

Čeprav za večino predelovalnih industrijskih sektorjev velja prevladujoča znotraj-industrijska trgovina, obstajajo občutne razlike v njihovi višini po posameznih dejavnostih. Razlike so tudi v GLIIT indeksih za isto dejavnost v celotni slovenski trgovini in posebej v trgovini z EU-15 državami. Večji pritiski prilagajanja so pričakovani v tistih dejavnostih, ki imajo nižji delež znotraj-industrijske trgovine. Med take dejavnosti spadajo zlasti predelovalne dejavnosti DD - obdelava in predelava lesa, DF - proizvodnja koksa, naftnih derivatov in jedrskega goriva, DM proizvodnja vozil in plovil in DN proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti in reciklaža. Med ostalimi ne-predelovalnimi dejavnostmi to velja zlasti za B ribištvo, CA - pridobivanje energetskih surovin in CB - pridobivanje rud in kamnin, razen energetskih.

Za nekatere dejavnosti, kot na primer DG - proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov in umetnih vlaken, velja visok delež znotraj-industrijske trgovine v celotni trgovini in nekoliko nižji z državami EU-15. Še bolj je ta razlika značilna za dejavnost DA - proizvodnja hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov, saj je GLIIT indeks občutno nižji v geografsko dezagregirani trgovini z EU-15 državami. To pomeni, da je celotna trgovina za to dejavnost v bistveno večji meri simetrični, medtem ko je regionalno razčlenjena bistveno bolj asimetrična.⁷

GLIIT indeksi za celotno slovensko trgovino po dejavnostih tehnološke intenzivnosti prav tako kažejo določene razlike med posameznimi tehnološkimi industrijami in oscilacije po posameznih letih. Z izjemo visoko-tehnoloških industrij so se GLIIT indeksi za srednje-visoko tehnološke industrije, za srednje-nizko tehnološke industrije in za nizko tehnološke industrije znižali. Med visoko tehnološkimi industrijami je delež znotraj-industrijske trgovine višji za dejavnosti radijska, televizijska in podobna oprema in medicinski in optični instrumenti. Med srednje-visoko tehnološko industrijo je to dejavnost kemikalije brez farmacevtskih sredstev in delno dejavnost druga mehanizacija in oprema. Med srednje-nizko tehnološko industrijo je to dejavnost drugi nemetalni mineralni proizvodi in delno dejavnosti

⁷ Na primer, v večji meri uvoz iz EU-držav in izvoz na tradicionalna bivša jugoslovanska tržišča (glej tudi Bojnec & Hartmann, 2004).

bazni metali in proizvodi iz kavčuka in plastike. V manjši meri pa to velja za nizko tehnološko industrije.

Določene razlike so opazne tudi v slovenski trgovini z EU-15 državami po tehnoloških intenzivnosti. Delež znotraj-industrijske trgovine za visoko tehnološke industrije se je po letu 1994 znižal. Do porasta znotraj-industrijske trgovine med Slovenijo in EU-15 pa je prišlo pri srednje-visokih tehnoloških industrijah. Na drugi strani je do znižanja deleža znotraj-industrijske trgovine prišlo pri srednje-nizkih tehnoloških industrijah, čeprav delež še zmeraj ostaja visok. Delež znotraj-industrijske trgovine pri nizko tehnoloških industrijah se je bistveno povečal med leti 1993 in 1997 in se potem stabiliziral z rahlim znižanjem v letu 2002.

Nasprotno s teoretičnimi pričakovanji pa formalna liberalizacija slovenske zunanje trgovine in gospodarska rast nista bistveno prispevala k porastu znotraj-industrijske trgovine. V večjem številu primerov je delež znotraj-industrijske trgovine bil celo večji v začetnem obdobju 1992-1996 kot to velja za novejše obdobje 1996-2002, ko so v veljavo stopili bilateralni in multilateralni prosto-trgovinski sporazumi in ko je ves čas Slovenija beležila pozitivne stopnje gospodarske rasti. Opazen delni premik od znotraj-industrijske trgovine k med sektorski specializaciji, z izjemo nekaterih sektorjev, je najverjetneje kratkoročnega značaja.

Dekompozicija mejnih znotraj-industrijskih tokov kaže na to, da je v trgovini zlasti srednje-nizkih in nizkih tehnoloških industrij prišlo do občutno povečane diverzifikacije v zunanje-trgovinskih tokovih. Prevladujoča vertikalna znotraj-industrijska trgovina izkorišča razlike v primerjalnih prednosti in specializacijo na znotraj-industrijski ravni in rezultira v realokacijo produkcijskih dejavnikov med različnimi sektorji znotraj iste industrije.

Članstvo Slovenije v EU, prilaganje in prestrukturiranje gospodarstva bosta verjetno pod vplivom domačega in tujega povpraševanje ter reakcije domače proizvodnje in ponudbe na te signale v prihodnje v večji meri vodila do konvergenčnih kot pa divergenčnih tendenc v sektorskih izvoznih in uvoznih tokovih, kar bo z uspešnim prestrukturiranjem vodilo do nižjih stroškov prilagajanja in realokacije. Pričakovati je tudi, da se bo delež znotraj-industrijske trgovine nadalje povečeval z članstvom Slovenije v EU.

Literatura

- Aturupane, C., Djankov, S. & Hoekman, B. (1999). Horizontal and Vertical Intra-Industry Trade between Eastern Europe and the European Union. *Weltwirtschaftliches Archiv* 135(1): 62-81.
- Bojnec, Š. & Hartmann, M. (2004). Agricultural and Food Trade in Central and Eastern Europe: The Case of Slovenian Intra-Industry Trade, IAMO Discussion Paper, Halle (Saale): Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe (IAMO).
- Brühlhart, M. (1994). Marginal Intra-Industry Trade: Measurement and the Relevance for the Pattern of Industrial Adjustment. *Weltwirtschaftliches Archiv* 130(3): 600-613.
- Grubel, H.G. in Lloyd, P.J (1975). Intra-Industry Trade: The Theory and Measurement of International Trade in Differentiated Products. London.
- Fidrmuc, J., Grozea-Helmenstein, D. & Wörgötter, A. (1999). East-West Intra-Industry Trade Dynamics. *Weltwirtschaftliches Archiv* 135(2): 332-346.
- Thom, R. in McDowell, M. (1999). Measuring Marginal Intra-Industry Trade. *Weltwirtschaftliches Archiv* 135(1): 48-61.
- Wyzan, M. L. (1999). Macedonian and Slovenian Trade: Contrasting Patterns and Focus on the European Union. *Post-Soviet Geography and Economics* 40(5): 309-334.

PRILOGA 1

Rezultati BMIIT indeksa so po velikosti običajno nižji kot MIIT indeksa, kar pomeni, da BMIIT indeks v večjem številu primerov kaže na prisotnost med-industrijskih trgovinskih tokov, ki so bolj pogosti po letu 1996 kot pa v začetnih letih po slovenski osamosvojitvi. Izračunani BMIIT indeksi po NACE dejavnostih se močno razlikujejo, kar kaže na hkratno prisotnost konvergenčnih in divergenčnih tendenc v sektorskih izvoznih in uvoznih tokovih (tabela D1). BMIIT indeksi za obdobje 1996-2002 so po višini nižji kot za obdobje 1992-1996, kar kaže na to, da je bil proces prestrukturiranja v obojestranskih trgovinskih tokovih bolj dinamičen takoj po slovenski osamosvojitvi kot v kasnejšem obdobju, ko so bili uvedeni različni prostotrgovinski sporazumi in se je Slovenija formalno prilagajala na članstvo v EU. Izjema od omenjene splošne ugotovitve je dejavnost B - ribištvo. BMIIT indeksi za celotno analizirano razdoblje 1992-2002 so bistveno višji kot po podobdobjih. To zlasti velja za dejavnosti A - kmetijstvo, lov in gozdarstvo, B ribištvo, CA - pridobivanje energetskih surovin, DA - proizvodnja hrane, pijač, krmil in tobacnih izdelkov, DB - proizvodnja tekstila, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov, DC - proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil, DH - proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas, K - poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve in Q - eksteritorialne organizacije in združenja. Pomembne razlike med BMIIT indeksi za celotno analizirano razdoblje in podobdobjih kažejo na to, da je okrog leta 1996 prišlo do pomembnega premika v trgovinskih tokovih od bolj znotraj-industrijskega značaja do bolj med-industrijskega značaja. Delno je to lahko odraz procesa trgovinske preorientacije od tradicionalnih jugoslovanskih tržišč na druge trge. V tem procesu so prišle do izraza nekatere strukturne težave, ki so povezane s procesom transformacije in prestrukturiranja v predelovalni industriji.

Tabela D1: BMIIT indeks za celotno slovensko trgovino po NACE dejavnostih (%)

	BMIIT _i	BMIIT _i	BMIIT _i
	1996-1992	2002-1996	2002-1996
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	58,1	98,5	0,0
B. Ribištvo	56,5	95,0	90,3
C.			
CA. Pri. energetskih surovin	83,6	82,4	0,0
CB. Pri. Rud in kamnin, razen energetskih	72,4	49,9	0,0
D.			
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobacnih izdelkov	35,8	88,9	7,9
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	66,9	98,1	0,0
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	44,8	93,6	0,0
DD. Obdelava in predelava lesa	9,8	32,6	14,1
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	53,0	0,0	18,3
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	19,9	18,6	0,0
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	67,2	0,0	0,0
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	0,0	59,0	29,7
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	74,4	0,0	15,3
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	38,0	0,0	3,9
DK. Pro. strojev in naprav	0,0	28,1	16,7

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

DL. Pro. električne in optične opreme	0,0	24,3	11,0
DM. Pro. vozil in plovil	76,1	0,0	2,3
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	0,0	6,8	2,4
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	30,8	98,2	0,0
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	40,1	65,8	0,0

Vir: Lastni izračuni na temelju podatkov Statističnega urada Republike Slovenije.

Za visoko tehnološke industrije, z izjemo dejavnosti letala in zračna plovila in dejavnosti pisarniški, računovodski in računalniški stroji v obdobju 1992-1996 ter dejavnosti radijska, televizijska in podobna oprema, BMIIT indeksi kažejo prevladujočo med-industrijsko trgovino (tabela D2). Do največjega porasta v znotraj-industrijski trgovini je prišlo v začetnem poosamosvojitvenem obdobju 1992-1996, ko je bil pretežni del porasta v trgovini znotraj-industrijskega značaja. Delež znotraj-industrijske trgovine in s tem stopnja integritanosti v mednarodne tokove se je znižala za dejavnost letala in zračna plovila, dejavnost farmacevtski proizvodi, dejavnosti pisarniški, računovodski in računalniški stroji in za dejavnost radijska, televizijska in podobna oprema. V novejšem obdobju je značilen porast med-industrijske specializacije domače industrije na določeno vrsto proizvodnje za domače tržišče in potencialen izvoz ter uvoz proizvodov, kjer ni domače proizvodnje. Za srednje-visoko tehnološke industrije je prav tako značilna mešana znotraj- in med-industrijska trgovinska struktura. Z izjemo dejavnosti motorna vozila in dejavnosti kemikalije brez farmacevtskih proizvodov v obdobju 1992-1996 BMIIT indeks kaže med-industrijsko trgovinsko specializacijo po podobdobjih. Za celotno analizirano razdoblje 1992-2002, pa z izjemo dejavnosti železniška oprema in transportna oprema, med-industrijska trgovina ostaja prevladujoča. Trgovinski tokovi v dejavnosti drugi električni stroji in aparati ostajajo med-industrijskega značaja. Začetni enosmerni trgovinski tokovi za dejavnost železniška oprema in transportna oprema in dejavnost druga mehanizacija in oprema postanejo med-industrijskega značaja, kar kaže na določen rahel odklon od enostranske specializacije v trgovinskih tokovih. V primeru srednje-nizko tehnološke industrije, z izjemo dejavnosti drugi nemetalni mineralni proizvodi in bazni metali v obdobju 1992-1996 in dejavnosti izgradnja in popravilo ladij in čolnov, obstaja težnja po prevladujoči med-industrijski trgovini. V primeru dejavnosti drugi nemetalni mineralni proizvodi in dejavnosti bazni metali je prišlo do občutnega znižanja znotraj-industrijske trgovine. V primeru dejavnosti kavčuk in plastični proizvodi, dejavnosti izgradnja in popravilo ladij in čolnov in dejavnosti metalni proizvodi, z izjemo strojev in opreme, so prisotni enosmerni, bodisi izključno izvozni ali pa izključno uvozni tokovi. Za nizko tehnološke industrije velja, da se je BMIIT indeks med analiziranima obdobjema znižal. Trgovinski tokovi postanejo med-industrijskega značaja. BMIIT indeksa za dejavnost prehrambeni proizvodi, pijače in tobačni proizvodi in za dejavnost tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev za celotno analizirano razdoblje 1992-2002 kažeta znotraj-industrijski značaj trgovinskih tokov, kar je bilo bolj prisotno v začetnem analiziranem obdobju, medtem ko v drugem analiziranem obdobju postane med-industrijskega značaja. Ekonomske težave, ki so prisotne v nekaterih nizko tehnoloških industrijskih dejavnostih, se delno lahko pojasnijo s tem, da nižji je delež znotraj-industrijske trgovine v bilateralnih tokovih, večji so pričakovani

stroški povezani s strukturnimi spremembami in realokacijo produkcijskih dejavnikov v času zunanjetrgovinske liberalizacije.

Tabela D2: BMIIT indeks za celotno slovensko trgovino po dejavnostih tehnološke intenzivnosti (%)

	BMIIT _i	BMIIT _i	BMIIT _i
	1996-1992	2002-1992	2002-1996
Visoko tehnološke industrije			
Letala in zračna plovila	61,6	0,0	0,0
Farmacevtski proizvodi	48,2	0,0	0,0
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	63,3	7,4	0,0
Radijska, televizijska in podobna oprema	0,0	63,3	20,5
Medicinski in optični instrumenti	0,0	33,8	0,0
Srednje-visoko tehnološke industrije			
Drugi električni stroji in aparati	35,7	5,5	16,7
Motorna vozila in podobno	77,7	0,0	0,6
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	77,3	0,0	3,3
Druga železniška in transportna oprema	0,0	61,9	42,0
Druga mehanizacija in oprema	0,0	28,1	16,7
Srednje-nizko tehnološke industrije			
Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva	19,9	18,6	0,0
Proizvodi iz kavčuka in plastike	0,0	59,0	29,7
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	86,4	0,0	16,0
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	25,1	58,1	43,2
Bazni metali	85,2	0,0	0,0
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	0,0	76,3	10,9
Nizko tehnološke industrije			
Ostala predelava in reciklaža	19,7	0,0	6,4
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	37,3	0,0	17,2
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobakični proizvodi	44,7	83,1	7,4
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	62,2	94,8	0,0

Vir: Lastni izračuni na temelju podatkov Statističnega urada Republike Slovenije.

UNIVERZA NA PRIMORSKEM

Fakulteta za management Koper

EIFM – EKONOMSKI INŠTITUT FAKULTETE ZA MANAGEMENT

R1: Metodologija za ugotavljanje konkurenčnih prednosti slovenskega gospodarstva in predlog prednostnih področij

**PRIMERJALNE TRGOVINSKE PREDNOSTI SLOVENSKEGA
GOSPODARSTVA NA TRŽIŠČIH EVROPSKE UNIJE**
Tretji del poročila

Koper, avgust 2004

2. Uvod

Slovenija je 1. maja 2004 postala članica Evropske unije (EU), v kateri konkurenčnost na trgih s prostim pretokom blaga igra ključno vlogo. To velja tako za sektorje, ki so vključeni v mednarodno menjavo, kakor tudi za lokalne ponudnike proizvodov in storitev, ki posredno vplivajo na stroškovno, kakovostno in cenovno konkurenčnost določenih gospodarskih subjektov in tudi nacionalnega gospodarstva na mednarodnih tržiščih. Za lokalne ponudnike so spremembe v konkurenčnih pritiskih odvisne tudi od lokalnih oddaljenosti potencialnih konkurentov in s tem povezanimi transportnimi stroški. Vendar pa je s sprostitvijo pretoka kapitala in enostavnejših postopkov za tuja vlaganja tudi večja možnost za vstop tujih podjetij na lokalna tržišča. Možni pa so tudi novi vstopi podjetij pod nižjimi oportunitetnimi in transakcijskimi stroški. Pod največjimi konkurenčnimi pritiski pa so bila že do sedaj podjetja in sektorji, ki so vključeni v mednarodno menjavo. Ključno vlogo igra sposobnost konkurirati pod mednarodno primerljivimi pogoji poslovanja na domačih in zunanjih trgih. Zlasti po vstopu Slovenije v EU je pomembna konkurenčnost slovenskega gospodarstva na notranjih EU tržiščih in v EU zunanji trgovini, ki sedaj direktno pojavlja na slovenskem tržišču.

Urad za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) najpogosteje prikazuje mednarodno konkurenčnost s tržnimi deleži, cenovno in stroškovno konkurenčnostjo. Pri tem se zlasti uporabljata gibanje realnega efektivnega tečaja tolarja in v različnih oblikah izraženi stroški dela na enoto proizvoda v predelovalnih dejavnostih.⁸ Tudi Rojec in ostali (2004) navajajo podobne kazalce konkurenčne sposobnosti slovenskega gospodarstva, s poudarkom na kazalcih zunanjetrgovinskih deležev, znotraj-indstrijske trgovine in razmerjem slovenskih izvoznih cen na EU tržiščih glede na povprečne uvozne cene v EU.

Naš prispevek prikazuje konkurenčnost slovenskega gospodarstva po posameznih sektorjih s pomočjo metodologije mednarodnih trgovinskih prednosti. V analizo so vključeni proizvodi, ki so razvrščene v dejavnosti, ki se pojavljajo v mednarodni menjavi. Namen je, da se ugotovijo mednarodne konkurenčne prednosti in mednarodne konkurenčne pomanjkljivosti slovenskega gospodarstva v mednarodni menjavi zlasti v primerjavi z EU-15 državami. Poglobljena analiza primerjalnih trgovinskih prednosti je izvedena na temelju slovenske zunanje trgovine z EU-15 državami, ki so tudi vzete kot merilo primerjave. Prikazani so raven in razvoj primerjalnih trgovinskih prednosti in pomanjkljivosti po posameznih dejavnostih, ki so vključene v mednarodno trgovino s poudarkom na konkurenčne prednosti. V naslednjem, drugem delu prispevka je najprej prikazana metodologija in podatki, ki smo jih uporabili v izračunih. V tretjem delu so prikazani izračuni indeksa primerjalnih izvoznih prednosti, indeksa uvozne penetracije in indeksa primerjalnih trgovinskih prednosti, ki so prikazani po industrijskih dejavnostih na ravni ene- in dve-mestne NACE dejavnosti in po OECD-jevih dejavnostih po njihovi tehnološki intenzivnosti posameznih sektorjev. V zaključnem delu so izvedeni sklepi, ki izhajajo iz analiza primerjalnih prednosti slovenske trgovine z državami EU-15.

⁸ Med institucijami, ki spremljajo mednarodno konkurenčnost gospodarstev velja omeniti OECD v Parizu, WIIW na Dunaju, EBRD v Londonu in Inštituta za razvoj menedžmenta v Švici.

2. Metodologija za izračun primerjalnih trgovinskih prednosti

Različni pokazatelji so bili razviti za merjenje konkurenčnosti na temelju tržnih in trgovinskih podatkov, ki so običajno računani za posamezne proizvode ali pa agregirano po posameznih skupinah proizvodov. Večina od teh pokazateljev je računanih na temelju trgovinskih ali pa domačih tržnih informacij (tržni deleži). Prednost uporabe trgovinskih podatkov v tem, da so reakcije povpraševanja in ponudbe upoštewane simultano. Pokazatelji na temelju trgovinskih podatkov merijo konkurenčnost z primerjavo enega sektorja relativno do drugih (Balassa, 1989; Vollrath, 1990; Scott & Vollrath, 1992). Pokazatelji konkurenčnosti na temelju trgovinskih podatkov so: indeks relativnih izvoznih prednosti (Relative Export Advantage Index - RXA), indeks relativne uvozne penetracije (Relative Import Penetration Index - RMP) in indeks relativnih trgovinskih prednosti (Relative Trade Advantage Index - RTA):

$$(1) \quad RXA_{ij} = (X_{ij} / \sum_{l,l \neq j} X_{il}) / (\sum_{k,k \neq i} X_{kj} / \sum_{k,k \neq i, l,l \neq j} X_{kl})$$

$$(2) \quad RMP_{ij} = (M_{ij} / \sum_{l,l \neq j} M_{il}) / (\sum_{k,k \neq i} M_{kj} / \sum_{k,k \neq i, l,l \neq j} M_{kl})$$

kjer X ponazarja vrednost izvoza in M vrednost uvoza, i in k ponazarjata proizvodne skupine, medtem kot j in l države. Števec je enak izvozu (uvozu) države (Slovenije z EU-15) za določeno proizvodno skupino relativno glede na izvoz (uvoz) tega proizvoda iz vseh držav, ki služijo kot merilo primerjave (to je EU-15).⁹ Imenovalc vključuje izvoz (uvoz) dotične države (Slovenije) v vseh proizvodih, kot delež izvoza (uvoza) vseh proizvodov v državah, ki služijo kot merilo primerjave (EU-15). Velikost teh pokazateljev kaže stopnjo relativnih izvoznih prednosti/uvozne penetracije. Vrednosti za RXA (RMP), ki so večje kot 1 kažejo, da država ima primerjalno prednost v izvozu (oziroma visoko raven uvozne penetracije). Podobno RXA (RMP) vrednosti manjše kot 1 kažejo nizko raven izvozne konkurenčnosti (uvozne penetracije) za določen proizvod.

RTA je računana kot razlika med RXA in RMP:

$$(3) \quad RTA_{ij} = RXA_{ij} - RMP_{ij}$$

Positivna vrednost kaže konkurenčno trgovinsko prednost, medtem ko negativna konkurenčno trgovinsko pomanjkljivost. Medtem ko sta RXA in RMP indeksa računana z uporabo vrednosti izvoza ali vrednosti uvoza, RTA hkrati upošteva oboje izvozne in uvozne aktivnosti.

Vsi izračuni v tem prispevku so izvedeni na NACE ravni in po dejavnostih tehnološke intenzivnosti po posameznih letih za obdobje 1993-2002 iz Eurostatovih Comext CD-ROM podatkov o slovenski trgovini z EU-15, medsebojni EU-15 trgovini in EU-15 zunanji trgovini

⁹ Kot merilo v primerjave so vzete EU-15 države. Posebej je kot merilo primerjave uporabljena notranja EU-15 trgovina in posebej zunanja EU-15 trgovina. Okrog dve tretjini slovenske zunanje trgovine je z EU-15. Delež trgovine z EU državami se bo verjetno nadalje povečal po vstopu Slovenije v EU in njeno razširitvjo. Števec je tako enak izvozu Slovenije v EU-15 (uvozu iz EU-15) za specifično NACE proizvodno skupino (oziroma posebej za dejavnosti po tehnološki intenzivnosti) relativno glede na soroden EU-15 izvoz (EU-15 uvoz) tega proizvoda znotraj med EU-15 državami oziroma posebej glede na zunanjo EU-15 trgovino s preostalim svetom, z izjemo Slovenije. Imenovalc je enak EU-15 izvozu (EU-15 uvozu) vseh proizvodov z izjemo dotičnega proizvoda iz Slovenije kot delež celotnega EU-15 izvoza (EU-15 uvoza) vseh ostalih držav z EU-15.

z ostalimi državami.¹⁰ Podatki o notranji EU-15 trgovini in podatki o zunanjem EU-15 izvozu in uvozu so uporabljeni kot merilo primerjave. Izračuni so agregirano prikazani na eno- in dve-mestni NACE ravni in po dejavnostih tehnološke intenzivnosti.

¹⁰ Glej tudi: <http://europa.eu.int/comm/eurostat/Public/datashop/print-product/EN?catalogue=Eurostat&product=comext-EN&file=pexpress.htm>)

3. Rezultati analize

Rezultati analize so razdeljeni na tri dele. Najprej so prikazani in primerjani indeksi izvoznih trgovinskih prednosti. V drugem delu so analizirani indeksi uvozne penetracije. V tretjem delu pa so prikazani in analizirani indeksi mednarodnih trgovinskih prednosti. Rezultati po posameznih letih so agregirano prikazani po NACE dejavnostih in po dejavnostih tehnološke intenzivnosti.

3.1. Indeks relativnih izvoznih prednosti

Za proizvodnjo iz neke države velja, da je učinkovita na tržišču, ki je vzeto kot merilo primerjave, v primeru, če je indeks relativnih izvoznih prednosti večji od 1 (oziroma večji kot 100%). V našem primeru za Slovenijo so indeksi relativnih izvoznih prednosti računani na dva načina, pri čemer se razlikujejo v tem, kaj je vzeto kot merilo primerjave.

Prvič je kot merilo primerjave vzeta notranja EU-15 trgovina, ki je postala pomembna za Slovenijo z njenim članstvom v EU. Drugič je kot merilo primerjave vzeta EU-15 trgovina s preostalim, zunanjim svetom, ki še zmeraj ostaja pomemben za slovensko zunanjo trgovino.

Z rezultatov v tabeli 1 razberemo, da veljajo v primeru EU-15 notranjega trga izvozne trgovinske prednosti za naslednje predelovalne dejavnosti:

DB - proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov,

DC - proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil,

DD - obdelava in predelava lesa, delno DE proizvodnja vlaknin, papirja, založništvo in tiskarstvo,

DF - proizvodnja koksa, naftnih derivatov in jedrskega goriva,

DH - proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas,

DI - proizvodnja drugih nekovinskih mineralnih izdelkov,

DJ- proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov,

DK - proizvodnja strojev in naprav,

DM - proizvodnja vozil in plovil in

DN - proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti in reciklaža.

V primeru zunanje EU-15 trgovine to tudi delno velja za A - kmetijstvo, lov in gozdarstvo, B - ribištvo in

DA - proizvodnja hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov, vendar so izračunani kazalci bolj nestabilni.

Tabela 1: Indeks relativnih izvoznih prednosti po NACE dejavnostih

NACE klasifikacija	Merilo primerjave: notranja EU-15 trgovina									
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	0,5	0,5	0,7	0,7	0,8	0,6	0,8	0,7	0,7	0,7
B. Ribištvo	0,1	0,1	0,2	0,2	0,0	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
C. Rudarstvo	0,2	0,1	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
CA. Pri. energetske surovine	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
CB. Pri. Rud in kamnin, razen energetskih	0,4	3,1	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7
D. Predelovalne dejavnosti	1,2	1,2	1,4	1,3	1,2	1,3	1,4	1,3	1,3	1,4
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	0,5	0,5	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,7	0,6	0,6
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	2,5	2,3	2,3	2,5	2,6	2,0	0,4	2,4	2,3	2,1

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	2,2	2,1	2,2	2,1	2,1	1,4	1,8	2,2	2,5	2,9
DD. Obdelava in predelava lesa	1,3	1,4	1,4	1,5	1,7	1,4	1,8	1,8	1,9	2,0
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	0,9	0,8	1,1	1,1	1,2	0,9	1,1	1,2	1,2	1,2
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	0,7	1,1	0,9	1,2	1,6	1,7	1,7	2,5	1,9	1,6
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	0,9	0,9	1,1	1,1	1,1	0,8	1,0	1,0	1,0	0,9
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	0,8	0,8	1,3	0,0	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5	1,4
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	0,8	0,9	1,4	1,7	1,9	1,6	1,9	1,7	1,8	1,8
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	1,1	1,1	1,2	1,4	1,7	1,5	2,0	1,9	1,9	2,0
DK. Pro. strojev in naprav	1,5	1,5	1,7	1,6	2,0	1,5	1,9	1,8	1,9	1,8
DL. Pro. električne in optične opreme	0,7	0,7	0,8	0,9	0,9	0,7	0,9	0,9	0,9	0,9
DM. Pro. vozil in plovil	1,5	1,4	1,5	1,6	1,5	1,1	1,3	1,3	1,3	1,4
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	1,0	1,2	1,5	1,8	2,2	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	0,4	0,3	0,4	0,4	0,6	0,6	0,6	2,9	1,3	0,3
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	0,3	0,4	0,7	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,6

NACE klasifikacija	Merilo primerjave: zunanja EU-15 trgovina									
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	1,2	1,4	1,6	1,7	1,7	1,9	1,7	1,6	1,8	1,5
B. Ribištvo	0,8	0,9	1,1	1,3	1,3	1,2	1,0	1,2	1,6	1,3
C. Rudarstvo	0,1	0,1	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2
CA. Pri. energetskih surovin	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1
CB. Pri. Rud in kamnin, razen energetskih	0,2	1,8	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
D. Predelovalne dejavnosti	1,3	1,3	1,5	1,4	1,4	1,7	1,4	1,5	1,4	1,5
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	0,8	0,9	1,0	1,0	0,9	1,0	1,1	1,2	1,0	1,0
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	3,1	2,7	2,5	2,6	2,5	2,6	0,4	2,8	2,5	2,1
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	1,9	1,6	1,6	1,5	1,5	1,4	1,6	1,9	2,2	2,4
DD. Obdelava in predelava lesa	2,5	2,5	2,7	2,5	2,6	2,6	2,8	3,0	2,8	2,7
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	1,2	1,2	1,5	1,5	1,5	1,6	1,7	2,0	1,9	1,8
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	0,7	1,0	0,9	1,3	1,6	2,0	2,0	3,3	2,6	2,0
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	0,9	0,9	1,1	1,0	0,9	0,9	0,9	1,1	1,0	0,9
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	1,3	1,3	2,0	2,3	2,3	2,7	2,4	2,3	2,2	2,0
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	1,0	1,0	1,4	1,5	1,6	1,7	1,9	1,9	1,8	1,7
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	1,2	1,3	1,7	1,6	2,0	2,3	2,7	2,8	2,7	2,7
DK. Pro. strojev in naprav	0,8	0,8	0,9	0,8	0,9	1,0	1,2	1,3	1,2	1,1
DL. Pro. električne in optične opreme	0,7	0,6	0,7	0,8	0,8	0,8	0,9	1,0	0,9	0,9
DM. Pro. vozil in plovil	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,6	0,8	1,5	1,5
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	0,7	0,8	1,0	1,2	1,4	1,3	1,1	1,1	1,1	1,1
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	0,5	0,5	0,8	0,7	0,8	1,2	1,1	5,3	1,9	0,5
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	0,2	0,3	0,6	0,3	0,4	0,8	0,6	0,6	0,5	1,1

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

Indeksi relativnih izvoznih prednosti za dejavnosti po tehnološki intenzivnosti kažejo mešane rezultate (tabela 2). V primeru primerjave z notranjo EU-15 trgovino velja indeks večji kot ena za

srednje-visoke tehnološke industrije (zlasti za druge električne stroje in aparate in drugo mehanizacijo in opremo),

srednje-nizko tehnološke industrije (se povečuje, kar kaže na občutno izboljšanje) in za

nizko tehnološke industrije (izjema so prehrabeni proizvodi, pijače in tobačni proizvodi). Bistveno slabše velja za visoko tehnološke industrije (delna izjema so medicinski in optični instrumenti).

Tudi v primerjavi z zunanjo EU-15 trgovino veljajo ugodna gibanja indeksa relativnih izvoznih prednosti za srednje-visoko tehnološke industrije in še večje izboljšanje je opazno za

srednje-nizko tehnološke industrije (zlasti za bazne metale in fabricirane metalne proizvode z izjemo strojev in opreme). Ugodna gibanja so značilna tudi za nizko tehnološke industrije, pri katerih so v določeni meri izjema prehrambeni proizvodi, pijače in tobačni proizvodi (indeks blizu ena). Ponovno na manj ugodna gibanja kaže indeks relativnih izvoznih prednosti za visoko tehnološke industrije.

Tabela 2: Indeks relativnih izvoznih prednosti po dejavnostih tehnološke intenzivnosti

	Merilo primerjave: notranja EU-15 trgovina									
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Visoko tehnološke industrije	0,5	0,4	0,6	0,6	0,6	0,4	0,6	0,6	0,6	0,6
Letala in zračna plovila	0,0	0,1	0,6	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,8
Farmacevtski proizvodi	0,7	0,6	0,8	0,8	0,8	0,6	0,8	1,0	0,8	0,6
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5
Radijska, televizijska in podobna oprema	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,5	0,7	0,7	0,6	0,6
Medicinski in optični instrumenti	1,1	1,1	1,3	1,3	1,4	1,1	1,3	1,2	1,2	1,3
Srednje-visoko tehnološke industrije	1,7	1,6	1,8	1,9	2,2	1,5	1,9	1,9	2,0	1,8
Drugi električni stroji in aparati	1,0	1,1	1,2	1,5	1,8	1,4	1,7	1,7	1,9	2,0
Motorna vozila in podobno	1,9	1,7	1,7	1,7	1,7	1,3	1,5	1,5	1,5	1,4
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	1,0	0,9	1,1	1,2	1,2	0,9	1,0	1,1	1,1	1,1
Druga železniška in transportna oprema	0,4	0,2	0,9	1,4	0,5	0,5	0,8	3,1	1,6	0,9
Druga mehanizacija in oprema	1,5	1,5	1,7	1,6	2,0	1,5	1,9	1,8	1,9	1,8
Srednje-nizko tehnološke industrije	1,0	1,1	1,2	1,6	2,0	1,7	2,1	2,1	2,0	2,1
Koks, rafinirani naftni proizvodi in nuklearno olje	0,7	1,1	0,1	1,2	1,6	1,7	1,7	2,5	1,9	1,6
Proizvodi iz kavčuka in plastike	0,8	0,8	1,3	1,5	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5	1,4
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	0,9	1,0	1,4	1,7	1,9	1,6	2,0	1,8	1,9	1,8
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	2,4	4,6	2,7	3,9	4,3	2,6	3,6	2,8	2,7	3,9
Bazni metali	1,1	1,0	1,1	1,1	1,4	1,2	1,7	1,6	1,7	1,8
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	1,2	1,3	1,6	1,9	2,3	1,9	2,3	2,1	2,2	2,2
Nizko tehnološke industrije	1,2	1,2	1,4	1,6	1,7	1,2	1,4	1,4	1,4	1,4
Ostala predelava in reciklaža	0,7	1,1	1,7	2,3	3,0	1,8	1,6	1,6	1,8	1,8
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	1,0	0,9	1,1	1,2	1,3	1,0	1,2	1,3	1,2	1,3
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobačni proizvodi	0,5	0,5	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,7	0,6	0,6
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	2,5	2,3	2,4	2,5	2,6	2,0	2,2	2,4	2,5	2,3
	Merilo primerjave: zunanja EU-15 trgovina									
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Visoko tehnološke industrije	0,4	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5	0,6	0,5	0,6
Letala in zračna plovila	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,5
Farmacevtski proizvodi	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,6
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	0,7	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,9	0,9	0,9	0,9
Radijska, televizijska in podobna oprema	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,7	0,8	0,7	0,6
Medicinski in optični instrumenti	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7
Srednje-visoko tehnološke industrije	1,5	1,5	1,6	1,5	1,8	1,8	2,1	2,2	2,0	1,7
Drugi električni stroji in aparati	0,9	0,9	1,1	1,2	1,4	1,4	1,5	1,6	1,6	1,6
Motorna vozila in podobno	2,9	2,6	2,4	2,4	2,4	2,5	2,7	2,5	2,4	2,0
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	1,1	1,1	1,3	1,2	1,3	1,2	1,2	1,3	1,2	1,1
Druga železniška in transportna oprema	0,5	0,4	0,8	1,3	0,5	0,7	1,0	3,8	1,9	1,1
Druga mehanizacija in oprema	0,8	0,8	0,9	0,8	1,0	1,0	1,3	1,3	1,2	1,1
Srednje-nizko tehnološke industrije	1,1	1,2	1,5	1,7	2,2	2,3	2,6	2,9	2,7	2,4
Koks, rafinirani naftni proizvodi in nuklearno olje	0,7	1,0	0,1	1,3	1,7	2,0	2,0	3,3	2,6	2,0
Proizvodi iz kavčuka in plastike	1,3	1,3	2,0	2,3	2,5	2,7	2,4	2,3	2,2	2,0
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	1,0	1,1	1,4	1,5	1,7	1,7	1,9	1,8	1,8	1,7
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	0,4	0,6	0,5	0,6	0,7	0,4	0,6	0,7	0,8	0,9
Bazni metali	1,2	1,3	1,6	1,4	1,9	2,2	2,6	2,7	2,6	2,8

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	1,2	1,3	1,7	1,9	2,3	2,2	2,6	2,6	2,5	2,4
<i>Nizko tehnološke industrije</i>	1,8	1,7	1,8	1,9	2,0	1,9	2,0	2,2	2,0	1,9
Ostala predelava in reciklaža	0,9	1,3	1,9	2,6	3,3	2,4	1,9	2,0	2,1	2,1
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	1,4	1,3	1,6	1,6	1,7	1,7	1,8	2,1	2,0	1,9
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobakični proizvodi	0,8	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,2	1,1	1,0
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	2,8	2,4	2,3	2,3	2,5	2,3	2,4	2,6	2,5	2,3

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

3.2. Indeks relativnih uvoznih prednosti

Indeksi relativnih uvoznih prednosti kažejo, v kolikšni meri je bila Slovenija uspešna pri uvozni penetraciji v primerjavi z EU-15 državami (tabela 3). Podobno kot indeksi izvoznih relativnih prednosti, so tudi indeksi relativnih uvoznih prednosti računani v primerjavi z EU-15 notranjo trgovino in posebej v primerjavi EU-15 zunanjo trgovino. Indeks relativnih uvoznih prednosti večji kot 1 (100%) kaže, da je v takšnih primerih visoka raven uvozne penetracije. Na splošnem slovenske predelovalne D dejavnosti v povprečju ne potrjujejo tega. Celo več, kažejo na težave in pomanjkljivosti pri uvozni penetraciji z EU-15 državami. Med izjeme, z bolj ugodnimi gibanji in relativnimi primerjalnimi prednostmi pri uvozni penetraciji (indeks večji kot ena) so se v obeh računanih primerih pokazale naslednje NACE dejavnosti: DD obdelava in predelava lesa, DI proizvodnja drugih nekovinskih mineralnih izdelkov, DJ proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov, DK proizvodnja strojev in naprav in DN proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti in reciklaža. V primeru primerjave z notranjo EU-15 trgovino to velja tudi za DB proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov in DC proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil, kar implicitno kaže na to, da tako EU-15 proizvajalcem kot slovenskim proizvajalcem teh proizvodov največje konkurenčne pritiske ustvarjajo svetovni izvozniki, ki sodelujejo v EU-15 zunanji trgovini. V teh primerih gre zlasti za proizvajalce iz nekaterih srednje in vzhodnoevropskih držav in zlasti azijskih držav, kjer so praviloma stroški dela nižji kot v Sloveniji ali pa v EU-15 državah. V primeru primerjave z EU-15 zunanjo trgovino pa primerjalne prednosti pri uvozni penetraciji kažejo tudi dejavnosti DE proizvodnja vlaknin, papirja, založništvo in tiskarstvo, DH proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas in DM proizvodnja vozil in plovil. To so dejavnosti v katerih bi Slovenija z določenimi izboljšavami lahko uspešno nadomeščala uvozno ponudbo iz prejšnjih EU-15 nečlanic. Do določenih sprememb pa je seveda lahko prišlo z vstopom nekaterih drugih srednje evropskih držav v EU, ki prav tako razvijajo določene od teh industrij v obstoječih ali na novo postavljenih koncernih s pomočjo tujih direktnih investicij, kar zlasti velja za proizvodnjo vozil.

Tabela 3: Indeks relativnih uvoznih prednosti po NACE dejavnostih

NACE klasifikacija	Merilo primerjave: notranja EU-15 trgovina									
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
B. Ribištvo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
C. Rudarstvo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0
CA. Pri. Energetskih surovin	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
CB. Pri. Rud in kamnin, razen energetskih	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1
D. Predelovalne dejavnosti	2,0	1,8	...	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,7
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobakičnih izdelkov	0,2	0,1	0,1	0,1	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	4,2	3,6	2,7	2,5	2,3	2,0	0,1	1,8	1,8	1,5
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	3,2	2,7	2,3	2,0	1,8	1,4	1,3	1,3	1,3	1,2

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

DD. Obdelava in predelava lesa	8,8	8,6	4,8	4,5	3,6	3,8	3,8	3,5	3,3	3,3
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	1,4	1,4	1,0	0,9	0,9	0,8	0,8	0,9	0,8	0,8
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	1,1	0,9	0,9	0,0	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1	1,1
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	1,4	1,5	1,5	1,6	1,4	1,5	1,6	1,5	1,6	1,6
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	1,3	1,4	1,2	1,2	1,2	1,2	1,4	1,4	1,6	1,5
DK. Pro. strojev in naprav	1,5	1,5	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,5	1,6
DL. Pro. električne in optične opreme	0,7	2,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6
DM. Pro. vozil in plovil	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,9	0,8	0,9	0,8	1,0
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	2,8	3,0	2,9	3,0	3,2	3,1	3,8	3,6	3,9	3,9
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	0,1	0,1	0,0	...	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

NACE klasifikacija	Merilo primerjave: zunanja EU-15 trgovina									
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
B. Ribišstvo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
C. Rudarstvo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
CA. Pri. energetskega surovina	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
CB. Pri. Rud in kamnin, razen energetskih	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
D. Predelovalne dejavnosti	1,5	2,7	1,4	1,4	1,1	0,8	0,6	0,5	0,7	0,9
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	0,4	0,3	0,2	0,2	0,8	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	2,7	2,3	1,6	1,5	1,3	1,1	0,0	0,9	0,9	0,7
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	2,2	1,9	1,4	1,3	1,1	0,9	0,7	0,7	0,7	0,6
DD. Obdelava in predelava lesa	2,4	2,3	3,5	3,4	2,7	2,8	2,6	2,3	2,3	2,3
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	1,1	1,0	1,9	1,9	1,9	1,7	1,7	1,8	1,8	1,7
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	2,0	1,7	1,8	0,0	1,6	1,6	1,5	1,5	1,7	1,7
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	2,9	3,0	3,0	3,4	2,8	2,7	2,6	2,3	2,2	2,3
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	1,3	1,4	1,3	1,4	1,4	1,2	1,4	1,4	1,6	1,6
DK. Pro. strojev in naprav	1,8	1,8	1,9	1,9	1,8	1,7	1,6	1,5	1,7	1,9
DL. Pro. električne in optične opreme	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
DM. Pro. vozil in plovil	1,4	1,7	1,6	1,7	1,5	1,6	1,2	1,3	1,4	1,7
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	1,5	1,7	1,7	1,8	1,8	1,7	1,9	1,8	1,9	1,8
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,2

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

Tudi indeksi relativnih uvoznih prednosti po dejavnostih tehnološke intenzivnosti (tabela 4) kažejo mešano sliko pri slovenski uvozni penetraciji. V primerjavi z notranjo EU-15 trgovino je indeks okrog ena in kaže določena izboljšanja v primerih srednje-visokih tehnoloških industrij (zlasti za druge električne stroje in aparate in drugo mehanizacijo in opremo) in srednje-nizko tehnoloških industrij. Indeks je večji kot ena za nizko tehnološke industrije, vendar pa njegovo zniževanje kaže na prisotne težave teh industrij pri učinkoviti uvozni substituciji. To velja za prehranske proizvode, pijače in tobačne proizvode in tudi pri tekstilu, tekstilnih proizvodih, usnju in obutvi. Indeks je pod ena za visoko tehnološke industrije, kar kljub z morebitno izjemo pri medicinskih in optičnih instrumentih ne daje velikega upanja, da v primeru, če ne pride do bistvenih notranjih strukturnih in drugih izboljšav, da bi se lahko bistveno izboljšale konkurenčnost in sposobnost učinkovitega nadomeščanja uvoza teh proizvodov v primerjavi z notranjo konkurenco na EU-15 tržiščih.

Učinkovitost srednje-visokih tehnoloških industrijah pri uvozni penetraciji izpade bolj učinkovita, kadar je primerjava narejena z EU-15 zunanjo trgovino. To zlasti velja za motorna vozila in podobno, kar pomeni, da z članstvom Slovenije v EU in popolno odpravo trgovinskih in številnih drugih omejitev prihaja do bistveno večjih konkurenčnih pritiskov na domače slovenske tržišče. V povprečju so tudi nekoliko višji indeksi relativnih uvoznih prednosti v primeru EU-15 zunanje trgovine za srednje-nizko tehnološke industrije. To velja zlasti za druge nemetalne mineralne proizvode. Razlike pri visoko tehnoloških industrijah in nizko tehnoloških industrijah med primerjavama po EU-15 notranjih in EU-15 zunanjih pogojih v določeni meri ostanejo. Pri nizko tehnoloških industrijah bi EU notranja tržišča lahko vodila do določenih izboljšanj pri tekstilu, tekstilnih proizvodih, usnju in obutvi. Vendar pa so hkrati z vstopom Slovenije v EU v njo vstopile tudi nekateri konkurenčni proizvajalci teh proizvodov iz Poljske, Madžarske in nekaterih drugih držav. To pomeni, da se tudi EU notranje tržišče spreminja ne samo zaradi avtonomno prisotnih notranjih tendenc, ampak s procesom razširitve tržišča in povezanimi strukturnimi spremembami na strani ponudbe in na strani povpraševanja.

Tabela 4: Indeks relativnih uvoznih prednosti po dejavnostih tehnološke intenzivnosti

	Merilo primerjave: notranja EU-15 trgovina										
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
Visoko tehnološke industrije	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	
Letala in zračna plovila	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	
Farmacevtski proizvodi	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	
Radijska, televizijska in podobna oprema	0,3	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	
Medicinski in optični instrumenti	1,4	1,3	1,2	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	
Srednje-visoko tehnološke industrije	0,9	1,0	0,8	0,9	0,8	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1	
Drugi električni stroji in aparati	1,6	1,6	1,4	1,5	1,5	1,5	1,6	1,7	1,8	2,1	
Motorna vozila in podobno	1,0	1,1	0,9	0,9	0,9	1,1	1,0	1,0	1,0	1,1	
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	
Druga železniška in transportna oprema	0,8	0,3	0,5	0,5	0,7	0,6	0,8	1,2	1,2	1,6	
Druga mehanizacija in oprema	1,5	1,5	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,5	1,6	
Srednje-nizko tehnološke industrije	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	1,2	1,2	
Koks, rafinirani naftni proizvodi in nuklearno olje	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Proizvodi iz kavčuka in plastike	1,1	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1	1,1	
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	1,4	1,4	1,4	1,6	1,3	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5	
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	1,7	1,7	0,9	1,0	1,6	0,8	0,5	0,5	0,8	1,0	
Bazni metali	1,0	1,2	1,0	1,0	1,0	1,0	1,2	1,2	1,4	1,4	
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	2,0	2,0	1,6	1,5	1,5	1,5	1,6	1,7	1,8	1,8	
Nizko tehnološke industrije	2,3	2,0	1,5	1,5	1,3	1,2	1,3	1,2	1,2	1,1	
Ostala predelava in reciklaža	5,0	5,3	5,1	5,3	5,7	5,5	6,9	6,8	7,4	7,5	
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	2,6	2,5	1,7	1,6	1,5	1,4	1,4	1,4	1,3	1,2	
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobačni proizvodi	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	4,4	9,6	2,8	2,5	2,2	1,9	1,8	1,7	1,7	1,4	
	Merilo primerjave: zunanja EU-15 trgovina										
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
Visoko tehnološke industrije	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	
Letala in zračna plovila	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	
Farmacevtski proizvodi	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Radijska, televizijska in podobna oprema	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

Medicinski in optični instrumenti	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Srednje-visoko tehnološke industrije	1,7	1,9	1,8	1,9	1,7	1,8	1,6	1,6	1,8	2,1
Drugi električni stroji in aparati	1,6	1,5	1,3	1,4	1,3	1,2	1,2	1,1	1,4	1,5
Motorna vozila in podobno	2,7	3,1	3,3	3,6	3,0	3,3	2,6	2,8	2,8	3,0
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7
Druga železniška in transportna oprema	0,6	0,3	0,3	0,3	0,5	0,4	0,5	0,7	1,0	1,3
Druga mehanizacija in oprema	1,8	1,8	1,9	1,9	1,8	1,7	1,6	1,5	1,7	1,9
Srednje-nizko tehnološke industrije	1,2	1,3	1,3	1,4	1,3	1,2	1,3	1,2	1,3	1,3
Koks, rafinirani naftni proizvodi in nuklearno olje	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Proizvodi iz kavčuka in plastike	2,0	1,7	1,8	1,8	1,6	1,6	1,5	1,5	1,7	1,7
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	2,7	2,8	2,9	3,3	2,7	2,6	2,5	2,2	2,2	2,3
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	0,3	0,3	0,2	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1
Bazni metali	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1	0,9	1,1	1,1	1,3	1,3
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	2,6	2,6	2,4	2,4	2,3	2,1	2,1	2,1	2,2	2,2
Nizko tehnološke industrije	2,4	2,0	1,8	1,7	1,5	1,4	1,3	1,3	1,2	1,1
Ostala predelava in reciklaža	6,5	6,8	6,9	7,3	7,1	6,2	6,4	5,9	6,2	5,6
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	1,8	1,8	2,8	2,8	2,6	2,5	2,3	2,2	2,2	2,2
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobakični proizvodi	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	2,8	2,3	1,6	1,5	1,3	1,1	0,9	0,8	0,8	0,7

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

3.3. Indeks relativnih trgovinskih prednosti

V določeni meri je presenetljivo, da kaže indeks relativnih trgovinskih prednosti v povprečju za predelovalno dejavnost (D) relativne trgovinske pomanjkljivosti v trgovini z državami EU-15. Kljub temu obstajajo razlike znotraj predelovalne dejavnosti.

Glede na predznak indeksa relativnih trgovinskih prednosti lahko NACE dejavnosti razdelimo v tri skupine (tabela 5). V prvi skupini so dejavnosti, pri katerih je indeks pozitiven in kaže konkurenčne prednosti v primerjavi z notranjo in zunanjo EU-15 trgovino:

A - kmetijstvo, lov, gozdarstvo (delno presenetljivo, glede na razdrobljeno kmetijsko strukturo in naravne pogoje za kmetijsko proizvodnjo),

B - ribištvo,

CB - pridobivanje rud in kamnin, razen energetskih,

DA - proizvodnja hrane, pijač, krmil in tobanih izdelkov,

DF - proizvodnja koks, naftnih derivatov in jedrskega goriva,

DG - proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov in umetnih vlaken,

K - poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve in

Q - eksteritorialne organizacije in združenja.

V primeru primerjave z notranjo EU-15 trgovino in v zadnjih letih tudi v primerjavi z zunanjo EU-15 trgovino to velja tudi za DM - proizvodnja vozil in plovil. V primeru zunanje EU-15 trgovine in v novejših letih tudi v primerjavi z notranjo EU-15 trgovino pa to tudi velja za DB - proizvodnjo tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov, kar je rezultat prevladujoče izvozne trgovinske prednosti v zunanji EU-15 trgovini in delno tudi v primerjavi z notranjo EU-15 trgovino, kar bi lahko kazalo na to, da z določenimi proizvodi z višjo dodano vrednostjo Slovenija lahko ohrani določene tržne deleže, ki so se začeli na EU-15 tržiščih usihati. Vendar pa pri teh proizvodih prihaja do zelo močne zlasti notranje EU konkurence, kjer se je Slovenija zaenkrat pokazala za manj uspešno, vendar z določenimi izboljšanimi po letu 1995. Razlog je verjetno pomanjkanje lastnih blagovnih znamk in

pristajanje na nižje cene v primerjavi z notranjimi EU-15 proizvajalci. Tudi DL - proizvodnja električne in optične opreme v določeni meri kaže večjo konkurenčnost v zunanji EU-15 trgovini kot pa notranji EU-15 trgovini, kjer se slovenski proizvajalci z vstopom v EU soočajo z konkurenčnimi notranjimi proizvajalci. Blizu nič, kar kaže na odsotnost izrazite konkurenčne prednosti oziroma pomanjkljivosti, je indeks relativnih trgovinskih prednosti za dejavnost CA pridobivanje energetskih surovin.

V drugi skupini so dejavnosti z značilnimi mešanimi preskoki med negativnimi in pozitivnimi kazalci, čeprav veljajo novejša izboljšave v pozitivni smeri za dejavnosti DC - proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil, DE - proizvodnja vlaknin, papirja; založništvo in tiskarstvo, DH - proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas in DJ - proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov. To so tudi dejavnosti, ki so imele določene začetne težave z preorientacijo trgov in notranjimi tehnološkimi in strukturnimi spremembami, kar se v novejšem času odraža na povečani konkurenčni sposobnosti v primerjavi z EU-15 notranjo in zunanjo trgovino.

V tretjo skupino spadajo dejavnosti s prevladujočim negativnim predznakom indeksa relativnih trgovinskih prednosti v primerjavi z EU-15 trgovino. Edina dejavnost, ki kaže v obeh primerih mednarodne konkurenčne pomanjkljivosti je DN - proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti in reciklaža. Kakovostne zahteve EU-15 potrošnikov po teh proizvodih so visoke. Poleg tega pa za vsak kakovostni razred so prisotni močni konkurenčni pritiski v notranji in v zunanji EU-15 trgovini. Negativne tendence prevladujejo tudi za DK - proizvodnjo strojev in naprav, ki so bile bolj izrazite v primerjavi z EU-15 zunanjo trgovino v okviru katere je Slovenija dejansko v tem času trgovala z EU-15. Podobna gibanja so prisotna tudi za DI - proizvodnjo drugih nekovinskih mineralnih izdelkov. V primeru DD - obdelava in predelava lesa pa so konkurenčne trgovinske pomanjkljivosti bolj izrazite v primerjavi z EU-15 notranjo kot pa EU-15 zunanjo trgovino, kjer je v zadnjih letih prihajalo do izboljšanja v mednarodni konkurenčnosti za slovenske proizvajalce in izvoznike.

Tabela 5: Indeks relativnih trgovinskih prednosti po NACE dejavnostih

NACE klasifikacija	Merilo primerjave: notranja EU-15 trgovina									
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	0,2	0,3	0,5	1,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5
B. Ribištvo	0,1	0,1	0,2	1,3	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3
C. Rudarstvo	0,1	0,1	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2
CA. Pri. energetskih surovin	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
CB. Pri. Rud in kamnin, razen energetskih	0,4	0,3	0,6	0,3	0,6	0,5	0,6	0,5	0,4	0,6
D. Predelovalne dejavnosti	-0,1	-6,4	-1,2	-1,2	-1,0	0,0	-0,9	-0,9	-0,9	-1,1
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	0,3	0,4	0,6	0,8	0,3	0,4	0,6	0,6	0,5	0,5
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	-1,7	-1,3	-0,4	1,0	0,3	0,0	0,3	0,6	0,5	0,6
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	-1,0	-0,7	-0,1	0,2	0,3	0,0	0,5	0,9	1,2	1,7
DD. Obdelava in predelava lesa	-7,5	-7,2	-3,4	-0,9	-1,9	-2,4	-2,0	-1,7	-1,4	-1,3
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	-0,5	-0,5	0,1	-0,3	0,3	0,1	0,3	0,3	0,3	0,4
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	0,7	1,1	0,8	1,2	1,5	1,7	1,7	2,5	1,9	1,6
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	0,7	0,6	0,8	0,5	0,9	0,6	0,7	0,8	0,7	0,6
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	-0,3	-0,1	0,3	0,5	0,8	0,7	0,6	0,5	0,4	0,3
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	-0,6	-0,5	-0,1	-1,8	0,5	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	-0,2	-0,3	0,1	0,2	0,6	0,3	0,6	0,5	0,4	0,5
DK. Pro. strojev in naprav	0,0	0,0	0,3	-1,1	0,7	0,2	0,5	0,4	0,4	0,2
DL. Pro. električne in optične opreme	0,0	...	0,2	0,4	0,4	0,2	0,4	0,3	0,3	0,3
DM. Pro. vozil in plovil	0,6	0,5	0,7	-0,1	0,7	0,2	0,5	0,4	0,4	0,4

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	-1,9	-1,8	-1,4	-0,6	-0,9	-1,6	-2,3	-2,2	-2,5	-2,4
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	0,3	0,2	0,3	0,7	0,6	0,6	0,6	2,8	1,2	0,3
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	0,3	0,4	0,7	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,6
	Merilo primerjave: zunanja EU-15 trgovina									
NACE klasifikacija	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	0,9	1,2	1,5	0,8	1,6	1,8	1,7	1,5	1,7	1,4
B. Ribištvo	0,7	0,9	1,1	0,3	1,3	1,1	1,0	1,2	1,5	1,3
C. Rudarstvo	0,1	0,1	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2
CA. Pri. energetskih surovin	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1
CB. Pri. Rud in kamnin, razen energetskih	0,2	1,8	0,3	0,5	0,3	0,4	0,3	0,3	0,2	0,3
D. Predelovalne dejavnosti	-0,4	-9,8	-1,8	-1,5	-1,3	-1,2	-1,3	-1,0	-1,5	-1,5
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobaknih izdelkov	0,5	0,6	0,8	0,7	0,1	0,7	1,1	0,9	0,8	0,7
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	0,4	0,3	0,9	0,5	1,2	1,5	0,4	1,9	1,7	1,4
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	-0,3	-0,2	0,2	0,2	0,3	0,5	1,5	1,2	1,5	1,8
DD. Obdelava in predelava lesa	0,1	0,2	-0,8	-2,2	-0,1	-0,2	2,6	0,6	0,5	0,4
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	0,1	0,2	-0,4	0,2	-0,4	-0,2	1,5	0,3	0,1	0,0
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	0,7	1,0	0,8	1,1	1,5	2,0	2,0	3,3	2,6	2,0
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	0,5	0,4	0,6	0,7	0,5	0,6	0,9	0,6	0,6	0,4
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	-0,7	-0,4	0,3	0,6	0,7	1,2	2,3	0,8	0,5	0,2
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	-1,9	-2,0	-1,6	-0,4	-1,2	-0,9	1,7	-0,4	-0,4	-0,6
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	0,0	-0,1	0,4	0,2	0,6	1,1	2,7	1,4	1,1	1,1
DK. Pro. strojev in naprav	-1,0	-1,0	-1,0	-0,3	-0,8	-0,7	1,2	-0,2	-0,5	-0,8
DL. Pro. električne in optične opreme	0,2	0,2	0,4	0,3	0,4	0,5	1,0	0,7	0,6	0,5
DM. Pro. vozil in plovil	0,2	0,0	-0,1	0,5	0,0	-0,1	1,6	-0,4	0,1	-0,2
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	-0,9	-0,9	-0,7	-0,9	-0,4	-0,5	1,0	-0,7	-0,8	-0,7
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	0,5	0,4	0,7	0,4	0,7	1,1	1,1	5,2	1,8	0,4
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	0,2	0,3	0,6	0,2	0,4	0,8	0,6	0,5	0,4	1,0

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

Na temelju podatkov s tabele 6, v kateri so zbrani izračuni, ki prikazuje indekse relativnih trgovinskih prednosti po dejavnostih tehnološke intenzivnosti, sklepamo o prevladujoče primerjalne trgovinske prednosti in delno njihova nadaljnja izboljšanja. Na drugi strani pa ni nobene dejavnosti oziroma podskupine, ki bi kazala na izrazito značilne primerjalne prednosti v EU-15 notranjih in EU-15 zunanjih trgovinskih tokovih. Bolj kaže na stalne napore slovenskih industrij pri ohranjanju obstoječega položaja oziroma postopna izboljšanja zlasti pri spreminjanju slabših rezultatov v bolj ugodna gibanja, kot to razvidno, na primer, za medicinske in optične instrumente pri visoko tehnoloških industrijah, za del srednje-nizko tehnoloških industrij (bazni metali, fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme) in pri nekaterih nizko tehnoloških industrijah (tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev).

Ugodnejša gibanja indeksa relativnih trgovinskih prednosti veljajo za farmacevtske proizvode (vendar z manj jasno tendenco) in pisarniške, računovodske in računalniške stroje med visoko tehnološkimi industrijami, kemikalije brez farmacevtskih sredstev med srednje-visoko tehnološkimi industrijami in pri koksu, rafiniranih naftnih proizvodih in jedrskemu gorivu med srednje-nizko tehnološkimi industrijami. Med nizko tehnološkimi industrijami so razlike in spremembe še bolj pogoste. Relativno ugodna gibanja so opazna za prehrabene proizvode, pijače in tobačne proizvode, kjer se je Slovenija na EU trgih pojavljala zlasti z nekaterimi specifičnimi proizvodi. Vidne težave ali trgovinske pomanjkljivosti so opazne za ostalo predelavo in reciklažo.

Velja pa izpostaviti, da obstajajo nekatere značilne razlike v indeksih relativnih trgovinskih prednosti, ki so primerjani z različnima meriloma kot osnove primerjave. V primeru visoko tehnoloških industrij so razlike v rezultatih manj značilne. Razlike v rezultatih pa so bolj občutne pri srednje-visokih tehnoloških industrijah, pri čemer so rezultati za Slovenijo v splošnem bolj ugodni v primeru notranjih EU-15 kot pa zunanjih EU-15 trgovinskih tokov. To posebej velja za motorna vozila in podobno in drugo mehanizacijo in opremo. Čeprav je v povprečju manj razlik pri srednje-nizko tehnoloških industrijah, pa so bolj značilne razlike v notranji strukturi, kot na primer v primeru za druge nemetalne proizvode, ki kažejo večje trgovinske prednosti v notranji EU-15 kot pa v zunanji EU-15 trgovinskih tokovih.

Obratno velja za bazne metale. Za nizko tehnološke industrije velja, da so gibanja manj neugodna pri notranjih v primerjavi z zunanjimi EU-15 trgovinskimi tokovi. To posebej velja za les, celulozo, papir, papirne proizvode, tiskanje in publiciranje. Omenjene razlike dajejo bolj optimistična pričakovanja z članstvom Slovenije v EU pri koriščenju trgovinskih prednosti na širšem Skupnem evropskem tržišču. Zaradi podobnih gospodarskih struktur pa bodo pri podobnih proizvodah iskale svoje trgovinske prednosti tudi druge nove članice EU.

Tabela 6: Indeks relativnih trgovinskih prednosti po dejavnostih tehnološke intenzivnosti

	Merilo primerjave: notranja EU-15 trgovina									
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Visoko tehnološke industrije	0,2	0,1	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4
Letala in zračna plovila	-0,1	0,0	0,4	0,2	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,3
Farmacevtski proizvodi	0,6	0,5	0,7	0,7	0,8	0,6	0,7	0,8	0,7	0,5
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5
Radijska, televizijska in podobna oprema	0,1	0,1	0,3	0,5	0,4	0,3	0,5	0,4	0,4	0,3
Medicinski in optični instrumenti	-0,3	-0,3	0,1	0,3	0,5	0,1	0,3	0,2	0,3	0,4
Srednje-visoko tehnološke industrije	0,8	0,6	1,0	1,1	1,4	0,5	1,0	0,9	1,0	0,7
Drugi električni stroji in aparati	-0,6	-0,5	-0,2	0,0	0,3	0,0	0,1	0,1	0,0	-0,1
Motorna vozila in podobno	0,9	0,6	0,8	0,8	0,8	0,2	0,6	0,5	0,5	0,3
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	0,7	0,6	0,8	0,9	0,9	0,6	0,7	0,7	0,8	0,7
Druga železniška in transportna oprema	-0,4	-0,1	0,4	0,9	-0,2	-0,2	0,1	1,9	0,3	-0,7
Druga mehanizacija in oprema	0,0	0,0	0,3	0,3	0,7	0,2	0,5	0,4	0,4	0,2
Srednje-nizko tehnološke industrije	-0,1	-0,1	0,2	0,5	1,0	0,7	1,0	1,1	0,8	0,8
Koks, rafinirani naftni proizvodi in nuklearno olje	0,7	1,1	0,1	1,1	1,5	1,7	1,7	2,5	1,9	1,6
Proizvodi iz kavčuka in plastike	-0,3	-0,1	0,3	0,6	0,8	0,7	0,6	0,5	0,4	0,3
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	-0,5	-0,4	0,0	0,1	0,6	0,2	0,4	0,3	0,3	0,3
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	0,7	2,9	1,8	3,0	2,7	1,8	3,0	2,4	1,9	2,9
Bazni metali	0,1	-0,1	0,1	0,1	0,4	0,3	0,5	0,4	0,3	0,4
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	-0,8	-0,7	0,0	0,3	0,7	0,3	0,7	0,4	0,4	0,4
Nizko tehnološke industrije	-1,1	-0,8	-0,1	0,1	0,3	0,0	0,1	0,2	0,2	0,3
Ostala predelava in reciklaža	-4,3	-4,2	-3,4	-3,1	-2,7	-3,6	-5,2	-5,2	-5,7	-5,6
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	-1,6	-1,6	-0,6	-0,4	-0,2	-0,4	-0,2	-0,1	0,0	0,1
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobakični proizvodi	0,3	0,4	0,6	0,6	0,6	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	-2,0	-7,3	-0,4	0,0	0,3	0,0	0,4	0,7	0,8	0,9

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

	Merilo primerjave: zunanja EU-15 trgovina									
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Visoko tehnološke industrije	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5	0,4	0,4
Letala in zračna plovila	-0,1	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,3
Farmacevtski proizvodi	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5	0,4	0,4	0,6	0,6	0,4
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,9	0,9	0,9	0,9
Radijska, televizijska in podobna oprema	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,6	0,6	0,5	0,4
Medicinski in optični instrumenti	-0,1	-0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2
Srednje-visoko tehnološke industrije	-0,2	-0,4	-0,2	-0,4	0,1	0,0	0,4	0,5	0,2	-0,4
Drugi električni stroji in aparati	-0,7	-0,5	-0,2	-0,2	0,1	0,1	0,2	0,4	0,2	0,0
Motorna vozila in podobno	0,2	-0,6	-0,9	-1,1	-0,6	-0,8	0,1	-0,3	-0,4	-1,0
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev	0,6	0,5	0,7	0,6	0,7	0,7	0,6	0,7	0,6	0,4
Druga železniška in transportna oprema	-0,1	0,1	0,4	0,9	0,0	0,2	0,6	3,1	0,9	-0,2
Druga mehanizacija in oprema	-1,0	-1,0	-1,0	-1,1	-0,8	-0,7	-0,4	-0,2	-0,5	-0,8
Srednje-nizko tehnološke industrije	-0,1	-0,1	0,2	0,3	0,9	1,2	1,3	1,7	1,4	1,1
Koks, rafinirani naftni proizvodi in nuklearno olje	0,7	1,0	0,1	1,2	1,6	2,0	2,0	3,3	2,6	2,0
Proizvodi iz kavčuka in plastike	-0,7	-0,4	0,3	0,5	0,9	1,2	0,9	0,8	0,5	0,2
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	-1,7	-1,8	-1,5	-1,8	-1,0	-0,9	-0,6	-0,4	-0,4	-0,6
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	0,1	0,3	0,3	0,5	0,4	0,3	0,5	0,5	0,7	0,7
Bazni metali	0,4	0,2	0,6	0,3	0,8	1,3	1,5	1,5	1,3	1,4
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	-1,4	-1,2	-0,7	-0,5	0,0	0,1	0,5	0,5	0,3	0,1
Nizko tehnološke industrije	-0,6	-0,4	0,0	0,2	0,5	0,5	0,7	0,9	0,8	0,7
Ostala predelava in reciklaža	-5,6	-5,5	-5,0	-4,7	-3,9	-3,8	-4,5	-3,9	-4,1	-3,6
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	-0,5	-0,4	-1,2	-1,3	-0,9	-0,8	-0,5	-0,1	-0,2	-0,3
Prehrabeni proizvodi, pijače in tobakični proizvodi	0,5	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	1,0	0,8	0,7
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	0,0	0,1	0,7	0,8	1,2	1,3	1,5	1,8	1,7	1,6

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

4. Sklepi

V prispevku je bila analizirana konkurenčnost slovenske trgovine v primerjavi z EU-15 državami. Konkurenčnost slovenske trgovine je bila merjena z primerjavo posameznega slovenskega sektorja relativno glede na EU-15 sektorje, pri čemer so za merilo primerjave bili ločeno uporabljeni notranja EU-15 trgovina in posebej zunanja EU-15 trgovina. Pokazatelji konkurenčnosti so bili izračunani na temelju Eurostatovih trgovinskih podatkov. Izračunane in podrobno prikazane so bile tri skupine pokazateljev: indeks relativnih izvoznih prednosti, indeks relativne uvozne penetracije in indeks relativnih trgovinskih prednosti. Vsi izračuni so po posameznih letih za razdoblje 1993-2002. Vsi rezultati so tudi posebej prikazani po dejavnostih NACE klasifikacije in po OECD-jevi klasifikaciji predelovalnih industrij, ki bazirajo na njihovi tehnološki intenzivnosti ob uporabi ISIC revizija 3 razdelani strukturi dejavnosti. Prispevek tako podaja nove rezultati o trgovinskih prednostih in trgovinskih pomanjkljivostih za slovensko gospodarstvo v trgovini z EU-15 državami po posameznih gospodarskih sektorjih.

Kljub temu da so rezultati mešani in se razlikujejo znotraj posameznih skupin dejavnosti, velja, da v povprečju predelovalna D dejavnost kaže bolj intenzivne napore pri ohranjanju in postopnem povečevanju izvoznih trgovinskih prednosti. Rezultati kažejo več pomanjkljivosti pri uvozni penetracije, kar bi lahko pomenilo, da so priprave izvoznih sektorjev na višje konkurenčne pritiske se že začele bistveno prej kot to velja za industrije, ki so v preteklosti temeljile v večji meri na strategijah uvozne substitucije ob zunanjetrgovinski zaščiti in državnih pomočeh. Deregulacija makroekonomskega in sektorskega okolja je tako pomenila večje težave za dejavnosti, ki so v večji meri bile usmerjene na bolj zaprto domače tržišče. Presenetljivo pa je, da je indeks trgovinskih prednosti za celotno predelovalno D dejavnost izpadel kot negativen. To bi pomenilo, da gledano v celoti, slovenska predelovalna D dejavnost ni imela primerjalnih trgovinskih prednosti ampak primerjalne trgovinske pomanjkljivosti glede na EU-15 države in konkurente, ki se pojavljajo na teh tržiščih.

Tudi rezultati primerjalnih trgovinskih prednosti po dejavnostih tehnološke intenzivnosti so pokazali mešane rezultate, pri čemer rezultate kažejo večjo konkurenčnost za srednje-visoko tehnološke industrije in srednje-nizko tehnološke industrije ter delno za nizko tehnološke industrije. Bistveno slabše, zlasti pri uvozni penetraciji, pa velja za visoko tehnološke industrije, ki jih bo najverjetneje Slovenije tudi v prihodnje v veliki meri uvažala.

Literatura

- Balassa, B. (1989). *Comparative Advantage, Trade Policy and Economic Development*, New York and London.
- Rojec, M., Šušteršič, J., Vasle, B., Bednaš, M. & Jurančič, S. (2004). *Accession to the EU: The End of Gradualism in Slovenia?* Paper presented at the 57th International Atlantic Economic Conference, Session: Growth and Convergence, Lisbon, Portugal, 10-14 March 2004.
- Scott, L. & Vollrath, T.L. (1992): *Global Competitive Advantage and Overall Bilateral Complementarity in Agriculture: A Statistical Review*, United States Department of Agriculture, Economic Research Service, *Statistical Bulletin*, No. 850, Washington D.C.
- Vollrath, T.L. (1991): *A Theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measures of Revealed Comparative Advantage*, *Weltwirtschaftliches Archiv* 127(2): 265-280.

UNIVERZA NA PRIMORSKEM

Fakulteta za management Koper

EIFM – EKONOMSKI INŠTITUT FAKULTETE ZA MANAGEMENT

R1: Metodologija za ugotavljanje konkurenčnih prednosti slovenskega gospodarstva in predlog prednostnih področij

CENOVNA KONKURENČNOST SLOVENSKE ZUNANJE
TRGOVINE
Četrty del poročila

Koper, avgust 2004

Uvod

Čeprav Statistični urad Republike Slovenije (SURS) izračunava določena razmerja med slovenskimi izvoznimi in uvoznimi cenami, do sedaj še ni bila izdelana celovita analiza kakovostne komponente v izvoženih in uvoženih proizvodih. Aturupane in ostali (1999) sicer poročajo razmerje slovenske izvozne do uvozne cene v trgovini z EU državami, ki kažejo rahlo tendenco izboljšanja od 1,153 v letu 1993, na 1,182 v letu 1994 in na 1,221 v letu 1995. Po njihovih izračunih je bilo to razmerje cen v letih 1993 in 1994 najvišje za Slovenijo v primerjavi z drugimi analiziranimi državami (Bolgarijo, Češko, Madžarsko, Moldavijo, Poljsko, Romunijo in Slovaško). V letu 1995 pa je Slovenijo prehitela Madžarska. Določene primerjave so na temelju literature tudi prikazane v Rojec in ostali (2004).

V tem poglavju je ocena kakovosti izvoza glede na uvoz izdelana bistveno bolj podrobno, vendar pa se analiza nanaša na Slovenijo. Kakovost izvoza glede na uvoz je izdelana z primerjavo gibanja izvoznih do uvoznih cen sorodnih proizvodov za Slovenijo na tri načine. Prvič, primerjane so slovenske izvozne cene dobljene kot enote vrednosti izvoza v EU-15 države s slovenskimi uvoznimi cenami dobljenimi kot enote vrednosti slovenskega uvoza iz EU-15 držav. Omenjeno razmerje izvozne do uvozne cene kaže na kakovostne razlike in s tem razlike v cenah med slovenskimi izvoženimi in uvoženimi proizvodi z EU-15 državami. Višja izvozna cena glede na uvozno ceno naj bi kazala višjo kakovost izvoženih glede na uvožene sorodne proizvode, in narobe, kadar je razmerje nižje od ena. Spremembe v kakovosti izvoženih glede na uvožene sorodne proizvode so tako aproksimirane s pomočjo razmerja med enoto vrednosti izvoženega in uvoženega sorodnega proizvoda. Drugič, primerjane so slovenske izvozne cene v EU-15 države z notranjimi uvoznimi cenami v trgovini med EU-15 državami. Omenjeno razmerje kaže na morebitne kakovostne in s tem cenovne razlike med slovenskim izvozom v EU glede na uvoz, ki je prisoten v notranji trgovini podobnih proizvodov med EU-15 državami. Tretjič, primerjane so slovenske izvozne cene v EU-15 države z zunanjimi uvoznimi cenami v EU-15 trgovini s preostalim svetom. Razmerje večje kot ena nam kaže, da so slovenski izvozniki v EU-15 države dosegali višjo kakovost in s tem izvozne cene kot drugi izvozniki sorodnih proizvodov na EU-15 tržišča. In narobe, kadar je razmerje manjše od ena, kar kaže na nižjo konkurenčnost v primerjavi z drugimi izvozniki na EU-15 tržišča.

V naslednjem, drugem delu je prikazana metodologija za izračun razmerja izvozne do uvozne cene. V tretjem delu so prikazana razmerja med izvozno in uvozno ceno na vse tri zgoraj omenjene načine. Vsi rezultati so prikazani po industrijskih dejavnostih na ravni ene- in dvestne NACE dejavnosti in po tehnološki intenzivnosti posameznih sektorjev. V zaključnem delu so izvedeni sklepi in podani nekateri ukrepi za potrebe ekonomske politike.

2. Metodologija in uporabljeni podatki

Razmerja izvozne do uvozne cene so prikazana na eno- in dve-mestni NACE proizvodni dejavnosti in po eno- in dve-mestnih tehnoloških dejavnostih na temelju OECD klasifikacije predelovalnih dejavnostih, ki temeljijo na tehnologiji ob uporabi ISIC rev. 3 razčlenitvi dejavnosti. Za merjenje kakovosti slovenskega izvoza v primerjavi z uvozom je uporabljeno razmerje med izvozno in uvozno ceno v trgovini z EU-15 državami. Izvozna cena (UVX_{ij}) in uvozna cena (UVM_{ij}) so izvedene na temelju vrednosti izvoza oziroma vrednosti uvoza in količine izvoza oziroma količine uvoza na štiri-mestni ravni kombinirane nomenklature (KN), kjer je posamezna proizvodna raven označena z j znotraj proizvodne skupine i . Razmerje izvozne-do-uvozne cene na štiri-mestni KN ravni ($IATT_{ij}$) je definirano kot: (1)

$$IATT_{ij} = \frac{UVX_{ij}}{UVM_{ij}}. \text{ Tehtane enote vrednosti za soroden izvoz (UVMX}_i) \text{ in tehtane enote}$$

vrednosti za soroden uvoz (UVM*M*_{*i*}) na eno- ali dvo-mestni NACE proizvodni skupini i in na ravni eno- in dve-mestnih i dejavnosti po tehnološki intenzivnosti so definirane kot: (2)

$$UVMX_i = \frac{UVX_{ij}}{UVM_{ij}} \left\{ \frac{LIIT_{ij}}{LIIT_i} \right\} \text{ oziroma (3) } UVM_{i} = \frac{UVM_{ij}}{UVM_{ij}} \left\{ \frac{LIIT_{ij}}{LIIT_i} \right\}, \text{ kjer je utež}$$

(ponder) raven znotraj-industrijske trgovine proizvoda j v skupini i ($LIIT_{ij}$) v celotni ravni znotraj-industrijske trgovine proizvodne skupine i ($LIIT_i$). Razmerje med $UVMX_i$ in UVM_{i}

je definirano kot: (4) $IAMTT_i = \frac{UVMX_i}{UVM_{i}}$,

ki je pokazatelj relativne kakovosti izvoza glede na soroden uvoz. Razmerje večje kot ena kaže, da je izvoz sorodnih proizvodov dražji in tako boljše kakovosti kot soroden uvoz, in narobe, ko je razmerje manj kot ena.

Za merjenje kakovosti slovenskega izvoza v EU-15 države v primerjavi posebej z EU-15 notranjim uvozom in posebej v primerjavi z EU-15 zunanjim uvozom bo uporabljeno razmerje med slovensko izvozno ceno v EU-15 države s skupno EU-15 posebej uvozno ceno v trgovini med EU-15 državami in posebej s skupno EU-15 uvozno ceno v zunanji trgovini. Ustrezne EU uvozne cene ($EUUVM_{ij}$) so izvedene na temelju vrednosti in količine EU uvoza na štiri-mestni NACE proizvodni ravni j znotraj proizvodne skupine i . Razmerje slovenske izvozne do EU uvozne cene na štiri-mestni NACE ravni ($IATT_{ij}$) pa je definirano kot:

$$(5) IATT_{ij} = \frac{UVX_{ij}}{EUUVM_{ij}}.$$

Tehtane enote vrednosti za soroden EU uvoz ($EUUVM_{i}$) na eno- ali dvo-mestni NACE proizvodni skupini i so definirane kot:

$$(6) EUUVM_{i} = \frac{EUUVM_{ij}}{EUUVM_{ij}} \left\{ \frac{LIIT_{ij}}{LIIT_i} \right\},$$

kjer je utež (ponder) raven znotraj-industrijske trgovine proizvoda j v skupini i ($LIIT_{ij}$) v celotni ravni znotraj-industrijske trgovine proizvodne skupine i ($LIIT_i$). Razmerje med $UVMX_i$ in $EUUVM_{i}$ je definirano kot:

$$(7) IAMTT_i = \frac{SIUVMX_i}{EUUVM_{i}},$$

ki je pokazatelj relativne kakovosti slovenskega izvoza glede na soroden EU uvoz. Razmerje večje kot ena kaže, da je slovenski izvoz sorodnih proizvodov dražji in tako boljše kakovosti kot soroden EU uvoz, in narobe, ko je razmerje manj kot ena.

Izračuni so izvedeni na štiri-mestni KN ravni po posameznih letih za obdobje 1993-2002 iz Eurostatovih Comext CD-ROM podatkov o slovenski trgovini z EU, notranji EU-15 trgovini in EU-15 zunanji trgovini z ostalimi državami.¹¹ Izračuni izvedeni na štiri-mestni KN ravni so agregirano prikazani na eno- in dve-mestni NACE ravni in po dejavnostih tehnološke intenzivnosti.

¹¹Glej tudi: <http://europa.eu.int/comm/eurostat/Public/datashop/print-product/EN?catalogue=Eurostat&product=comext-EN&file=pexpress.htm>.

3. Rezultati analize

Rezultati analize so razdeljeni na tri dele. Najprej so prikazani in primerjani rezultati za razmerje slovenske izvozne do uvozne cene v trgovini z EU-15 državami po NACE dejavnostih. V drugem delu so prikazana razmerja slovenske izvozne do uvozne cene v trgovini z EU-15 po dejavnostih tehnološke intenzivnosti. V tretjem delu pa so prikazana razmerja slovenske izvozne do notranje in do zunanje EU-15 uvozne cene. Rezultati so prikazani posebej po NACE dejavnostih in posebej po dejavnostih tehnološke intenzivnosti.

3.1. Razmerje slovenske izvozne do uvozne cene v trgovini z EU-15 državami po NACE dejavnostih

Razmerje izvozne do uvozne cene kaže kakovostne razlike in njene spremembe v času v izvoženih glede na uvožene proizvode, ki so potekali med Slovenijo in EU-15 državami (tabela 1). Razmerje večje kot ena pomeni, da je bila vrednost na enoto izvoženih proizvodov iz Slovenije v EU-15 večja kot vrednost na enoto uvoženih sorodnih proizvodov iz EU-15 v Slovenijo. Višja izvozna kot uvozna cena pa naj bi tudi pomenila, da je bila kakovost izvoženih proizvodov višja kot kakovost uvoženih sorodnih proizvodov, kar se odraža v razlikah v cenah. Velja seveda tudi obratno, ko velja razmerje manjše kot ena.

V primeru, ko je razmerje enako ena pa ni bilo bistvenih razlik med izvoznimi in uvoznimi cenami oziroma je bila kakovost izvoženih in uvoženih sorodnih proizvodov precej podobna. Kot je opazno iz tabele 1, v večih primerih manjkajo podatki, ker je šlo bodisi za enosmerne tokove in seveda v teh primerih ni možno izračunati razmerja med izvozno in uvozno ceno, ker bodisi izvozni ali pa uvozni tok v posameznem primeru ni obstajal.

V nekaterih primerih so bile tudi zelo velika nihanja, ki jih ni mogoče vsebinsko pojasniti, kar nas je navajalo na misel, da so v nekaterih primerih rezultati odvisni tudi od morebitnih napak v podatkih. V primerih K - poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve in Q - eksteritorialne organizacije in združenja ni bilo mogoče izračunati razmerja za celoten sektor. Za to obstaja razlaga v tem, da sta to storitvena sektorja in kadar gre za izvoz storitev običajno velja, da so enosmerni tokovi ali pa so relativne cene zelo različne, ker se izvažajo praviloma specifične oblike storitev.

Glede na velikost in gibanje razmerja izvozne do uvozne cene lahko NACE dejavnosti razdelimo v pet skupin.

Za prvo skupino spadajo dejavnosti za katere velja, da je razmerje izvozne do uvozne cene višje kot ena. V teh primerih gre za pozitivna gibanja v cenovni oziroma kakovostni konkurenčnosti teh dejavnosti, ki svoje sorodne proizvode izvažajo po višjih cenah v EU-15 kot se podobni proizvodi iz EU-15 uvažajo v Slovenijo. Ugotovili smo tri dejavnosti, ki imajo višje izvozne cene kot so uvozne cene:

DD - obdelava in predelava lesa,
DH - proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas (s tendenco zniževanja) in
DK - proizvodnja strojev in naprav (prav tako s tendenco zniževanja).

Večja od ena, vendar z zadržkom zaradi pomanjkljivih podatkov, je bilo to ugotovljeno tudi za:

B - ribištvo,
DA - proizvodnja hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov,
DI - proizvodnja drugih nekovinskih mineralnih izdelkov in
DJ - proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov.

Za drugo skupino dejavnosti velja, da je razmerje izvozne do uvozne cene okrog ena. V teh primerih ne bi smelo biti bistvenih razlik v kakovosti in s tem tudi ne bistvenih razlik med izvoznimi in uvoznimi cenami sorodnih proizvodov. V to skupino z določeno omejenostjo lahko vključimo DB - proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov, ki pa dejansko po letu 1996 doživlja zniževanje razmerja izvozne do uvozne cene pod ena, kar kaže na to, da so dejansko te dejavnosti začele izgubljati cenovno konkurenčnost v trgovini z EU-15 državami. To je verjetno tudi eden od razlogov zniževanja donosnosti te dejavnosti pri nas, če upoštevamo, da se je ob neugodnih cenovnih gibanjih tudi stroškovna struktura začela poslabševati s stalnimi pritiski po rasti plač v slovenskem gospodarstvu. Tudi za DE - proizvodnjo vlaknin, papirja, založništvo in tiskarstvo velja, da se je razmerje po letu 1996 začelo zniževati pod ena, kar prav tako kaže na izgubljanje cenovne konkurenčnosti v trgovini z EU-15 državami. V primerih, ko se razmerje giblje okrog ena velja tudi za CA - pridobivanje energetskih surovin, DG - proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov in umetnih vlaken in DL - proizvodnja električne in optične opreme (z določenimi odstopanji). Za tretjo skupino velja, da se je razmerja znižalo od večje kot ena na manj kot ena.

Gre za očitno poslabšanje cenovne konkurenčnosti Slovenije v trgovini z EU-15 državami v dejavnostih:

A - kmetijstvo, lov in gozdarstvo,
DM - proizvodnja vozil in plovil, ki pa ostaja blizu ena,
DN - proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti in reciklaža (ob pomanjkljivih podatkih) in delno že omenjena,
DL - proizvodnja električne in optične opreme.

V četrto skupino bi lahko uvrstili dejavnosti DC - proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil, ki doživlja ugodna gibanja, saj je naprej dohitevala in se ugodno približevala razmerju blizu ena, od vključno leta 1999 pa ga je začela preseirati, kar kaže na izboljšano cenovno konkurenčnost v trgovini z EU-15 za to dejavnost.

V peto skupino spadajo dejavnosti, za katere velja, da je izvozna cena nižja kot ustrežna uvozna cena in je zaradi tega razmerje manjše kot ena. To ob pomanjkljivih podatkih velja za

CB - pridobivanje rud in kamnin, razen energetskih in DF - proizvodnja koksa, naftnih derivatov in jedrskega goriva, ki pa se približuje ena.

Tabela 1: Razmerje izvozne do uvozne cene za slovensko trgovino z EU-15 državami po NACE dejavnostih

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	1,23	1,15	1,09	1,10	1,12	1,22	0,95	0,96	0,98	0,80
B. Ribištvo	1,55	1,64	1,75	1,65	1,64	1,55	1,46			
C. Rudarstvo										
CA. Pri. Energetskih surovin	1,11		1,03	0,96	1,03					
CB. Pri. Rud in kamnin, razen energetskih	0,89	0,75	1,19			1,01	0,88	0,81	0,64	
D. Predelovalne dejavnosti										
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov					1,02	1,16			1,24	1,34
DB. Pro. tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	0,97	1,06	1,04	1,04	0,98	0,92	0,93	0,92	0,94	0,88
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	0,88	0,91	0,97	1,04	0,98	0,92	1,25	1,25	1,42	1,18
DD. Obdelava in predelava lesa	1,75	2,04	1,76	2,01	1,74	1,59	1,50	1,42	1,39	1,78
DE. Pro. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	0,99	1,02	0,93	1,12	0,96	0,90	0,88	0,85	0,90	0,84
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva			0,86	0,94			0,92	0,98	1,05	
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin			0,98	0,92	1,01	1,00	0,99	1,00		
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	1,64	1,88	1,34	1,51	1,48	1,56	1,38	1,25	1,20	1,21
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	1,52	1,73				1,53	1,40	1,28	1,36	1,44
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	1,31	1,56	1,42	1,72		1,44		1,24	1,30	1,61
DK. Pro. strojev in naprav	1,90	1,98	1,91	1,86	1,61	1,43	1,46	1,60	1,43	1,64
DL. Pro. električne in optične opreme	1,03	1,24	1,03	0,96	0,89	0,98		1,09		0,83
DM. Pro. vozil in plovil	1,28	1,50	1,00	1,05	1,27	1,14	1,36	1,60	0,98	0,98
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	1,39	1,33	1,28	1,20	1,25	1,12	1,00	0,90		
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve										
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja										

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

3.2. Razmerje slovenske izvozne do uvozne cene v trgovini z EU-15 po dejavnostih tehnološke intenzivnosti

Kljub določenim poslabšanjem je Slovenija dosegala zadovoljiva razmerja izvozne do uvozne cene v trgovini z EU-15 državami po dejavnostih tehnološke intenzivnosti (tabela 2). Za večino srednje-visokih tehnoloških industrij in srednje-nizkih tehnoloških industrij je ugotovljeno razmerje večje od ena, kar pomeni da je Slovenija dosegala višje izvozne cene na tržiščih EU-15 držav, kot pa so bile cene za uvožene sorodne proizvode iz EU-15 držav v Slovenijo. Bolj podroben pregled rezultatov po dejavnostih tehnološke intenzivnosti pa kaže štiri skupine dejavnosti po velikosti razmerja izvozne do uvozne cene.

Najprej je to skupina dejavnosti, za katere velja razmerje izvozne do uvozne cene, ki je večje od ena. Izmed visoko tehnoloških industrij bi z določenimi omejitvami v to skupino lahko vključili dejavnost letala in zračna plovila, sem uvrščamo več dejavnosti srednje-visokih tehnoloških industrij: drugi električni stroji in aparati (razmerje se znižuje), druga železniška in transportna oprema (razmerje se znižuje) in druga mehanizacija in oprema.

V skupino z razmerjem izvozne do uvozne cene večja kot ena pa spada pretežni del srednje-nizkih tehnoloških industrij: proizvodi iz kavčuka in plastike (se znižuje), drugi nemetalni mineralni proizvodi, izgradnja in popravilo čolnov, bazni metali in fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme. V drugo skupino lahko razvrstimo dejavnosti, za katere

se razmerje izvozne do uvozne cene giblje v bližini ena, kar pomeni, da ni bistvenih razlik v cenah in kakovosti med izvoženimi in uvoženimi sorodnimi proizvodi med Slovenijo in državami EU-15. Izmed visoko tehnoloških industrij lahko uvrstimo v to skupino naslednje dejavnosti: pisarniški, računovodski in računalniški stroji; radijska, televizijska in podobna oprema (kaže izboljšanje) in medicinski in optični instrumenti (kaže poslabšanje). Izmed srednje-visokih tehnoloških industrij spadata v to skupino dejavnosti motorna vozila in podobno in kemikalije brez farmacevtskih sredstev. Z določenimi omejitvami v to skupino spada tudi dejavnost koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva iz srednje-nizkih tehnoloških industrij. Izmed nizko tehnoloških industrij pa se izvozne cene ne razlikujejo bistveno od ustreznih uvoznih cen za dejavnost les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje in dejavnost tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev.

Posebej velja omeniti dejavnost ostala predelava in reciklaža iz nizko tehnoloških industrij, pri kateri je prišlo do znižanja cenovne konkurenčnosti in do padca razmerja, ki je bilo večje od ena, vendar pa se je značilno znižalo izpod ena.

Končno, gre za posebno skupino, za katero velja razmerje izvozne do uvozne cene, ki je manjše od ena. To pomeni, da so se izvažali cenejši proizvodi in uvažali bolj kakovostni sorodni proizvodi po višjih cenah. V to skupino spadata dejavnosti farmacevtskih proizvodov iz visoko tehnoloških industrij, ki sicer kljub temu kaže določena izboljšanja v cenovni konkurenčnosti, in prehrambeni proizvodi, pijače in tobakični proizvodi iz nizko tehnoloških industrij.

Tabela 2: Razmerje slovenske izvozne do uvozne cene v trgovini z EU-15 državami po dejavnostih tehnološke intenzivnosti

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	
Visoko tehnološke industrije										
Letala in zračna plovila	1,8	1,7	1,7	1,7		1,5	1,4			
Farmacevtski proizvodi	0,7		0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	0,8	0,9
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	1,1		1,0	0,9	0,8		1,0	1,4	1,0	
Radijska, televizijska in podobna oprema	0,9	0,6		0,8		0,9	1,0	1,0	1,2	1,1
Medicinski in optični instrumenti	1,0	1,3			0,9			1,3		0,7
Srednje-visoko tehnološke industrije										
Drugi električni stroji in aparati	1,5	2,0	1,7	1,4	1,4	1,6	1,2	1,2	1,4	1,2
Motorna vozila in podobno	1,1	1,1	0,9	1,0	1,1	1,1	1,3	1,2	1,2	1,2
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev		0,9	0,9	0,8	1,1	1,0	1,2	1,1	0,9	
Druga železniška in transportna oprema	1,6	1,4	1,5	1,1	1,7	1,5	1,4	1,0	0,9	1,0
Druga mehanizacija in oprema	1,9	2,0	1,9	1,9	1,6	1,4	1,5	1,6	1,4	1,6
Srednje-nizko tehnološke industrije										
Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva			0,9	0,9		1,0	0,9	0,8	1,1	
Proizvodi iz kavčuka in plastike	1,6	1,9	1,3	1,5	1,2	1,6	1,4	1,2	1,2	1,2
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	1,4	1,6				1,5		1,3	1,2	1,4
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	1,5	1,6	1,3	1,5		1,8	1,7	1,5	1,6	1,4
Bazni metali	1,2	1,0	1,1	1,1				1,2	1,2	1,6
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	1,4	2,0	1,6		1,5	1,4	1,5	1,2	1,3	1,3
Nizko tehnološke industrije										
Ostala predelava in reciklaža	1,4	1,2	1,0	1,1	1,2	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	1,1	1,2	0,9	1,3	1,1	1,0	0,9	0,9	1,0	1,0
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobakični proizvodi					1,0	0,8				0,7
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0	1,2	1,2	1,0

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

3.3. Razmerje slovenske izvozne do notranje EU-15 in do zunanje EU-15 uvozne cene

Razmerje izvozne do uvozne cene ponazarja kakovost izvoza glede na uvoz za sorodne proizvode. To velja tudi za razmerje slovenskih izvoznih cen v EU-15 v primerjavi z EU-15 uvoznimi cenami. Če je razmerje enako ena, to pomeni, da se iz Slovenije izvažajo sorodni proizvodi približno enake kakovosti kot to velja za notranjo EU-15 trgovino in za preostalo zunanjo EU-15 trgovino z drugimi državami. V primeru, da je razmerje večje kot ena, to pomeni, da je kakovost slovenskih izvoženih proizvodov višja in zato dražja od sorodnih uvoženih proizvodov v EU-15 državah, bodisi v njihovi medsebojni notranji trgovini ali pa v primerjavi z drugimi izvozniki sorodnih proizvodov v EU-15 države. In narobe, ko je razmerje slovenske izvozne cene v EU-15 nižje od ustrezne EU-15 uvozne cene. Povečevanje razmerja v času pomeni kakovostno izboljšanje slovenskega izvoza v EU-15 države glede na soroden EU-15 notranji ali pa preostali zunanji uvoz, in narobe, ko se razmerje zmanjšuje.

3.3.1. Razmerje slovenske izvozne do notranje in do zunanje EU-15 uvozne cene po NACE dejavnostih

Razmerje slovenske izvozne do notranje EU-15 uvozne cene za sorodne proizvode kaže cenovno oziroma kakovostno konkurenčnost slovenskega izvoza v primerjavi s kakovostjo in cenami, ki vladajo v medsebojni notranji EU-15 trgovini v sorodnih proizvodih. Z članstvom Slovenije v EU-15 je to tudi pomembna empirična informacija o tem, kakšna je kakovostna in cenovna konkurenčnost ter s tem kakšna so potrebna prilaganja slovenskega gospodarstva na kakovostne in cenovne pogoje poslovanja na notranjih EU-15 tržiščih. Tabela 3 obsega podatke o razmerju slovenske izvozne do EU-15 notranje uvozne cene po posameznih NACE dejavnostih.

V povprečju je razmerje cen manjše kot ena za predelovalno dejavnost (D), kar kaže na to, da je Slovenija pri izvozu v EU-15 države za sorodne izvožene proizvode dosegala nižje cene, kot so le te veljale v notranji trgovini med EU-15 državami. To bi lahko pomenilo, da so nižje slovenske izvozne cene na EU-15 tržiščih v primerjavi na notranjo EU-15 trgovino bile dosežene zaradi nižje kakovosti sorodnih slovenskih proizvodov. Velja poudariti, da je razmerje cen v času precej stabilno na ravni 20 odstotnih točk nižje za slovenske izvozne cene v EU-15 države kot so bile dosežene cene v sorodnih proizvodih v notranji trgovini med EU-15 državami.

Ali je razlika izključno pogojena s kakovostjo ali pa je bila tudi povezana še z morebitnimi drugimi dejavniki, kot na primer ne-članstvom Slovenije v EU, pa se bo posebej pokazalo z vstopom Slovenije v EU. Bolj verjetno je, da so razlike dejansko bile pogojene z različno kakovostjo sorodnih proizvodov. Čeprav za večino predelovalnih dejavnosti (D) velja, da je razmerje cen manjše kot ena (pogosto med 0,5 in 0,8), so določene razlike opazne tudi znotraj posameznih predelovalnih dejavnosti.

Za dejavnost DA - proizvodnja hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov se razmerje cen približuje ena in za dejavnost DN - proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti in reciklaža se povečuje nad ena, kar delno velja tudi za dejavnost DF - proizvodnja koksa, naftnih derivatov in jedrskega goriva. Izboljšanje razmerja cen čez ena velja tudi na nepredelovalni dejavnosti A - kmetijstvo, lov in gozdarstvo in B - ribištvo. Večja kot ena je tudi razmerje cen za dejavnost C - rudarstvo.

Z veliko večjimi oscilacijami pa to potrjujejo tudi rezultati za dejavnosti K - poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve in Q - eksteritorialne organizacije in združenja.

Na drugi strani velja delno poslabšanje razmerja slovenske izvozne cene v EU-15 v primerjavi z cenami sorodnih proizvodov v notranji EU-15 trgovini za DB - proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov in zlasti za dejavnost DC - proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil. Za zadnje navedeno se je razmerje med letoma 1998 in 2002 prepolovilo, kar je verjetno imelo tudi pomembne negativne ekonomske implikacije za slovenske izvoznike teh proizvodov na EU-15 tržišča.

Tabela 3: Razmerje slovenske izvozne do notranje EU-15 uvozne cene po NACE dejavnostih

NACE klasifikacija	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	0,6	0,4	0,8	0,9	1,1	1,1		1,1	1,1	1,0
B. Ribištvo	0,7	0,6	0,9	1,0	0,8	0,8	1,1	1,1	1,0	1,2
C. Rudarstvo	1,9	2,2	1,4	1,4	1,3	3,3	2,6	5,4	4,0	2,6
CA. Pri. energetskih surovin	1,0			1,5	1,4	1,6		3,6		
CB. Pri. Rud in kamnin, razen energetskih	1,9	2,2	1,4	1,4	1,3	3,3	2,6	5,4	3,7	2,6
D. Predelovalne dejavnosti	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0
DB. Pro. Tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	1,1	0,9
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	1,1	1,0	0,9	0,9	1,0	1,0	0,7	0,6	0,6	0,5
DD. Obdelava in predelava lesa	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
DE. Pro. Vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo		0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	0,8		0,9	0,8	0,8		1,0	1,1	1,1	
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	0,7	0,6	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
DK. Pro. Strojev in naprav	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
DL. Pro. električne in optične opreme	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,7	0,7	0,7
DM. Pro. vozil in plovil	0,8	0,9	0,9	1,0	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	0,8	0,7	0,8	0,9	0,9	1,1	1,2	1,1	1,2	1,2
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve		0,3	6,3	1,4	9,4		7,1	6,9	10,0	2,4
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja	4,4	0,9	1,1	0,3		1,5	1,2	3,3	0,3	2,1

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

Razmerje slovenske izvozne cene dosežene na EU-15 tržiščih v primerjavi z zunanjimi EU-15 uvoznimi cenami kaže kakovostno in s tem povezano cenovno konkurenčnost slovenskega izvoza v EU-15 države v primerjavi z drugimi izvozniki na EU-15 tržišča (tabela 4). Razmerje cen za predelovalne dejavnosti (D) je bližje ena, vendar pa so slovenske izvozne cene v EU-15 še zmeraj v povprečju 10 do 20 odstotnih točk nižje, kot to velja za izvoznike sorodnih proizvodov na EU-15 tržišča iz drugih držav.

Tudi za večino posameznih predelovalnih dejavnosti (D) velja, da je razmerje cen nižje od ena (najpogosteje med 0,5 in 0,9). Razmerje cen se približuje vrednosti okrog ena za DA - proizvodnja hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov in delno za DM - proizvodnja vozil in plovil do leta 1996, potem pa se delno poslabša. Ugodna gibanja kaže razmerje za DN - proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti in reciklaža, kjer se razmerje cen povečuje nad ena. Tudi za B - ribištvo in K - poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve v splošnem veljajo ugodna gibanja, medtem ko za Q - eksteritorialne organizacije in združenja so opazna velika nihanja v razmerju slovenske izvozne cene v EU-15 države v primerjavi z izvoznimi cenami v EU-15 za druge izvoznike.

Razmerje cen večje kot ena in s tendenco nadaljnega povečevanja je opazno za dejavnost C - rudarstvo. Poslabšanje razmerja cen, čeprav le to še zmeraj ostaja nad ena, velja za dejavnost DB - proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov. To potrjujejo, da je v povprečju kakovost slovenskih izvoženih teh proizvodov še zmeraj tako visoka ali celo višja, kot to velja za druge izvoznike teh proizvodov v EU-15 države. Vendar pa je bolj skrb vzbujajoče zniževanje tega razmerja cen, kar kaže na izgubljanje kakovostne in s tem cenovne konkurenčnosti v primerjavi z drugimi izvozniki na EU-15 tržišča oziroma kaže na njihovo dohitevanje.

Izgubljanje slovenske kakovostne in s tem cenovne konkurenčnosti v izvozu na EU-15 tržišča izpod povprečja oziroma prehitevanje s strani drugih izvoznikov v EU-15 države pa je vidno opazno za dejavnost DC proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil (določen pozitiven premik in popravek v razmerju je opazen v letu 2002) in za dejavnost DD obdelava in predelava lesa po letu 1999.

Tabela 4: Razmerje slovenske izvozne do zunanje EU-15 uvozne cene po NACE dejavnostih

NACE klasifikacija	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	0,7	0,6	0,8	0,9	1,0	0,6	0,8	0,6	0,5	0,5
B. Ribištvo	0,8	0,8	0,9	1,0	0,9	1,1	1,1	1,0	1,1	
C. Rudarstvo	1,7	2,5	1,4	1,6	1,5	4,3	1,3	5,4	4,0	4,0
CA. Pri. energetskih surovin	1,9		9,2	1,5	1,4			3,6		11,1
CB. Pri. rud in kamnin, razen energetskih	1,7	1,5	1,4	1,6	1,5	1,3	1,3	1,4	1,4	
D. Predelovalne dejavnosti	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8
DA. Pro. hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov	0,9	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0
DB. Pro. Tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih izdelkov	1,4	1,4	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,0	1,1	1,1
DC. Pro. Usnja, obutve in usnjenih izdelkov razen oblačil	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3	0,6	0,6	0,8
DD. Obdelava in predelava lesa	1,1	1,1	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	0,9	0,9	
DE. Pro. Vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7
DF. Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva	0,8		0,9	0,8	0,8		1,3	1,1	1,3	0,2
DG. Pro. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,7
DH. Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,9	0,8	0,8	0,8	0,9
DI. Pro. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	0,6	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	0,7	0,8
DJ. Pro. kovin in kovinskih izdelkov	0,8	0,8	0,9	0,8	0,8	0,9	0,9		0,8	0,9
DK. Pro. Strojev in naprav	0,6	0,6	0,7	0,7	0,6	0,7	0,7	0,6	0,6	0,7
DL. Pro. električne in optične opreme	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,6
DM. Pro. vozil in plovil	0,9	0,9	1,0	1,1	1,0	1,0	0,9	0,8	0,8	0,9
DN. Pro. pohištva, druge predelovalne dejavnosti; reciklaža	0,8	1,0	1,0	4,3	1,0	1,1	1,0	1,1	1,2	1,3
K. Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve		0,2	1,1	0,9	1,7	0,1		6,9	10,0	1,0
Q. Eksteritorialne organizacije in združenja		0,5	0,6	0,4	0,9	0,8	1,6		0,3	1,3

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

3.3.1. Razmerje slovenske izvozne do notranje in do zunanje EU-15 uvozne cene po dejavnostih tehnološke intenzivnosti

V nadaljevanju pogledjmo še podobne rezultate o razmerju slovenske izvozne cene v EU-15 države posebej v primerjavi z cenami, ki so bile dosežene v notranjem EU-15 uvozu in posebej v primerjavi z cenami, ki so bile dosežene v zunanjem EU-15 uvozu po dejavnostih tehnološke intenzivnosti. Tabela 5 prikazuje razmerje slovenske izvozne cene v EU-15 države v primerjavi z uvoznimi cenami v notranji EU-15 trgovini po dejavnostih tehnološke intenzivnosti.

Razmerje cen nad ena in nadaljnje izboljšanje slovenske cenovne konkurenčnosti je opazno za visoko tehnološke industrije. Znotraj teh industrij, čeprav je razmerje še zmeraj večje kot ena, je opazno delno znižanje razmerja cen za farmacevtske proizvode in za medicinske in optične instrumente. Razmerje cen večje kot ena, vendar pa bolj stabilno v bližini ena, velja za nizko tehnološke industrije. Znotraj teh industrij velja nadaljnje izboljšanje razmerja za ostalo predelavo in reciklažo in delno za les, cululozo, papir, papirne proizvode, tiskanje in publiciranje. Blizu ena, z rahlo tendenco znižanja v razmerju cen je opazno za tekstil, tekstilne proizvode, usnje in obutev, kar ponovno potrjuje zaostreno konkurenco v kakovosti in cenah v teh proizvodih z določenim izgubljanjem za slovenske izvoznike na EU-15 tržiščih.

Zelo nestabilna, čeprav na prvi pogled ugodna gibanja, so opazna za prehranske proizvode, pijače in tobakne proizvode. Razmerje cen nižje, čeprav bližje ena, velja za srednje-visoko tehnološke industrije. Med večjimi izjemami so kemikalije brez farmacevtskih proizvodov, kjer je razmerje cen v splošnem večja kot ena. Delno poslabšanje v razmerju cen je opazno za motorna vozila in podobno po letu 1998. Najnižja razmerja med slovenskimi izvoznimi cenami v EU-15 in notranjimi EU-15 uvoznimi cenami so bolj jasno vidna za srednje-nizko tehnološke industrije.

Razmerje cen je zlasti nizko za bazne materiale. Izboljšanje razmerja cen do okrog ena je opazno za proizvode iz kavčuka in plastike in tudi za fabricirane metalne proizvode z izjemo strojev in opreme.

Tabela 5: Razmerje slovenske izvozne do notranje EU-15 uvozne cene po dejavnostih tehnološke intenzivnosti

	1993	1994	1995	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Visoko tehnološke industrije	1,3	1,3	1,2	1,2	1,4	1,3	1,4	1,5	1,5
Letala in zračna plovila	0,8	0,8	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2	1,1	1,2
Farmacevtski proizvodi	1,5	1,8	1,8	1,7	1,5	1,2	1,2	1,2	1,2
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	1,0	0,3	0,7	1,5	2,2	1,5	1,4	0,8	1,1
Radijska, televizijska in podobna oprema	1,4	1,5	1,5	1,4	1,4	1,3	1,2	1,6	1,4
Medicinski in optični instrumenti	1,3	1,2	1,1	1,1					1,0
Srednje-visoko tehnološke industrije		0,8	0,8	1,0	0,8	0,9	0,8	0,8	0,9
Drugi električni stroji in aparati	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	1,0	0,9	0,9
Motorna vozila in podobno	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,8	0,8	0,8
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev		1,7	1,2	1,3	1,6	1,0	0,8	1,1	1,3
Druga železniška in transportna oprema	0,8	0,8	0,8	0,8	0,6	0,6	0,5	0,9	1,2
Druga mehanizacija in oprema	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,9	0,8	0,7	0,8
Srednje-nizko tehnološke industrije	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,1	0,1
Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,9

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

Proizvodi iz kavčuka in plastike	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	0,9	0,8	0,8	0,7		1,8	1,3	1,6	0,9	0,9
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	0,8	0,8	0,9	0,9	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5
Bazni metali	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3	0,0	0,0	0,7
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	0,8	0,8	0,8	0,7	0,9	0,8	0,8	0,9	0,9	1,0
Nizko tehnološke industrije	1,2	1,1	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0
Ostala predelava in reciklaža	1,1	0,9	1,1	1,1	1,0	1,1	1,4	1,4	1,5	1,4
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	1,2	1,1	1,3	0,9	1,0	1,1	1,3	1,3	1,2	1,3
Prehrambeni proizvodi, pijače in tobačni proizvodi	8,3	7,1	3,5	2,9	1,3	1,2	24,6	4,8	2,4	4,5
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	1,1	1,0	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1	1,0	1,1	0,9

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

Tudi slovenske cene, dosežene pri izvozu v EU-15 države v primerjavi z zunanjimi uvoznimi cenami za EU-15 države po dejavnostih tehnološke intenzivnosti kažejo podobna gibanja (tabela 6). Za visoko tehnološke industrije je razmerje cen večje kot ena. Razmerja cen so v notranji strukturi sicer manj ugodna. To zlasti velja za farmacevtske proizvode, kjer Slovenija dosega bistveno nižje cene za sorodne proizvode kot to velja za druge izvoznike na tržišča EU-15 držav.

Bolj ugodna so gibanja razmerja cen za medicinske in optične instrumente. Za srednje-visoko tehnološke industrije obstaja manj razlik v razmerju cen v odvisnosti od merila primerjave, kar kaže na večjo kakovostno in s tem cenovno sorodnost med notranjimi EU-15 uvoznimi cenami in zunanjimi EU-15 uvoznimi cenami za te proizvode.

Slovenske srednje-nizko tehnološke industrije so z izjemo leta 2002 dosegale relativno nizko cenovno konkurenčnost tudi v primerjavi z EU-15 zunanjo trgovino. Delna rahla izjema so proizvodi iz kavčuka in plastike v letih 2001 in 2002 in fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme v letu 2002. Nizko tehnološke industrije so dosegale relativno zelo ugodne rezultate v cenovni konkurenčnosti v EU-15 zunanji trgovini do leta 1999. Tudi po tem letu so rezultati še zmeraj ugodni, vendar pa je opazno poslabševanje in izgubljanje v cenovni konkurenčnosti z drugimi izvozniki na EU-15 tržišča.

Do padca v razmerju slovenskih izvoznih do zunanjih EU-15 uvoznih cen v letih 2000-2002 je prišlo pri tekstilu, tekstilnih proizvodih, usnju in obutvi. Razmerje cen kljub temu še zmeraj ostaja večje kot ena, vendar pa obstaja vse bolj prisotna težnja po izenačitvi slovenskih izvoznih cen z drugimi izvozniki teh proizvodov na EU-15 tržišča. Do velikih oscilacij v gibanju razmerja cen pa je prihajalo pri prehrabnih proizvodih, pijačah in tobačnih proizvodih. Vendar pa visoko razmerje cen v teh primerih kaže sicer povezano z količinsko manj pomembnim izvozom, vendar pa s kakovostno bistveno bolj ugodno strukturo slovenskega izvoza kot to velja za druge izvoznike sorodnih proizvodov na EU-15 tržišča in kakor tudi to tudi velja v notranji EU-15 trgovini. Seveda pa so večje spremembe pričakovane sedaj z članstvom Slovenije v EU-15, saj so do nedavnega bile prisotne določene ovire v medsebojni menjavi v teh proizvodih med Slovenijo in EU-15. Odprava ovir bo povečala obseg trgovine in verjetno bo vodila do bolj izenačenih cen v medsebojni trgovini. Delno so lahko rezultati v zadnjem primeru pogojeni tudi s statičnimi oziroma podatkovnimi problemi pri izračunih razmerja cen.

Tabela 6: Razmerje slovenske izvozne do zunanje EU-15 uvozne cene po dejavnostih tehnološke intenzivnosti

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Visoko tehnološke industrije	1,2	1,5	1,4	1,7	1,4	1,3	1,3	1,4	1,3	1,2
Letala in zračna plovila	0,8	0,9	0,7	0,8	1,0	0,9	1,0	1,1	1,1	1,1
Farmacevtski proizvodi	0,3	0,1	0,2	0,2	0,4	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Pisarniški, računovodski in računalniški stroji	0,6	0,6	0,7	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Radijska, televizijska in podobna oprema	1,3	1,5	1,2	1,3	1,2	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0
Medicinski in optični instrumenti	1,6	2,9	6,6	2,4		2,5			4,8	
Srednje-visoko tehnološke industrije	1,1	0,7	0,7	0,7	0,8	0,9	0,8	0,8	0,9	1,0
Drugi električni stroji in aparati	0,6	0,6	0,5	0,6	0,7	0,7	0,8	0,9	0,9	1,0
Motorna vozila in podobno	1,0	1,0	1,1	1,1	1,0	1,1	0,9	0,8	0,8	0,8
Kemikalije brez farmacevtskih sredstev		1,1	1,0	1,0	1,1	1,1	1,2	1,1	1,3	1,2
Druga železniška in transportna oprema	0,9	0,9	1,2	1,4	1,1	0,9	0,8	0,9	1,2	1,5
Druga mehanizacija in oprema	0,6	0,5	0,6	0,7	0,7	0,9	0,7	0,7	0,8	0,7
Srednje-nizko tehnološke industrije	0,3	0,2	0,2	0,1	0,3	0,3	0,3		0,1	1,2
Koks, rafinirani naftni proizvodi in jedrska goriva	0,9		0,9	0,9	0,9	0,8	0,8	0,9	0,8	0,7
Proizvodi iz kavčuka in plastike	0,7	0,6	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0
Drugi nemetalni mineralni proizvodi	0,8	0,8	0,7	0,8	0,7	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9
Izgradnja in popravilo ladij in čolnov	1,0	0,9	1,0	1,2	0,8	0,9	1,1	0,6	0,5	0,7
Bazni metali	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	0,3	0,0	0,0	
Fabricirani metalni proizvodi z izjemo strojev in opreme	0,8	0,8	0,9	0,8	0,9	0,8	0,8	0,9	0,9	1,1
Nizko tehnološke industrije	1,5	1,6	1,6	1,6	1,7	1,6		1,1	1,1	
Ostala predelava in reciklaža	0,9	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	1,2	1,4	1,5	1,3
Les, celuloza, papir, papirni proizvodi, tiskanje in publiciranje	1,0	0,9	1,1	0,9	1,0	1,0	1,2	1,3	1,2	1,2
Prehrabeni proizvodi, pijače in tobačni proizvodi	14,5	8,5	3,2	2,5	1,1	1,1	45,1	4,8	2,4	4,4
Tekstil, tekstilni proizvodi, usnje in obutev	1,4	1,4	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,0	1,1	1,2

Vir: Lastni izračuni na temelju Eurostatovih Comtext CD-ROM podatkov.

4. Sklepi

V prispevku so bile analizirane slovenske izvozne cene v trgovini z EU-15 državami po dejavnostih NACE klasifikacije in po OECD klasifikaciji predelovalnih industrij, ki bazirajo na njihovi tehnološki intenzivnosti ob uporabi ISIC revizija 3 razdelani strukturi dejavnosti. Slovenske izvozne cene dosežene na EU-15 tržiščih so bile primerjane s tremi merili primerjave: s slovenskimi uvoznimi cenami v trgovini z EU-15 državami, z EU-15 notranjimi uvoznimi cenami v medsebojni EU-15 trgovini in z EU-15 zunanjimi uvoznimi cenami doseženimi v trgovini z državami nečlanicami.

Ugotovili smo, da so bile višine razmerja cen in njihova gibanja v času precej različna. Med dejavnostmi, ki imajo višje izvozne cene kot so uvozne cene velja omeniti NACE dejavnosti DD obdelava in predelava lesa, DH proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas in DK proizvodnja strojev in naprav. Vendar imajo določeno tendenco zniževanja. Za večino srednje-visokih tehnoloških industrij so bile ugotovljene višje izvozne od uvoznih cen v trgovini z EU-15 državami.

Slovenska predelovalna D dejavnost je pri izvozu v EU-15 države za sorodne izvožene proizvode v povprečju dosegala nižje cene v primerjavi z notranjimi uvoznimi cenami med EU-15 državami. Tudi slovenske izvozne cene v EU-15 države so za predelovalno D dejavnosti v povprečju 10 do 20 odstotnih točk nižje od izvoznih cen za sorodne proizvode, ki so jih na tržišču EU-15 držav dosegali drugi izvozniki. To kaže na nižjo kakovostno in s tem cenovno konkurenčnost v primerjavi z drugimi konkurenti, ki se pojavljajo na EU-15 tržiščih

Ugodna gibanja slovenske izvozne cene kažejo v primerjavi z EU-15 uvoznimi cenami za visoko tehnološke industrije in delno tudi za nizko tehnološke industrije. Vendar pa je za nizko tehnološke industrije po letu 1999 opazno poslabševanje in izgubljanje v cenovni konkurenčnosti z drugimi izvozniki na EU-15 tržišča. Do padca v razmerju slovenskih izvoznih do zunanjih EU-15 uvoznih cen v letih 2000-2002 je prišlo pri tekstilu, tekstilnih proizvodih, usnju in obutvi. Razmerje cen kljub temu še zmeraj ostaja večje kot ena, vendar pa obstaja vse bolj prisotna težnja po izenačitvi slovenskih izvoznih cen z drugimi izvozniki teh proizvodov na EU-15 tržišča. Za srednje-visoko tehnološke industrije velja večja kakovostna in cenovna sorodnost z EU-15 uvoznimi cenami. Najbolj neugodno cenovno konkurenčnost na EU-15 tržiščih pa kažejo slovenske srednje-nizko tehnološke industrije.

Literatura

- Aturupane, C., Djankov, S. & Hoekman, B. (1999). Horizontal and Vertical Intra-Industry Trade between Eastern Europe and the European Union. *Weltwirtschaftliches Archiv* 135(1): 62-81.
- Rojec, M., Šušteršič, J., Vasle, B., Bednaš, M. & Jurančič, S. (2004). Accession to the EU: The End of Gradualism in Slovenia? Paper presented at the 57th International Atlantic Economic Conference, Session: Growth and Convergence, Lisbon, Portugal, 10-14 March 2004.

UNIVERZA NA PRIMORSKEM

Fakulteta za management Koper

EIFM – EKONOMSKI INŠTITUT FAKULTETE ZA MANAGEMENT

R1: Metodologija za ugotavljanje konkurenčnih prednosti slovenskega gospodarstva in predlog prednostnih področij

**PREDNOSTI IN POMANJKLJIVOSTI IN PREDLOG
PREDNOSTNIH PODROČIJ**

Peti del poročila

Koper, avgust 2004

1. Povzetek analize stanja

Slovenska zunanja trgovina po osamosvojitvi je bila analizirana iz različnih aspektov. Podrobne analize so bile izdelane na 8-mestni KN klasifikaciji na temelju podatkov Statističnega urada Republike Slovenije (SURS) in na temelju Comext CD-ROM podatkov Statističnega urada Evropske Unije (EU) oziroma Eurostat za trgovino med Slovenijo in EU-15 državami. Kot merila primerjave pri računanju kazalcev mednarodnih trgovinskih prednosti in cenovne konkurenčnosti na EU-15 tržiščih so bili uporabljeni podatki o notranjem in zunanjem izvozu in uvozu EU-15 držav. Poudarek v analizah je na strukturnih gibanjih v trgovinskih tokovih po NACE dejavnostih in po dejavnostih tehnološke intenzivnosti, ki kažejo, v kakšni smeri poteka specializiranje slovenskega izvoza in uvoza po osamosvojitvi.

Bolj podrobno rezultati in tudi nekateri sklepi so prikazani v predhodnih štirih analitično-metodoloških delih raziskave. Če na kratko povzamemo, predelovalne D dejavnosti prispevajo večino slovenskega izvoza in uvoza. V izvozu se je Slovenija v večji meri specializirala v srednje-visoko tehnološke industrije, katerih pomen se nadalje povečuje, in nizko-tehnološke industrije, katerih pomen se znižuje. V slovenskem uvozu so prav tako na prvem mestu po njihovem pomenu srednje-visoke tehnološke industrije, katerih uvoz se povečuje. Sledijo pa srednje-nizke in nizke tehnološke industrije, katerih pomen v uvozu se znižuje. Za srednje-nizko tehnološke industrije so značilne relativno zelo nizke izvozne cene v primerjavi z drugimi konkurenti na EU-15 tržiščih. Delež visoko tehnoloških industrij ostaja pod 10% tako v primeru uvoza in še bolj v primeru slovenskega izvoza.

2. Nekateri mednarodni primerjave: prednosti in pomanjkljivosti

Slovenija zmanjšuje izvozni delež nizko tehnoloških industrij, ki pa ostaja višji kot v ZDA in v državah vzhodne Azije, vendar pa nižji kot v severnih in južnih OECD državah. Srednje-nizko tehnološke industrije ohranjajo svoj delež v izvozu in zmanjšujejo svoj delež v uvozu. Pomen teh industrij v izvozu in uvozu pri nas ostaja pomembnejši kot v ZDA, kjer se njihov delež nadalje zmanjšuje. Uvoz teh proizvodov v Slovenijo se obnaša podobno kot v severnih OECD državah. Razlika pa je pri uvozu v južnih OECD državah in vzhodno azijskih državah, kjer se je uvoz teh proizvodov povečal nad raven, kot velja za Slovenijo. Srednje-nizko tehnološke industrije izgubljajo svoj delež v izvozu v severnih OECD državah, kjer je izvozni delež višji kot v Sloveniji. Do znižanega deleža izvoza v teh proizvodih pa prihaja tudi v

vzhodno azijskih državah, v katerih je delež teh industrij nad ravniyo v Sloveniji, vendar se deleža približujeta.

Srednje-visoko tehnološke industrije povečujejo svoj delež v izvozu in v uvozu. Te industrije so tako postale »paradni« konj, na katerem temelji slovenska gospodarska rast na povečanem tujem povpraševanju po slovenskem blagu. Delež teh industrij v izvozu se približuje tistemu, kar velja za ZDA, v katerih pa se je pomen teh industrij v izvozu rahlo znižal na račun povečanega izvoza visoko-tehnoloških industrij. Manj razlik z ZDA je tudi pri uvozu proizvodov srednje-visoko tehnoloških industrij. Na drugi strani je delež teh industrij v slovenskem izvozu dohitel severne OECD države, kjer je prav tako prisotna rahla tendenca njihovega povečevanja, ki je bistveno nad ravniyo, ki velja za južne OECD države, kjer se njihov delež zmanjšuje, in nad vzhodno azijskimi državami, kjer se njihov delež povečuje, vendar je relativno bistveno nižji. Tudi uvozni deleži pri srednje-visokih tehnoloških industrijah v Sloveniji so višji kot v severnih OECD državah, v južnih OECD državah, kjer se je delež občutno znižal, in v vzhodno azijskih državah, kjer se je njihov pomen prav tako znižal. Zanimivo je zmanjševanje deležev srednje-visokih tehnoloških industrij v južnih OECD državah. Ker nekatere od njih močno razvijajo turizem (na primer Španija, Grčija in tudi Portugalska), bi del odgovora lahko bil tudi v tem, da so višje dodane vrednosti našli v prihodkih od tujih turistov, ki prihajajo v njihove turistične destinacije, kot pa v izvozu srednje-visokih tehnoloških industrij, kar bi lahko delno spremenilo strukturo njihove zunanje trgovine od bolj tehnološko zahtevnih in sofisticiranih proizvodov na večjo specializacijo v proizvodih, za katere obstaja turistično povpraševanje.

Pomembne razlike med državami so v razvitosti in deležu trgovine v visoko tehnoloških industrijah. Delež visoko tehnoloških industrij v slovenski trgovini se je rahlo povečal, vendar ostaja pod 10%. V deležu izvoza teh proizvodov Slovenija daleč zaostaja za ZDA in državami vzhodne Azije. Vendar pa je slovenski izvozni delež teh proizvodov višji kot v severnih OECD državah in bližje južnim OECD državam. Z izjemo severnih OECD držav, kjer imajo nizek delež v uvozu, je slovenski uvozni delež teh proizvodov precej nižji od ZDA in tudi od južnih OECD držav in držav vzhodne Azije.

Primerjalno gledano se slovenska trgovina po podobnosti njene tehnološke intenzivnosti še najbolj približuje severnim OECD državam. Zanimivo izkušnja v gospodarskem razvoju je, da preskok od tradicionalnih nizko tehnoloških industrij na srednje-nizko tehnološke industrije in iz srednje-visokih tehnoloških industrij na visoke tehnološke industrije na primer v vzhodno azijskih državah kljub bistveno povečani produktivnosti dela ni prišlo do pretirane rasti plač. Z intenzivnim procesom izobraževanja in prekvalifikacij delovne sile za potrebe izvozno rastočih industrij se je povpraševanje po delovni sili sproti pokrivalo s prihajajočo višje izobraženo in višje strokovno usposobljeno delovno silo, kar je preprečevalo prevelike pritiske na rast plač in omogočalo sprotno zaposlovanje delovne sile in tako nižje stopnje brezposelnosti. A hkrati je to tudi delovalo kot dovolj učinkovit instrument, ki je sproti mašil morebitno presežno povpraševanje po visoko izobraženi delovni sili za potrebe izvozno

rastoče visoko-tehnološke domače industrije, kar je zadrževalo tudi te plače na relativno nižji ravni kot pri konkurentih podobnih proizvodov drugod po svetu. Vendar pa se je tudi v nekaterih njim sosednjim državam (na primer Japonski med severnimi OECD državami) pokazalo, da se z gospodarsko rastjo in zlasti visoko gospodarsko razvitostjo povečujejo življenjski stroški, potrebe po plačanih dopustih in prostem času za rekreacijo, kar dodatno ustvarja pritiske na povečanje plač. To zaenkrat v manjši meri velja za vzhodno azijske države, ki tudi pri visoko-tehnoloških industrijah, ki zahtevajo visoko izobraženo in usposobljeno delovno silo, ohranjajo svojo konkurenčno prednost v nižjih osebnih dohodkih, kljub ne bistvenemu zaostajanju v produktivnosti in kakovosti izdelanih proizvodov.

Zlasti južne OECD države so se v manjši meri usmerile v trgovino srednje-visokih in visokih tehnoloških industrij. So pa postale ene bolj pomembnejših turističnih destinacij na svetu (zlasti to velja za Španijo). Storitve znotraj turističnega gospodarstva in močni sinergijski in multiplikativni učinki na preostalo gospodarstvo to v določeni meri kompenzirajo, saj so običajno za turistične dejavnosti manjše uvozne potrebe in s tem potencialno večji multiplikativni učinki na domače gospodarstvo kot pri srednje-visokih in visokih tehnoloških industrijah, zlasti v primeru, da se večina komponent in sestavnih delov uvaža. V tem primeru se seveda velik del posrednih učinkov prenese nazaj v tujino, v gospodarstva, od koder se blago uvaža. To kaže na to, da je pri upoštevanju učinkov posameznih dejavnosti potrebno upoštevati tako direktne in indirektno učinke, ki so tako ekonomski kot neekonomski s povezanimi eksternalijami na lokalno okolje.

3. Prednostna področja in ukrepi ekonomske politike

Eno od prednostnih področij je vzpostavitev čimbolj transparentnega makroekonomskega okolja, ki bo vzpodbujalo različne ekonomske subjekte k čimvečjim inovativnim, podjetniškim in drugim ekonomskim ciljem. Številni pravni, institucionalni in drugi temelji so bili prilagojeni z EU politikami. Vendar pa je uspešnost njihovega izvajanja v bistveni meri odvisna od učinkovitosti znotraj posamezne EU države. Ob začetnih razlikah, je to tudi eden od glavnih razlogov, zakaj obstajajo, ostajajo ali se vzpostavljajo razlike v razvitosti med EU državami. Ukrepi se lahko nanašajo na posamezne produkcijske tvorce (delo, kapital, znanje in podobno). Lahko se nanašajo na končne proizvode po različnih dejavnostih in tehnoloških intenzivnostih. Lahko se nanašajo na določene teritorialne enote ali območja. Najbolj pogosta praksa je kombinacija različnih ukrepov, ki bi se naj medsebojno dopolnjevali.

Število zaposlenih v predelovalnih dejavnostih se je v času tranzicije pri nas zmanjšalo zlasti v dejavnostih, ki so v največji meri čutile posledice prestrukturiranja prodaj iz tradicionalnih tržišč. Poleg tega pa se je konkurenca na EU-15 tržiščih povečevala z ugodnostmi, ki so jih prejemale druge srednje in vzhodno evropske države. Čeprav se je število zaposlenih v nekaterih od teh dejavnostih pri nas ponovno začelo povečevati, večjih povečanj zaposlenosti v teh dejavnostih ni pričakovati. V večji meri se pričakuje nadaljnja realokacija zaposlenih, ki bo v tesni povezanosti s slovensko zunanjo menjavo. Dejavnosti, ki bodo uspešne povečevati

obseg prodaj in pri tem ohranjati relativno stabilne cene, ne padajoče relativne cene v primerjavi z konkurenti na EU-15 tržiščih, bodo poslovale uspešno in bodo delno lahko razširile zaposlenost. Tradicionalne dejavnosti, ki temeljijo na proizvodih nizke dodane vrednosti, bodo ob sedanjih oziroma naraščajočih plačah v Sloveniji in padajočih relativnih cenah za svoje proizvode v primerjavi z konkurenti se še naprej spopadali za svoj obstoj. Glede na vsesplošno množičnost izobraževanja, bolj kot prekvalifikacij delovne sile pri nas, je zato pričakovati, da se bo mlajša, bolj izobražena delovna sila v večji meri zaposlovala v dejavnostih z večjo dodano vrednostjo in produktivnostjo dela, katerih prodaje bodo tudi v večji meri temeljile na izvozu. Obstoječe nizko tehnološke in srednje-nizko tehnološke dejavnosti so že skrčile in bodo verjetno nadaljevale s skrčenjem zaposlenosti zlasti na račun upokojevanja zaposlenih.

Tržišče kapitala se je v večji meri sprostilo z vstopom Slovenije v EU. To bi lahko potencialno zmanjšalo »nacionalni« interes pri pretoku kapitala, bo pa verjetno dalo novi zagon slovenskemu gospodarstvu. Obrestne mere na svetovnih tržiščih kapitala so relativno nizke, kar daje vzpodbude za potrošnjo in za investicije. Do dodatnih investicij pa bo verjetno v veliko večji meri prihajalo tudi s strani tujih direktnih investitorjev tako slovenske predelovalne D dejavnosti in tudi v nekatere storitvene dejavnosti v bančništvu, zavarovalništvu, turizmu in podobno.

Procesu formalnega izobraževanja se v zadnjih letih daje izjemen poudarek in pomen pri nas. Zato tudi mlajše generacije postajajo bistveno bolj izobražene kot so bile prejšnje generacije, na primer starši. Kot posledično se ta preskok opaža v večjem deležu izvoza v srednje-visokih tehnoloških dejavnostih na račun nizkih tehnoloških dejavnosti ter tudi v vse večjem razvoju storitvenih dejavnosti. Čeprav ni za podcenjevati napredka, je bistveno manjši napredek bil dosežen pri visoko tehnoloških industrijah, kjer dominirajo zlasti ZDA in celo vzhodno azijske države. Dosedanje analize ne potrjujejo, kljub relativno ugodnim izvoznim cenam na EU-15 tržiščih, da Slovenija ima neke pomembne komparativne prednosti pri razvijanju teh področij, razen, da jih znamo dobro uporabljati in aplicirati. Vprašanje je tudi ali in kako ter v sodelovanju s kom bi Slovenija lahko dosegla boljše rezultate tudi na teh visoko tehnoloških področjih, ki bi potencialno lahko v bistveno večji meri prispevale na porast produktivnosti dela in na zmanjšanje razkoraka v dodani vrednosti na zaposlenega v primerjavi z nekaterimi bolj razvitimi državami. Zaradi tega bi lahko na primer bil bolj poudarjen razvoj najrazličnejših storitvenih dejavnosti lahko pomenil neko vmesno rešitev, še posebej, če se storitveni sektor v večji meri internacionalizira, kar mu je sedaj med drugim tudi formalno postaja omogočeno z članstvom v EU.

Učinkovitost ukrepov, ki se nanašajo na specifične industrijske dejavnosti se običajno pokaže kot vprašljiva ali celo kot neučinkovita, saj dolgoročno, če ni podprta z drugimi strukturnimi politikami in ukrepi, bolj ohranja kot pa rešuje zatečene težave in probleme. Poleg tega pa je njihova uporabi, z izjemo v kmetijstvu, ki jih na veliko uporabljajo EU politike, v EU bolj ali manj prepovedane, ker vodijo do kršitev pravil proste konkurence na skupnem evropskem

tržišču. Zaradi tega je tudi Slovenija zlasti pod pritiski EU in mednarodnih ustanov pred vstopom v EU v večji meri posamezne podobne ukrepe odpravila ali pa je njihovo uporaba prenesla v okvir prehodnega obdobja, v katerem naj bi se težave posameznih industrij reševale v okviru določenega prehodnega časa.

Ker so tudi v Sloveniji posamezne industrije regionalno oziroma teritorialno opredeljene, bi veljalo razmisliti, da se nekatere od teh vprašanj rešuje v okviru strukturnih in kohezijskih politik, katere niso namenjene posameznim podjetjem v posameznih dejavnostih in zaradi tega niso v nasprotju s politikami konkurence, ampak gre za finančne in druge transfere v reševanje strukturnih, socialnih, okoljskih in podobnih odprtih vprašanj, ki se tičejo razvoja posameznih regij oziroma teritorialnih enot. Slovenija je po svoji gospodarski razvitosti, z nekaterimi notranjimi izjemami, sestavljena iz treh različno razvitih teritorialnih področij. Na eni strani je to podpovprečno razvit severo-vzhodni del Slovenije, zlasti obmejna območja na delih z Avstrijo, z Madžarsko in Hrvaško, kjer v večji meri prevladujejo nizko in srednje-nizko tehnološke industrije, z nižjo produktivnostjo, večjo nezaposlenostjo in nižjimi plačami. Na drugi strani je Ljubljana z osrednjo-slovensko regijo, kjer so v večji meri zastopane srednje-visoke tehnološke industrije in zlasti velik del slovenskega storitvenega sektorja. Produktivnost je večja, nezaposlenost je nižja in plače so prav tako najvišje. Vmes je zahodna Slovenija z mešanimi industrijskimi in storitvenimi dejavnostmi. Storitveni sektor v večji meri temelji na majhnih in srednjih podjetjih, povezano tudi s turističnim gospodarstvom. Namesto sektorskih se zato bolj priporočajo teritorialne politike, ki so bolj konsistentne z EU politikami in v prihodnje verjetno tudi bolj s pravili Svetovne trgovinske organizacije.

Vendar pa konkretne poslovne in investicijske odločitve ostajajo na samih ekonomskih subjektih, ki tudi neposredno nosijo posledice takšnih ali drugačnih dobrih ali slabih odločitev. Zato bi jim različne državne in vladne politike predvsem naj v večji meri servisirale in pomagale, da se z čim manjšimi oportunitetnimi in transakcijskimi stroški, ki so povezani z makroekonomskimi in drugimi politikami ter njihovimi možnimi negativnimi učinki, uspešno kosajo z mednarodno konkurenco.